

УКРАЇНА
ПАСІЧНЯНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
Надвірнянського району Івано-Франківської області
Восьме скликання
Тридцять восьма сесія

РІШЕННЯ

від 21.12.2023 № 1571-38/2023
с. Пасічна

**Про затвердження
цілевих програм**

Відповідно до пункту 22 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», сільська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити цільову програму «План управління спадщиною фортеці Пнів» згідно з додатком 1.
2. Затвердити Програму забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, підвищення стійкості до кризових ситуацій на 2024-2026 роки згідно з додатком 2.
3. Встановити, що бюджетні призначення для реалізації заходів цільової програми, затвердженої цим рішенням, передбачаються щорічно при формуванні бюджету громади, виходячи із можливостей його дохідної частини та інших джерел.
4. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію сільської ради з питань соціально-економічного розвитку, бюджету, фінансів, податків та інвестицій (Є. О. Космірак)

Сільський голова

Андрій ГУНДА

Додаток 1
до рішення сільської ради від 21.12.2023
№1571-38/2023 «Про затвердження
цільових програм»

ПАСПОРТ
цільової програми «План управління спадщиною фортеці Пнів»
на 2024 – 2026 роки

1.	Ініціатор розроблення програми (Замовник)	Пасічнянська сільська рада		
2.	Розробник програми	Громадська організація «Туристична Асоціація Івано-Франківщини»		
3.	Термін реалізації програми	2023-2026 рр.		
4.	Етапи фінансування програми	щорічно з 2023 р. до 2026 р.		
5.	Обсяг фінансування програми	<i>Всього тис. грн</i>	в т. ч. за джерелами фінансування	
			<i>Бюджет Пасічнянської територіальної громади тис. грн.</i>	<i>Інші джерела тис. грн.</i>
			2023-2026, в т. ч.	
			2023	
			2024	
			2025	
			2026	
6.	Очікувані результати виконання програми	- збереження Пнівського замку як пам'ятки національного значення для теперішнього і наступних поколінь; - розумне управління рухом відвідувачів та транспортних засобів у межах пам'ятки та на під'їздах/підходах до неї; - генерування доходів бюджету громади та комунальних суб'єктів господарювання на основі використання спадщини замку; - підвищення активності / рівня залучення місцевих мешканців та інституцій громадянського суспільства до збереження та управління спадщиною замку;		
7.	Термін проведення звітності	Щорічно		

Замовник Програми:

Сільський голова

Андрій ГУНДА

Керівник Програми:

Заступник сільського голови

Тарас ЮРЧИЛО

ЦІЛЬОВА ПРОГРАМА
«ПЛАН УПРАВЛІННЯ СПАДЩИНОЮ ФОРТЕЦІ ПНІВ»
1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1.1. ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ПЛАНУ

Цей План є місцевою цільовою програмою Пасічнянської сільської територіальної громади, що комплексно висвітлює та врегульовує аспекти управління спадщиною замку XV ст. в селі Пнів (Пнівського замку, Фортеці Пнів)¹.

Свого часу, до будівництва Станиславівської фортеці (1672 р.) Пнівський замок був найбільшою та найкраще озброєною фортифікаційною спорудою на Прикарпатті, а нині він є практично єдиним замком на території Івано-Франківської області, що частково зберігся до наших днів. З 1963 р. замок оголошено пам'яткою, що перебуває під охороною держави, а з 2001 р. відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» замок автоматично отримав статус пам'ятки національного значення. До 1992 року об'єкт перебував на балансі виконкому Пнівської сільської ради народних депутатів, правонаступником якого нині є виконком Пасічнянської сільської ради.

Пасічнянська сільська територіальна громада (надалі – Пасічнянська громада), будучи територіально та історично пов'язана зі спадщиною Пнівського замку, безпосередньо зацікавлена у збереженні та використанні пам'ятки в цілях місцевого розвитку. Також виконавчий комітет сільської ради як місцевий орган охорони спадщини згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону культурної спадщини», наділений рядом повноважень щодо пам'ятки, що знаходиться на території громади. Такі повноваження, зокрема, включають розроблення місцевих програм охорони культурної спадщини, забезпечення захисту пам'ятки від загрози знищення, руйнування або пошкодження, підготовку пропозицій щодо проведення робіт з консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування об'єкта, чи відповідного використання пам'ятки, а також виконання функції замовника відповідних робіт.

Замок нерозривно пов'язаний з історією місцевих поселень та є свідком життя багатьох поколінь місцевих мешканців, а отже носієм цінної інформації про тодішні уклад життя, побут, традиції та звичаї. Спадщина замку сповнює життя громади особливим сенсом, забезпечуючи їх сталість, самоідентифікацію та спадкоємність поколінь. Особливе значення спадщина Пнівського замку, з огляду на прив'язку назви, має для збереження ідентичності одного із сіл громади – Пнева. Крім того, замок є символом Пасічнянської

---

¹ Назва «Фортеця Пнів», що фігурує у проекті «Об'єднані спадщиною: збереження історичного спадку фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму», назва об'єкту культурної спадщини «Замок XV ст. в селі Пнів» (згідно зі Списком пам'ятників архітектури Української РСР, що перебувають під охороною держави, затвердженим постановою Ради Міністрів УРСР від 24.08.1963 р. № 970) та назва «Пнівський замок» (згідно з Державним реєстром речових прав на нерухоме майно) вживаються у цьому Плані як рівнозначні

громади, відображенням на її гербі та основною атракцією, що вирізняє громаду у свідомості широкої аудиторії.

В майбутньому матеріальна та нематеріальна спадщина замку здатні виступити суттєвим чинником розвитку громади, значення якого істотно зростає в умовах обмеженості інших ресурсів. У поєднанні з наявними у громаді об'єктами культурної та природної спадщини замок здатний створювати численні вигоди для місцевої економіки, зокрема, сприяти вигідному позиціонуванню громади, приваблювати та затримувати відвідувачів, спонукаючи їх споживати місцеві товари та послуги, а також привертати увагу інвесторів, тим самим створюючи додану вартість та забезпечуючи продуктивну зайнятість місцевих жителів. Поряд з цим потенціал спадщини замку не вичерпується суто економічними категоріями – вона може стати джерелом креативності й оптимізму для мешканців громади, зокрема для молодого покоління, згуртовувати громаду, сприяючи утвердженню самосвідомості місцевої громади як сталої спільноти та розвитку місцевої демократії.

Водночас потенціал спадщини замку на даний час практично не реалізовано. Замок перебуває у спільній комунальній власності територіальних громад Надвірнянського району в особі Надвірнянської районної ради, а отже відповідальність за збереження та використання пам'ятки розпорошується між громадами району, більшість з яких, очевидно не мають виразної зацікавленості щодо неї. Наразі спадщина замку практично не задіяна в економічному житті прилеглих громад і не розглядається як чинник місцевого розвитку, а стратегія управління цією спадщиною та пов'язаного з нею розвитку відсутня як така. Поряд з цим руїни замку під впливом часу та природних процесів продовжують руйнуватись, а точкові реставраційні заходи, що здійснюються час від часу, є критично недостатніми для збереження і належного управління пам'яткою та не сприяють розкриттю та використанню її потенціалу. Це створює реальний ризик повного фізичного знищення замку, а отже – безповоротної втрати можливостей місцевого розвитку, пов'язаних з його спадщиною. У свою чергу нематеріальна спадщина замку фактично залишається недослідженою та не слугує предметом гордості місцевих мешканців.

У попередні роки місцева громада здійснила низку кроків, спрямованих на повноцінне використання спадщини Пнівського замку в інтересах місцевого розвитку. Так, у 2018 році в рамках Ініціативи ЄС «Мери за економічне зростання» Пнівською сільською радою розроблено План місцевого економічного розвитку територіальної громади села Пнів, який, зокрема, передбачав створення Центру спадщини замку. У свою чергу Пасічнянська сільська рада як правонаступник Пнівської сільської ради в результаті об'єднання територіальних громад, неодноразово зверталася до Надвірнянської районної ради з пропозицією передати замок у комунальну власність Пасічнянської сільської територіальної громади, демонструючи готовність нести повну відповідальність за збереження та використання його спадщини.

На даний час Пасічнянська сільська рада є одним з партнерів проекту міжнародної технічної допомоги проекту «Об'єднані спадщиною: збереження історичної спадщини фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму», що виконується за підтримки Європейського Союзу в рамках Спільної операційної програми прикордонного співробітництва Румунія-Україна 2014 – 2020. В рамках вказаного проекту, зокрема передбачається виготовити проектну документацію на будівництво Центру спадщини фортеці Пнів, науково-проектну документацію на невідкладні консерваційні роботи на пам'ятці (включаючи протиаварійні та укріплювальні заходи), а також встановити систему зовнішнього освітлення та інформаційні (інтерпретаційні) стенди поблизу замку.

Водночас враховуючи, що повноцінне збереження спадщини замку та реалізація сценарію місцевого розвитку, базованого на використанні її потенціалу, потребують системних підходів, в рамках реалізації зазначеного проекту ініційовано розроблення цього Плану, який є першою спробою визначити узгоджене бачення та напрямки діяльності громади як безпосереднього бенефіціара спадщини Пнівського замку стосовно збереження та використання цієї спадщини.

Цей План розроблено, виходячи з об'єктивної потреби у скоординованих діях зацікавлених сторін із широким залученням мешканців громади та адекватним інформуванням цільових аудиторій, що збалансовують інтереси збереження пам'ятки та використання потенціалу її спадщини, а також інтереси місцевих мешканців з цілями сталого розвитку. Така системна діяльність дозволить як зберегти пам'ятку, так і ефективно використовувати, пропагувати та інтерпретувати її спадщину, що гарантуватиме сталий розвиток та добробут громади в майбутньому.

1.2. МЕТОДОЛОГІЯ

Цей План розроблено з використанням сучасного міжнародного досвіду підготовки планів/майстер планів управління об'єктами культурної спадщини. В основу методології розроблення цього Плану покладено розуміння культурної спадщини як комплексного феномену, що включає як матеріальну (архітектурний об'єкт), так і нематеріальну складові (історичні та культурні пласти, традиції, оповіді, легенди тощо). Таке розуміння підвищує та актуалізує значення спадщини для сучасників та нащадків, водночас закладаючи передумови для використання її потенціалу в інтересах сталого розвитку території. Також воно принципово відрізняється від звуженого сприйняття спадщини суто як матеріального об'єкту/нерухомого майна, що домінував у радянський період та досі у значній мірі притаманний українському законодавству та національним стратегіям.

Виходячи з цього для розробки цього Плану застосовано підхід, орієнтований на цінність спадщини, що на відміну від традиційних управлінських підходів, сфокусованих на охороні та захисті спадщини як

самоцілі, передбачає збереження та управління спадщиною, що ґрунтується на визнанні цінності, яку вона становить для усіх зацікавлених сторін.

Процес розробки цього Плану поєднував експертну роботу та залучення представників ключових зацікавлених сторін, в тому числі органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадянського суспільства з метою формування узгодженого бачення.

Виходячи із призначення та завдань Плану, його розроблення охоплювало такі основні етапи:

- (1) збір вихідної інформації, консультації із зацікавленими сторонами;
- (2) обробка та аналіз зібраної інформації; напрацювання робочої версії Плану;
- (3) презентація та обговорення Плану із зацікавленими сторонами, аналіз та врахування отриманих відгуків та коментарів.
- (4) обговорення та розгляд проекту Плану Пасічнянською сільською радою.

При розробленні цього Плану використані й поєднані такі методи:

- просторовий аналіз та картування / SWOT аналіз – з'ясування поточної ситуації, визначення сильних та слабких сторін, переваг, можливостей та потенційних викликів (загроз) в контексті причинно-наслідкових зв'язків;
- опитування (анкетування) та консультації – з'ясування думок, оцінок та позицій фахівців, місцевих мешканців, інших представників зацікавлених сторін;
- кабінетні дослідження – опрацювання доступних джерел з метою пошуку та систематизації релевантної інформації;
- контент-аналіз – опрацювання та інтерпретація зібраної інформації;
- експертний аналіз – перевірка гіпотез, моделювання та порівняння можливих сценаріїв/альтернатив;
- програмування – формування практичних рекомендацій та плану дій за участю зацікавлених сторін.
-

1.3. ПРИЗНАЧЕННЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПЛАНУ

Цей План є рамковим концептуальним документом, що має сприяти прийняттю та реалізації адекватних управлінських рішень щодо збереження та використання спадщини Пнівського замку, виходячи із задекларованих цілей, наявних повноважень, ресурсів та можливостей. В межах цього Плану проаналізовані різні сценарії, а також визначені напрямки, завдання й конкретні заходи з управління спадщиною замку в інтересах місцевого розвитку.

Загальна мета цього Плану — *забезпечити збереження та раціональне управління матеріальною та нематеріальною спадщиною Пнівського замку в інтересах сучасного та майбутніх поколінь, а також продемонструвати потенціал цієї спадщини та оптимальні механізми його реалізації задля сталого місцевого розвитку.* Таким чином, План спрямований на стимулювання сталого соціально-економічного розвитку Пасічнянської

громади шляхом використання переваг та можливостей, пов'язаних зі спадщиною замку, що сприятиме повазі та відповідальному ставленню до такої спадщини.

План є комплексним документом, завданнями якого є:

- проаналізувати сучасний стан збереження та презентації спадщини Пнівського замку, пов'язані з нею переваги, можливості, проблеми та виклики;
- сприяти утвердженню належного розуміння значення та цінності спадщини замку, а також гордості, інтересу та поваги до неї серед мешканців та відвідувачів громади;
- надати вихідну інформацію для прийняття управлінських рішень щодо спадщини замку, продемонструвати реальні можливості та сценарії ефективного використання такої спадщини, що забезпечують баланс між інтересами її збереження та продуктивного використання, а також сприяють досягненню цілей сталого місцевого розвитку;
- визначити передумови для створення на основі спадщини замку привабливої атракції та відповідної супутньої інфраструктури, які приваблюватимуть та затримуватимуть відвідувачів у громаді, стимулюючи появу та реалізацію місцевих товарів та послуг і одночас не маючи негативного впливу на місцеве середовище;
- сприяти подальшим дослідженням спадщини Пнівського замку, а також доступу місцевої громади та інших зацікавлених сторін до результатів таких досліджень;
- показати передумови, переваги та можливості різних форм партнерства сторін, зацікавлених у збереженні правлінні та використанні спадщини замку, сприяти налагодженню між ними стратегічного партнерства та ефективної взаємодії на засадах спільності бачення (цілей) та оптимального розподілу функцій (відповідальності);
- забезпечити можливість отримання відвідувачами замку позитивного та цінного досвіду та належні умови для пізнання ними значення та цінності спадщини замку;
- сформулювати адекватні відповіді на загрози та виклики для спадщини замку та сталого розвитку громади, сформувати підґрунття для подальшого стратегічного програмування, планування та прогнозування такого розвитку з використанням потенціалу спадщини замку;
- продемонструвати шляхи реалізації креативного потенціалу громади, пов'язані з інтерпретацією та просуванням спадщини замку, а також створенням та підтримкою нових продуктів економіки відвідування;
- сприяти утвердженню іміджу Пасічнянської громади як спільноти з оптимістичними довгостроковими перспективами економічного,

соціального та культурного розвитку, що цінує, зберігає та розумно використовує свою спадщину;

Розглядаючи спадщину замку зі стратегічною проекцією на майбутнє та будучи спрямованим на реалізацію її потенціалу як ресурсу для сталого розвитку, цей План адресований насамперед Пасічнянській громаді як колективному співволодільцю та бенефіціару цієї спадщини. Розроблення цього Плану засвідчує, що громада усвідомлює власну відповідальність за подальшу долю спадщини Пнівського замку та готова докласти можливих зусиль для її збереження, а також розкриття та підвищення цінності такої спадщини для нинішнього та наступних поколінь. Приймаючи цей План до практичного виконання, громада заявляє про готовність провадити системну діяльність з належного збереження та утримання пам'ятки та прилеглої території, інтерпретації спадщини замку та створення якісного досвіду для відвідувачів, а також промоції та популяризації спадщини серед місцевих мешканців та зовнішньої аудиторії.

Важливим аспектом цього Плану є врахування цінності спадщини замку для місцевої громади, а також для її відвідувачів. У цьому аспекті План характеризує унікальні риси та практичне значення спадщини замку, пов'язані з цим виклики та загрози, а також визначає стратегічні засади збереження цієї спадщини та донесення її значення до місцевих мешканців та відвідувачів задля забезпечення належної поваги та ефективного захисту спадщини.

Окремо в цьому Плані аналізуються правові, адміністративні та політичні відносини між різними зацікавленими сторонами в контексті збереження та управління пам'яткою, а також їх компетенції, інтереси та політики щодо об'єкту спадщини. В цьому контексті увага акцентується на об'єктивній потребі партнерства та координації діяльності органів, відповідальних за управління спадщиною замку, та інших зацікавлених сторін, що детально відображено в розділі 6 цього Плану.

Цей План передбачається реалізувати протягом 2023-2026 років. При цьому сільська рада відстежуватиме реалізацію цього Плану та в разі потреби, вноситиме до нього зміни. Як очікується, цей План стане юридичним та методологічним підґрунтям для прийняття стратегій та програм розвитку Пасічнянської громади на відповідний період, а також рішень та дій органів і посадових осіб місцевого самоврядування щодо збереження та управління спадщиною замку. Також цей План може слугувати змістовною базою для співпраці Пасічнянської сільської ради з іншими зацікавленими сторонами, зокрема Надвірнянською районною та міською радами. Крім того, цей План може використовуватись представниками організацій громадянського суспільства, суб'єктів господарювання, активними громадянами, а також іншими зацікавленими сторонами у їх діяльності, генеруванні та втіленні ініціатив, пов'язаних зі спадщиною замку.

1.4. УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ ПЛАНУ

Цей План розроблено за участю представників Пасічнянської сільської та Надвірнянської міської рад, їх виконавчих органів, представників громадських організацій «Туристична Асоціація Івано-Франківщини», «Надвірнянський туристично-інформаційний центр», інших організацій громадянського суспільства, а також активних мешканців місцевих громад. Загальна координація та фаховий супровід розроблення цього Плану забезпечувалась експертами проекту «Об'єднані спадщиною: збереження історичної спадщини фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму». Принциповим елементом підготовки цього Плану стало активне залучення місцевої громади та інших зацікавлених сторін, що відповідало кращим міжнародним практикам. В рамках його розроблення проведено низку зустрічей та консультацій з місцевими мешканцями, представниками інших стейкхолдерів задля їх інформування про цілі, завдання, та очікувані результати планування, обговорення концептуальних питань, що стосуються цього Плану, обміну думками щодо майбутніх напрямків діяльності та конкретних заходів з реалізації Плану. Також було здійснено опитування (анкетування) місцевих мешканців та представників інших зацікавлених сторін. Отримані таким чином відповіді, коментарі та пропозиції, репрезентують широкий спектр думок, потреб та очікувань різних зацікавлених сторін, пов'язаних зі спадщиною замку, що відображені у цьому Плані. Крім того, планування за участю надавало учасникам процесу розроблення Плану відчуття причетності до результату та спільної відповідальності за вироблення та реалізацію рішень. Робочі версії цього Плану обговорювались на фахових робочих групах вказаного проекту. Крім того, на завершальному етапі проект Плану було винесено на громадські слухання для відкритого обговорення мешканцями Пасічнянської громади

2. ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ЗНАЧЕННЯ СПАДЩИНИ

2.1. СКЛАДОВІ СПАДЩИНИ

Спадщина Пнівського замку у цьому Плані розглядається як цілісний комплексний феномен, що охоплює матеріальну складову у вигляді руїн замку та прилеглої території та нематеріальну спадщину у вигляді історій, звичаїв, традицій та знань, що певним чином пов'язані із замком та успадковані від минулих поколінь.

Матеріальна спадщина.

Пам'ятка архітектури національного значення Замок XV ст. знаходиться в межах села Пнів Пасічнянської громади Надвірнянського району Івано-Франківської області (вул. Замкова, 1) на землях, що межують з південно-західною частиною м. Надвірна.

Руїни замку розташовано на пласкому узгір'ї на висоті 442 м над рівнем моря на межі Передкарпаття та низькогір'я Українських Карпат. Зі сходу споруда була захищена досить глибоким яром, із заходу - кількометровим схилом. Водночас з двох інших сторін відкривалась дещо вища від замку рівнина.

Таким чином природні умови відігравали другорядну роль у забезпеченні обороноздатності замку.

Згідно зі ст. 14-1 Закону України «Про охорону культурної спадщини» територією пам'ятки визнається територія, історично і топографічно пов'язана з розпланувально-просторовою еволюцією пам'ятки, для якої визначається спеціальний охоронний режим її використання з метою збереження цілісності пам'ятки. Крім того, як передбачає ст. 32 Закону з метою захисту традиційного характеру середовища окремих пам'яток визначаються зони їх охорони (охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару) . Межі та режими використання території та відповідних зон охорони пам'ятки визначаються науково-проектною документацією, що складається за результатами проведених досліджень. До затвердження такої документації межі території пам'ятки архітектури встановлюються на відстані 20 метрів навколо периметра забудови, а межі зон охорони – на відстані 100 метрів від межі території пам'ятки.

У плані замок являє собою величезний п'ятикутник неправильної форми з сімома наріжними оборонними вежами, що були споруджені в різний час, мали різну конфігурацію (вежі зі східної сторони були круглими, із західної – шестигранними) та з'єднані відрізками стін. Усі вежі, крім Трикутної, були триярусні, з численними бійницями, натомість стіни мали два яруси бійниць: нижній – для гармат та верхній – для ручної вогнепальної зброї. Загальна площа забудови складає 871 кв.м.

Замок побудований з великих тесаних брил гірського сірого каменю прямокутних обтесаних брил вапняку) з використанням червоної цегли (переважно на внутрішній стороні стін). Кладка змішана на білому вапняному розчині з домішками місцевої цегли та дрібної гальки. У минулому замок зовні і зсередини був тинькованим, тобто покритим штукатуркою (розчином вапна, змішаного з піском). Внутрішнє декоративне оздоблення, живопис, предмети прикладного мистецтва у замку відсутні.

На даний час у складі пам'ятки частково збереглися стіни та руїни чотирьох веж. При цьому окремі елементи пам'ятки у різних джерелах (матеріалах паспортизації, проектній, обліковій документації) названі по-різному - залежно від конфігурації форми або розташування відносно сторін світу. Так, Вежа з корпусом в різних джерелах названа також Південно-західною або П'ятикутною вежею, крім того, ця вежа в науково-проектній документації на реставрацію названа Західною (таку ж назву має інша вежа замку, розташована північніше). Крім того, вежі замку в ряді джерел названі баштами. Відсутність єдиної термінології щодо елементів замку очевидно свідчить про несистемність попередніх досліджень та охоронних заходів, крім того, вона створює певні труднощі для таких заходів в подальшому.

Рисунок: Твірна лінія замку з елементами. 1 — В'їздова вежа; 2 — Вежа з корпусом; 3 — Західна вежа; 4 — Гранчаста вежа; 5 — Кругла вежа; 6 — Трикутна вежа; 7 — Кілевидна (Кругла) вежа з контрфорсом

Нижче наведено характеристику збережених елементів пам'ятки.

В'їздова вежа з брамою (номер за рисунком 1). Розміщена посередині південної стіни та складається з брами і прибрамного корпусу, що дійшли до цього часу у напівзруйнованому стані. Як вбачається з назви, у минулому вежа була єдиним входом (в'їздом) до замку, до якого вів міст, перекинутий через глибокий сухий рів (у разі небезпеки міст підіймався за допомогою спеціальних механізмів і служив зовнішньою брамою). Очевидно, вежа була трьохярусною з двома рядами бійниць. На другому і третьому ярусах розміщувались вікна (очевидно тут були як службові, так і житлові приміщення). Стіни вежі кладені з тесаного каменю, бійниці - з цегли. На даний час в цілому збереглися нижній та середній яруси стін (з певними пошкодженнями на окремих ділянках), водночас на верхньому ярусі відсутня частина кладки. Поряд з цим вінцевий карниз, тиньк, перекриття та покриття, а також вікна та двері не збережені. Із зовнішньої сторони вежі збереглися отвори для ланцюгів підйомного механізму моста; ворота відсутні. Два прорізи проїзду на у вежі влаштовані за ламаною віссю (зигзагом), що дозволяло уникати прямого гарматного обстрілу території замку. У значній мірі збережені півциркульні арки в'їздів, виконані з тесаних кам'яних блоків. Також зліва в стіні міжбрамного простору збереглися залишки каміну для обігріву вартових, а з правого боку – вхід до прибрамного корпусу. Вказаний корпус мав форму неправильного чотирикутника, гострий кут якого виступав за межі оборонних стін, укріплював браму та захищав підступи до неї. *Відрізок стіни між В'їздовою та Кілевидною вежами (1-7).* Була викладена з колотого каменю та цегли, для доступу до верхніх бійниць була влаштована дерев'яна галерея. На даний час повністю відсутня приблизно чверть стіни та майже не збереглися обидва яруси бійниць (особливо пошкоджена верхня частина стіни та верхній ряд бійниць), а на збереженій частині стіни відсутня частина кладки. Водночас збережені гнізда конструкцій. Відсутність тріщин на стінах свідчить про добрий стан фундаментів. Тиньк повністю відсутній.

Вежа з корпусом (Південно-західна, П'ятикутна вежа) (2). Вежа-пунтоне (фортифікаційний елемент доби Ренесансу та ранньомодерного часу, перехідна форма між артилерійською баштою та бастіоном). Ймовірно, є результатом модернізації пізнішого періоду та у плані являє собою п'ятикутник. Бійниці

першого ярусу та з південного боку виходили на рів, на другому і третьому поверхах стіни мають прорізи для вікон, перекриття яких виконано з кам'яних блоків, збереглися рештки окремих кам'яних підвіконників. Для доступу до бійниць другого ярусу з внутрішнього боку були прилаштовані дерев'яні галереї. У вцілілих стінах башти добре збереглися гнізда, куди вкладалися дерев'яні балки перекриття. Тут також присутні елементи системи вентиляції для виведення диму від артилерійських гармат. З внутрішньої сторони до вежі прибудовано прямокутний двоповерховий корпус (також згадується як корпус №2). У 2019 р. на Вежі з корпусом розпочато реставраційні роботи

Відрізок стіни між Вежею з корпусом та Західною вежею (2-3). Збереглась незначна частина стіни, зі слідами тиньку (у верхній частині збереженої частини – дві зруйновані бійниці); наявні сліди тиньку. Відреставрований на початку 2000-х (2005 р.)

Західна вежа (3). Складається з двох об'ємів прямокутної в плані споруди з бійницями на першому та вікнами на другому поверсі, а також пізніше добудованої зі сторони замкового пагорба півкруглої частини з бійницями на першому та вікнами на другому ярусі. Вхід у вежу – зі сторони замкового подвір'я. Під прямокутним приміщенням, зі сторони Гранчастої вежі, знаходиться засипаний підвал, до якого з правого боку ведуть зовнішні сходи (збереглась частина сходів та бокових стін входу до підвалу, водночас дверне обрамлення втрачене, а склепіння над сходами – зруйноване). Фундаменти під прямокутною частиною вежі у задовільному стані, під круглою - у аварійному (по всій висоті стіни проходить розкрита тріщина). Стіни мають до 2 метрів вглиб, були викладені з кам'яних блоків різного розміру та тиньковані ззовні (збереглась незначна частина тиньку). Цоколь півкруглої частини без слідів тиньку, а кладка частково зруйнована. Також зруйновані віконні прорізи (зі слідами від коробок), водночас дверний проріз зберіг свою форму і сліди втраченого обрамлення, крім того збережена переважна частина бійниць. Збережено більшу частину кладки внутрішньої стіни, котра розділяє прямокутну та півкруглу частини вежі, а раніше була зовнішньою стіною первісної прямокутної вежі. Інші внутрішні конструкції та покриття вежі – відсутні. 24.11.2023 р. сталося руйнування частини вежі внаслідок тривалого просідання ґрунту та несприятливих погодних умов.

Відрізок стіни між Західною та Гранчастою вежами (3-4). Збереглися невелика ділянка стіни, що стоїть окремо, зі слідами бійниць у верхній частині, а також ділянка стіни з уступом і двома ярусами бійниць, що прилягає до Західної вежі. Також збережено меншу частину кладки, водночас на переважній більшості поверхні зберігся тиньк.

Гранчаста (Північна) вежа (4). П'ятикутна у плані, двоярусна з підвалом. Очевидно, з'єднувалася із Західною вежею підземеллям, що використовувалось під склади і каземати. На першому ярусі і в підвалі вежі – бійниці, на другому ярусі – віконні прорізи. Стіни мають до 2 метрів вглиб, викладені з каменю у нижніх ярусах та із цегли у верхніх (частина кладки тут втрачена); розколоті і активно руйнуються. На значній частині стін зберігся тиньк. Збереглися відкоси

бійниць, фундаменти перебувають у задовільному стані, водночас внутрішні конструкції, покриття та віконні заповнення – відсутні.

Відрізок стіни між Гранчастою та Круглою вежами (4-5). Кладка виконана з каменю і цегли. У верхній частині стіни було влаштовано для бійниць для ручної вогнепальної зброї. Задля доступу до бійниць було споруджено дерев'яну галерею, про що свідчить ряд гнізд для її кріплень. Фундаменти - у доброму стані, а на більшості поверхні стіни зберігся тиньк.

Кругла (Північно-західна) вежа (5). Наріжна вежа східної та північної оборонних стін, належить до найстаріших збережених елементів пам'ятки. В плані кругла, трьохярусна. На двох нижніх ярусах були влаштовані - бійниці, на верхньому - віконні прорізи. Стіни були викладені з коленого, місцями тесаного каменю різних розмірів. Станом на 1979 р. стіни вежі в деяких місцях по всій висоті перерізували вертикальні тріщини, а внутрішні конструкції та елементи були відсутні. Вежа зазнала значних пошкоджень у 2008 р. внаслідок повені, а у червні 2010 р. внаслідок підтоплення та зсуву ґрунту обвалилася найкраще збережена частина вежі. На даний час руїни вежі перебувають в аварійному стані.

Трикутна вежа-викуш (6). Уцілілий трикутний виступ посередині південно-східної стіни, є наріжним укріпленням, характерним для добастіонної фортифікації, тобто періоду до кінця XV ст. Помітний виступ за твірну лінію замку дозволяв добре проглядати й обстрілювати простір вздовж усіх зовнішніх стін. Має довжину 9 м. та два яруси бійниць – над і під проміжним поясом з доступом із замкового подвір'я. Стіни вежі викладені з тесаного каменю і цегли, бійниці – з цегли. Лице кладки у задовільному стані, водночас верхні ряди кладки відсутні. Бійниці загалом збереглися добре, при цьому верхній ярус бійниць закладений цеглою, а нижній – залишений відкритим. Внутрішні конструкції вежі не збереглися. Виразні вертикальні тріщини на стінах вежі свідчать про руйнування фундаментів. Загальний стан споруди - аварійний, за твердженням фахівців вежа може обвалитися в будь-який момент.

Відрізки стін між Круглою, Трикутною та Кілевидною вежами (5-6-7). Із зовнішньої сторони стіни є вдвічі вищими, ніж зі сторони замкового двору. Приблизно на рівні двору із зовнішнього боку влаштовано проміжний кам'яний карниз, більшість елементів якого втрачено, однак збережені – перебувають у доброму стані. Над карнизом розміщений ряд бійниць для ручної зброї, а згори над бійницями - віконні прорізи з рештками кам'яних обрамлень та підвіконників. Бійниці та віконні прорізи закладені цеглою. Посередині кожного відрізка стіни знаходиться витесані з щільних кам'яних блоків жолоби водовідводів, збережені приблизно наполовину. Нижче проміжного карнизу є декілька водовідводів з кам'яними жолобами для осушення підвальних приміщень. Збереглися численні гнізда дерев'яних конструкцій та риштувань. Крім того, збережені залишки вінцевого карнизу, що дозволяють встановити його лінію, а також визначити розмір і характер тесаних кам'яних елементів, з яких він був викладений. Стіни викладені з тесаних кам'яних блоків різних розмірів, при цьому чітко проглядається порядова кладка. Біля Кілевидної вежі відсутні верхні ряди кладки, також практично відсутній тиньк. Стан

фундаментів – задовільний, про що свідчить відсутність вертикальних тріщин на стінах. Біля Круглої вежі збереглась викладена з цегли півкругла машикуля (навісна бійниця для вертикального обстрілу нападників з ручної зброї) на кам'яних кронштейнах. Більшість цегляної кладки втрачено, один з кронштейнів – у задовільному стані, другий потребує відповідного укріплення. Загалом стіни перебувають у незадовільному стані.

Кілевидна (Східна) вежа з контрфорсом (7). Розібрана врівень із замковим подвір'ям. Була єдиною, яка підтримувалася контрфорсом, однак при цьому, нахилилась, утворюючи чисельні тріщини. З часом контрфорс перестав виконувати підтримуючу функцію та навпаки почав руйнувати вежу. До XIX ст. вежа очевидно, розкололася та була розібрана мешканцями Пнева, Надвірної та сусідніх сіл для господарських потреб. Нижче рівня замкового подвір'я збереглися фрагменти кам'яної кладки вежі та залишки кілевидного виступу.

Подвір'я замку являє собою рівний майданчик, вільний від забудови та зелених насаджень. Як зазначено у паспорті пам'ятки, раніше на подвір'ї знаходились житлові будівлі, що примикали до зовнішніх стін замку. Водночас, як свідчать результати георадарного дослідження території замку, фундаменти житлових будівель знаходилися посередині подвір'я, а отже такі будівлі, очевидно, не примикали до зовнішніх стін.

Нематеріальна спадщина

Ст. 1 Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, ратифікована Законом України від 06.03.2008 р № 132-VI, визначає таку спадщину як звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини. Як зазначає Конвенція, нематеріальна спадщина передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами під впливом їхнього оточення, взаємодії з природою та їхньої історії і формує у них почуття самобутності й наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного різноманіття й творчості людини.

До складу нематеріальної спадщини Пнівського замку, очевидно, входять знання, а також оповіді щодо його будівництва, оборони, історичних подій, а також історії конкретних людей (історії життя родини засновників замку). Пнівський замок територіально, історично та культурно пов'язаний з місцевими громадами протягом кількох століть, тож серед місцевих мешканців очевидно є нащадки тих, хто служив у замку, обороняв чи навпаки брав участь у нападах на нього. Відповідно, у родинах місцевих мешканців ймовірно збереглися оповіді та традиції, пов'язані із замком. Водночас на даний час такі історії та традиції не досліджені, а їх існування переважно є припущенням.

2.2. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Історія Пнівського замку безпосередньо пов'язана з важливими подіями історії Галичини XIV-XV століть, а саме занепадом Галицько-Волинського князівства, переходом краю під владу Польщі (та тимчасово Угорщини), міграцією шляхетських та лицарських родин, а пізніше – з переходом Галичини під владу Австрії в результаті I поділу Речі Посполитої.

Занепад Галицько-Волинського князівства (Королівства Русі) фактично розпочався з 1340 р., після смерті бездітного короля Юрія II. Тоді місцеві бояри закликали на князювання литовського князя Любарта (Дмитра) Гедиміновича, який осів у Луцьку, а на Галичині поставив намісником одного з бояр Дмитра Дедька. Водночас претензії на галицько-волинський трон заявив польський король Казимир III як двоюрідний небіж короля Юрія I Львовича та двоюрідний дядько Юрія II. Події наступних років відомі в історії як війна за галицько-волинську спадщину або Довга війна (1340-1392 рр.). В її ході у 1349-му Казимир III захопив майже всю територію Галичини, права на яку закріпив за собою мирним договором 1355 р. Домагаючись прихильності місцевих бояр Казимир, охоче надавав їм галицькі уділи. Також король дбав про будівництво та відбудову замків/фортець (зокрема, дерев'яного замку в Галичі).

Після смерті Казимира III у 1370 р. Королівство Русі на підставі угоди, укладеної ним ще за життя (1350 р.) перейшло під владу угорського короля Людовика I, який передав Галичину під владу свого намісника – сілезького князя Володислава Опольського (Опольчика, період правління 1372-78). Водночас за версією М.Грушевського та інших істориків, Володислав був незалежним правителем. Очевидно, прагнучи мати опору в Галичині, князь Володислав Опольський активно роздавав тутешні землі сілезьким, а також іншим іноземним шляхетським родинам.

У 1378 р. король Людовик I усунув Владислава Опольського від влади та ненадовго перетворив Галичину на звичайну провінцію Угорського королівства. Однак вже у 1387 р. донька Людовика польська королева Ядвіга вигнала угорських ставлеників з Галичини, поклавши початок майже 400-літньому безперервному пануванню на галицьких землях Польщі (з 1569 р. – Речі Посполитої).

З правлінням Ядвіги та її чоловіка Ягайла (1386-1434 рр) пов'язана наступна хвиля міграції до Галичини польських та інших шляхетських родин. На цей історичний період, ймовірно, припадає переселення до Червоної Русі родини Куропатвів, які вважаються фундаторами та першими власниками Пнівського замку. Водночас щодо появи Куропатвів у Галичині та Пневі історики висувають різні версії.

Зокрема, на думку польського (галицького) історика та архівіста А. Чоловського (1895-1944 р)², землі, на яких розташовано Пнівський замок, були приблизно надані предкам шляхтича Павла Куропатви вже згаданим князем Володиславом Опольським. Цю версію підтримують сучасні українські історики, зокрема П. Сіреджук та М. Максим'юк, на думку яких предки Куропатвів у 1370-х рр. за військову службу одержали від Володислава

---

² Czolowski A. Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej. - Lwów, 1892, - стр. 33, 34.

Опольського значні землеволодіння на місці сучасних Надвірної та Пнева. Також згадані фахівці вважають, що рід Куропатвів міг мати угорське походження.

У свою чергу польський історик Ф. Оседовський (1876-1945)³ стверджує, що Куропатви могли бути лицарським родом. Зокрема, автор згадує представника цього роду, сандомирського старосту, який врятував від вірної смерті польського короля Казимира IV Ягеллончика під час «нещасливої битви» під Хойницями (1454 р.). В інших джерелах представники різних гілок роду Куропатвів неодноразово згадуються як урядники на різних посадах та власники численних володінь по всій Речі Посполитій.

Водночас експертами самостійно досліджені першоджерела, а саме Акти гродські та земські (*Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. Lwow 1868-1935*), що є збірниками актових записів Польської держави/Речі Посполитої (починаючи з 1432р.). Зазначені Акти містять запис про придбання частини села Пнів Павлом Куропатвою з Гриневичів (також згадується як Павло з Палагичів) у шляхетного Івашка у 1454 році. У свою чергу Івашко з Цуцилова згадується у джерелах як представник давнього угорського шляхетського роду Драго (Драгоші)-Сасів. Крім того, Акти містять датовану 1434 р. згадку, очевидно, про батька Павла Іоана Куропатву з Гриневичів, мати якого походила зі шляхетського роду Борщниць, а також запис про отримання у спадок Іоаном Куропатвою та його сестрою Офкою у 1438 р. земель в селах Чернелиця і Палагічі (згадані вище села нині входять до Івано-Франківського району).

Очевидно, рід Куропатви переселився на землі нинішньої Надвірної у XVI ст. у побудований тут замок (нині відомий як Краснодвір), що міг бути зведений дещо раніше (XV-XVI ст.). Нині залишки замку (напівзруйнована кам'яна вежа) розташовані на території парку в центрі Надвірної. Кладка вежі замку Краснодвір, на думку археологів та архітекторів, є старішою за мури Пнівського замку, тобто замок цілком міг бути першим осідком Куропатвів на одержаних землях.

Як припускає М. Максим'юк, надвірнянський замок був збудований на рівнині і не мав міцних оборонних споруд, тому міг ставати легкою здобиччю нападників. Як впливає з доступних джерел, цей замок був знищений під час нападу татар у 1589 р., тоді ж загинув його власник Миколай Куропатва. У цьому зв'язку відомо про звернення Галицького сеймику до сейму Речі Посполитої щодо відновлення втрачених привілеїв Куропатвів (ймовірно, втрачених документів) на маєтки, серед яких –Надвірна, села Пнів і Битків. Про відновлення таких привілеїв (документів) йдеться також у протестації сина Миколая Куропатви, поданій до суду у 1589 році (цей документ є першою документальною згадкою про Надвірну). Варто зазначити, що на думку деяких дослідників, топонім Надвірна означає поселення челяді, яке утворилось за межами замку (таким замком міг бути як Краснодвір, так і Пнівський замок).

---

³ Ferdynand ANTONI Ossendowski. *Huculszczyzna. Gorgany i Czarnohora* - Wydawnictwo Polskie R. Wegner, Poznań, 1936;
https://pl.wikisource.org/wiki/Huculszczyzna:_Gorgany_i_Czarnohora

Очевидно, саме у той час Павло Куропатва зводить новий замок на пагорбі Забережжя на околиці старовинного села Пнів. За твердженням П. Сіреджука Пнів вперше згадується в історичних джерелах 1482 року, водночас у Переписі маєтків Речі Посполитої міститься згадка про нього, датована 1424 р.. Одночасно з будівництвом замку у Пневі, Куропатви, очевидно, відновлюють надвірнянський замок, де влаштовують митницю.

Про архітектора та будівничих замку наразі практично нічого не відомо. Водночас планування замку є фактично унікальним та не має аналогів в Україні - неправильний п'ятикутний контур стін, різні за формою кутові вежі, розміщення веж не лише на кутах, а й посеред стін, наявність трикутної вежі-викушу та п'ятикутної надбрамної вежі. В цьому контексті замок містить виразні риси візантійського стилю та дуже нагадує у плані замок Саранта Колонес у м. Пафос на острові Кіпр, заснований візантійцями ще у VII ст. та істотно перебудований хрестоносцями у XIII ст.

Слід вважати, що будівництво Пнівського замку було завершено на початку XVI століття, оскільки у 1621 р. датовано першу згадку про нього в історичних джерелах. Ця згадка стосується нападу на замок загону з 48 опришків, очолюваного Гринем Кардашем та Чурилом. Заручившись допомогою слуг, мешканців навколишніх сіл, а також замкової сторожі, нападники зробили підкоп, проникли у замок, пограбували його, поранили власника замку Олександра Куропатву та його дружину. В подальшому половина учасників нападу були схоплені, а окремі з них – страчені у Коломиї та Надвірній.. Серед архівних матеріалів збереглися свідчення опришка Степана Буклашка (його швагрю Прокіп Юрчевів був дворовим слугою в замку та допоміг опришкам) та судовий позов потерпілого Олександра Куропатви проти рунгурського пана, люди якого брали участь у нападі на Пнівський замок.

Крім того, Пнівський замок пов'язаний із повстанським рухом, спричиненим походом війська Богдана Хмельницького на Галичину у 1648 р. Очікуючи приходу гетьманського війська та, прагнучи допомогти йому, козацький отаман Семен Височан піднімає селянське повстання. Сформований в Отинії повстанський загін Височана восени 1648 року підходить до Пнівського замку, кілька тижнів тримає його в облозі та за твердженням окремих істориків (С. Томашівський, В. Грабовецький) здобуває замок, завдавши значних пошкоджень. За іншою версією, якої дотримуються, зокрема, В.Лозінський, А.Чоловський, посилаючись на першоджерела, замок вистояв, однак був суттєво пошкоджений військом С.Височана.

У будь-якому випадку, події 1648 р. дають підставу вважати, що на той час замок в Пневі був доволі міцною фортецею. В подальшому Куропатви відбудовують та суттєво зміцнюють споруду. Відомо, що у 1668 р. Петро Куропатва отримує асигнування від галицького сеймику на відновлення та укріплення замку, і очевидно, зміцнює існуючі або будує нові оборонні споруди. Це дозволяє замку стати найбільшою та найкраще укріпленою/озброєною на Прикарпатті фортецею (принаймні до будівництва Станіславівської фортеці у 1670-х рр.). Зокрема, як стверджують вітчизняні

історики, у 1676 р. замок, став єдиною з фортець Прикарпаття, що витримала довготривалу облогу турецько - татарських військ Ібрагіма-паші.

Власники замку Куропатви активно займалися видобутком та торгівлею солі, також джерелом доходів родини, очевидно, була митниця, що діяла у Надвірній. Водночас з часом цей рід занепадає (вигасає), а замок переходить у спадкове володіння відомого графської родини Цетнерів, що також володів маєтками у Надвірній (в якості посагу нареченої графа з династії Куропатвів). У Географічному словнику Королівства Польського (1880 р.) згадується коритніцький староста Антоній на Підкамені, Краківці, Пневі, Делятині та дідич Паликорів та Паньківців, що успадкував замок, однак тут не жив. Його син Ігнацій породичався з родиною Потоцьких та згодом став помітною фігурою у Речі Посполитій (великим маршалком та великим обозним коронним, белзьким воєводою, послом Сейму Речі Посполитої). До Надвірної Ігнацій Цетнер приїздив тільки влітку на відпочинок та для владнання деяких господарських справ. Також відомо, що він хотів збудувати окремих палац для своєї дружини Людовіки Потоцької, воєводині познанської (за іншою версією-літню резиденцію для всієї родини), замовивши проект палацу, однак не реалізував цей намір.

У 1769-70рр. частину територій сучасної Польщі та Словаччини, що перебували у складі Речі Посполитої захопила Австрія. Протягом кількох наступних років Австрія, Прусія та Російська імперія вели переговори щодо часткового поділу Речі Посполитої. За договорами, укладеними у Санкт-Петербурзі за результатами цих переговорів, Австрія отримала, зокрема, більшу частину Руського воєводства. У 1773 - договори про поділ Речі Посполитої ратифікував польський сейм (під тиском іноземних військ, що вступили до Варшави). Анексована Австрією територія отримала назву Королівство Галичини і Лодомерії. Цим самим монархія Габсбургів намагалася обґрунтувати історичні права на землі Галицько-Волинського королівства, які на їхню думку угорські королі набули у 1205 р., коли король Андраш II ненадовго зайняв Галич та оголосив себе королем Галіції і Лодомерії (водночас у 1209 р. угорці були вигнані з Галицької землі чернігівськими князями Ігоревичами). З 1804 року Австрія офіційно проголошена імперією, зокрема, завдяки приєднанню земель колишньої Речі Посполитої (з 1867 р. – Австро-Угорська імперія).

Домовленості між Австрійською та Російською імперіями щодо поділу Речі Посполитої, ймовірно, передбачали ліквідацію фортець на приєднаних землях (так, згідно указу австрійського імператора Франца II від 1804 р. було знесено мури Станіславської фортеці). Також прагнучи встановити у Галичині соляну монополію, Австрійська держава у 1787 р. засновує у Львові «управління маєтків і салін», якому було доручено вилучати майно у власників солеварень в обмін на інше королівське або церковне майно. Згідно з угодою, ініційованою управлінням, Ігнацій Цетнер того ж року передає свої маєтки у складі 7 містечок та 34 сіл, і зокрема Пнівський ключ, австрійській короні в обмін на інші маєтки, зокрема у Мостиську та Белзі (нині Львівська область).

Після цього Пнівський замок покидають останні мешканці та обслуга, а в подальшому його починають розбирати на будівельний матеріал для господарських будівель у Пневі та Надвірній. Так відомо, про будівництво броварні з такого матеріалу у 1812 р. – очевидно на той час замок вже був розібраний. В подальшому залишки Пнівського замку належали земельній кредитній установі у Відні, до якого він перейшов як заставлене майно, а згодом – Австрійській державній скарбниці.

У кінці XIX ст. руїнами замку зацікавилася консерваторське управління Східної Галичини. Його зусиллям було укладено перші описи пам'ятки, зроблено світлини, зміцнено північну і західну вежі. У 1904 р. працівниками управління виявлено архів Пнівського замку, який зберігався в будівлі управління державних лісів і маєтків в Делятині. Приблизно 2 тис. документів з цього архіву було вивезено, і доля їх невідома), а решту архіву того ж року було знищено пожежею.

Після того, як з 1921 р. Галичина увійшла до складу Польщі, відновленої в результаті I світової війни, руїни замку перейшли у власність польської держави. У 1930 р. виготовлено перший точний план руїн і кошторис реставрації замку, однак реставраційні роботи розпочаті не були.

У радянський період замок у с. Пнів був включений до Списку пам'ятників архітектури, що перебувають під охороною держави, затвердженого постановою Ради Міністрів УРСР від 24.08.1963 р. № 970 з віднесенням до категорії пам'яток, які не можна використовувати для практичних цілей. Попри це до 1977 р. тут розміщувався тир. На час проголошення незалежності України замок перебував у державній власності та знаходився на балансі виконкому Пнівської ради народних депутатів. З 1992 р. пам'ятка передана на баланс структурного підрозділу Івано-Франківської облдержадміністрації, а з 2009 р. – у спільну комунальну власність територіальних громад Надвірнянського району.

У пізній радянський період та після проголошення незалежності України неодноразово порушувалось питання реставрації замку (окремих його частин). Перші реставраційні роботи були проведені у 1989р. та передбачали зміцнення фундаментів західної стіни, які виявились невідалими (стіна обвалилася). Пізніше, у 2005-2008 рр. здійснювались роботи із відновлення Вежі з корпусом, а у 2019р. на вказаній вежі розпочались протиаварійні роботи.

2.3. ЗНАЧЕННЯ СПАДЩИНИ

Реальне значення спадщини Пнівського замку практично ніколи не фіксувалось, не обґрунтовувалось та не пояснювалось. Формально замок XV ст. у с. Пнів є пам'яткою національного значення, водночас такого статусу об'єкт набув згідно з п. 3 розділу X «Прикінцеві положення» Закону України «Про охорону культурної спадщини», за яким пам'ятками культурної спадщини визнавались об'єкти, включені до списків (переліків) пам'яток історії та культури відповідно до Закону УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» від 13.07.1978 р. (вказаний пункт набрав чинності з

01.01.2001 р). У свою чергу відповідно до ст. 17 згаданого Закону УРСР замок був віднесений до категорії пам'яток історії та культури республіканського значення як об'єкт, включений до Списку пам'ятників архітектури Української РСР, що перебувають під охороною держави, затвердженого постановою Ради Міністрів УРСР від 24.08.1963 р. № 970 (охоронний номер 240). Як вказується у постанові, Список затверджено з метою впорядкування справи обліку, охорони і збереження визначних пам'ятників архітектури, водночас у ній не наведено жодних конкретних критеріїв (ознак), на підставі яких замку було надано охоронний статус. При цьому в контексті можливого використання замок був віднесений до групи «а» (пам'ятники архітектури, які не можна використовувати для практичних цілей).

Чинний Закон України «Про охорону культурної спадщини» встановлює загальні підходи до визнання об'єктів культурної спадщини пам'ятками національного чи місцевого значення. Згідно зі ст. 13 вказаного Закону об'єкти культурної спадщини вносяться до Державного реєстру нерухомих пам'яток України як пам'ятки національного та місцевого значення відповідно до їхньої археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності, а порядок визначення категорій пам'яток встановлюється Кабінетом Міністрів України.

У свою чергу, як зазначає Порядок визначення категорій пам'яток, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 452, об'єкт культурної спадщини, що претендує на присвоєння для категорії пам'ятки національного або місцевого значення, повинен зберегти свою автентичність (пам'ятка повинна значною мірою зберегти свою форму та матеріально-технічну структуру, історичні культурні нашарування). При цьому пам'ятка національного значення повинна володіти принаймні однією з таких ознак: 1) мати значний вплив на розвиток культури країни; 2) бути безпосередньо пов'язаною з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю людей, які зробили значний внесок у розвиток національної культури; 3) репрезентувати шедевр творчого генія, бути етапним твором видатних архітекторів чи інших митців; 4) бути витвором зниклої цивілізації чи мистецького стилю (п.3).

У свою чергу ознаками пам'ятки місцевого значення є 1) вплив на розвиток культури певного населеного пункту чи регіону; 2) зв'язок з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю людей, які зробили значний внесок у розвиток культури певного населеного пункту чи регіону; 3) приналежність до культурної спадщини національної меншини чи регіональної етнічної групи (п.4). При цьому відповідність об'єктів культурної спадщини вказаним ознакам має встановлюватись під час їх внесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (п. 6).

Оскільки Пнівський замок не внесений до вказаного реєстру, а набув статусу пам'ятки національного значення автоматично, його відповідність цьому статусу не визначалась. Поряд з цим, замок частково відповідає ознакам пам'ятки національного значення згідно зі вказаним Порядком. Зокрема, він зберіг свою автентичність, принаймні у стані «триваючої руїни». Від свого

первісного стану замок зберігся приблизно наполовину і за кількістю збережених елементів не має аналогів на території Івано-Франківській області. Крім того замок є цінним взірцем інженерної думки пізнього Середньовіччя, однією з найкращих та найбільших фортифікаційних споруд на Прикарпатті, що збереглась до цього часу, а також цікавим взірцем нині зниклого візантійського стилю. Поряд з цим, раніше запланована реставрація з відбудовою окремих частин пам'ятки може реально знівелювати автентичність пам'ятки – тобто призвести до втрати базової ознаки пам'ятки національного значення.

Водночас стверджувати про відповідність замку іншим ознакам, наявність хоча б однієї з яких свідчить статусу пам'ятки національного значення, дещо проблематично. Замок безперечно пов'язаний з матеріальною та нематеріальною культурною спадщиною Речі Посполитої та Австрійської імперії на західноукраїнських землях, він також є носієм цінної інформації про уклад життя, побут, традиції та звичаї свого часу. Поряд з цим помітного впливу спадщини замку на національну культуру відповідних періодів наразі не виявлено. Так само важко відстежити внесок у розвиток української культури історичних подій та персоналій, з якими безпосередньо пов'язана історія замку. Нарешті, попри фактичну унікальність архітектурної композиції замку, що не має аналогів серед збережених замків України, він очевидно не є шедевром творчого генія, етапним витвором видатних митців чи витвором зниклої цивілізації/мистецького стилю.

Поряд з цим Пнівський замок становить безумовний інтерес для фахівців та широкого кола потенційних відвідувачів як свідок історії Надвірнянщини та загалом Галичини XV-XIX століть та як об'єкт, що пов'язаний з окремими відомими історичними постатями краю, а також боротьбою українців Галичини за національну ідентичність та соціальну справедливість (опришківський рух XVIII-XVIII ст.ст., національно-визвольна війна 1648-1654 рр.). Крім того, спадщина замку очевидно вплинула на розвиток культури прилеглих поселень – села Пнів та міста Надвірна та є ідентифікатором (візитівкою) Пасічнянської та Надвірнянської громад (зображення замку присутнє на гербах с. Пнів та Пасічнянської громади). Водночас згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 452 вказані ознаки притаманні радше пам'яткам місцевого значення.

Додатково слід зазначити, що спадщина Пнівського замку безсумнівно є цінним освітнім ресурсом, що становить науковий інтерес для науковців істориків та архітекторів, а також може використовуватись як в рамках формальної освіти, так і для неформального пізнання національної історії та культури. Крім того, спадщина замку здатна слугувати суттєвим чинником економічного розвитку місцевих громад, цінність якого значно зростає в умовах обмеженості інших ресурсів для місцевого розвитку. Поряд з цим, існує об'єктивна потреба у дослідженні, фіксації та розкритті значення цієї спадщини в контексті реальної культурної, соціальної та економічної цінності для прилеглих громад, регіону та країни загалом.

2.4. ВЛАСНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ

У радянський період Пнівський замок перебував у державній (комунальній) власності та на балансі виконкому Пнівської сільської ради народних депутатів. При цьому слід зазначити, що за радянським законодавством, до державної власності належала, зокрема, власність адміністративно-територіальних одиниць (ст. 31 Закону УРСР «Про власність» від 07.02.1991 р.)

Розпорядженням представника Президента України в Івано-Франківській області від 07.09.1992 р. № 260 замок був переданий з балансу виконкому Пнівської сільської ради народних депутатів на баланс управління архітектури і містобудування Івано-Франківської обласної державної адміністрації. Згідно з текстом розпорядження з метою такої передачі було впорядкування балансової приналежності, а також забезпечення дієвих заходів збереження, охорони, реставрації, експлуатації пам'ятки, продовження пошуково-дослідницьких робіт.

В подальшому замок було передано до комунальної власності територіальних громад Надвірнянського району, яка згідно з нормами Конституції України від 28.06.1996 р. та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. відокремлювалась від державної. Рішенням Надвірнянської районної ради від 03.12.2009 р. № 554-21/2009 замок визнано спільною комунальною власністю територіальних громад району, а також передано на баланс та в оперативне управління відділу культури, молоді та спорту Надвірнянської районної держадміністрації. Пізніше рішенням районної ради від 30.05.2010 р. передбачалося підготувати необхідні документи для включення замку до комплексу пам'яток історії і культури Національного заповідника «Давній Галич», однак цей процес не було завершено.

З січня 2021 р. відділ культури, молоді та спорту Надвірнянської РДА перебував у стані реорганізації, у зв'язку з чим протягом останнього періоду балансоутримувач (управитель) замку був фактично відсутній. Паралельно зазначений відділ листом від 11.12.2020 р. звернувся до Пасічнянської сільської ради з пропозицією прийняти замок на баланс ради. У відповідь на таке звернення сільська рада рішенням від 19.04.2021 р. № 253-5/2021 висловила готовність прийняти на баланс об'єкт та звернулась до Надвірнянської районної ради з пропозицією передати замок у комунальну власність Пасічнянської сільської територіальної громади.

У свою чергу 26.01.2023 р. Надвірнянською районною радою прийнято рішення про прийняття Пнівського замку на свій баланс. Крім того, районна рада рішенням від 18.11.2021 р. №111-12/2021 включила замок до переліку будівель та приміщень для передачі в оренду. При цьому намір районної ради передати пам'ятку в оренду не було погоджено з Міністерство культури та інформаційної політики (надалі – МКІП) України, як це передбачено п. 20 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону культурної спадщини».

У свою чергу земля в межах території пам'ятки та зони її охорони після набуття чинності Законом України № 1423-IX від 28.04.2021 щодо розмежування земель державної та комунальної власності (з 01.01.2013 р.) стала комунальною власністю територіальної громади села Пнів, а з 2019 р. – комунальною власністю Пасічнянської громади, до складу увійшла громада с. Пнів. Крім того, земля на захід від замку є комунальною власністю Надвірнянської міської громади, яка, очевидно, виступає безпосереднім бенефіціаром спадщини замку поряд з Пасічнянською громадою.

У попередній період на замовлення відділу культури, молоді та спорту Надвірнянської РДА як балансоутримувача замку було виготовлено землевпорядну документацію щодо відведення земельної ділянки під спорудою замку, затверджену рішенням Пнівської сільської ради від 18.08.2016 р. №2-9/16. Водночас на даний час відповідну земельну ділянку з кадастровим номером не сформовано. Поряд з цим рішенням Пасічнянської сільської ради від 13.07.2022 р. передбачено відведення земельної ділянки орієнтовною площею 2,9944 га із земель комунальної власності громади для будівництва Центру спадщини Фортеці Пнів та розвитку прилеглої території (замовником відповідного проекту землеустрою виступила сільська рада).

2.5. ПОТОЧНИЙ ТЕХНІЧНИЙ СТАН

На даний час у складі пам'ятки частково збереглися стіни та руїни чотирьох веж (детальніше стан цих елементів описано в розділі 2.1 «Складові спадщини»). Загалом замок знаходиться в аварійному стані та поступово руйнується. Зокрема, Західна, Трикутна та Гранчаста вежі мають великі тріщини. Крім того, частина Круглої вежі була зруйнована у червні 2010 р. внаслідок підтоплення та зсуву ґрунту, оскільки вежі та стіни зі східної сторони підмивалися водами малої річки Підзамче, що згадується у технічній документації також як річка (потік) Окіп. Також у листопаді 2023 р. внаслідок тривалого просідання ґрунту та несприятливих погодних умов (штормових поривів вітру) була зруйнована частина Західної вежі. У свою чергу, Трикутна вежа за твердженням фахівців може обвалитись будь-який момент, крім того, повторний зсув ґрунту може викликати руйнування Гранчастої вежі та прилеглої стіни.

Фундаменти та стіни замку перебувають у незадовільному стані. При цьому частина фундаментів (орієнтовно 41 м) та частина західної стіни фактично не є автентичними та викладені з сучасних будівельних матеріалів у ході попередніх консерваційних робіт. Також руйнівний вплив на пам'ятку чинять природні процеси (вивітрювання, повені, опади) та нецивілізована поведінка стихійних відвідувачів. Річка Підзамче, русло якої прилягає зі східної сторони замку, забруднена побутовими (господарськими) відходами та раніше підмивала стіни та вежі замку, однак у 2018 р. було здійснено укріплення її берегів.

Подвір'я замку та прилегла територія занедбані й не підтримуються в належному стані. Сад, парк, ворота, хвіртки та огорожа – відсутні. Прилегла

місцевість поросла чагарниками, які час від часу вирубуються силами місцевої влади та громадських організацій, однак проростають знову. Крім того, на території пам'ятки відсутня інфраструктура та будь-які елементи благоустрою (доріжки, лавки, містки, туалети, сміттєві баки). Стан території замку погіршується внаслідок нецивілізованого відвідування (пікніки, розпалювання багаття, стихійні сміттєзвалища та вбиральні тощо).

До замку підведена лінія електропередач потужністю 50 кВт (трифазне приєднання зі щитком біля Західної вежі). Замок не під'єднаний до мереж газо-, водопостачання та водовідведення—найближча газорозподільна станція знаходиться за 185 м., гілка водопроводу прокладена за 130 м. а найближчий каналізаційний колектор розміщений за 210 м. Водночас на відстані 250 м на південь від замку розміщені два полігони для утилізації твердих побутових відходів, крім того за 300 м. розміщено верстат-гойдалку для видобутку нафти.

2.6. ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПІДТРИМКА

Поточне утримання Пнівського замку наразі обмежується нерегулярним прибиранням території, приуроченим до проведення разових публічних подій, а також видаленням чагарників на прилеглих площах силами районних структур та прилеглих громад. Ці заходи є критично недостатніми для належного утримання пам'ятки. Як наслідок, замок та прилегла до нього територія перебувають в занедбаному стані та не покращують естетику місцевого ландшафту, а відсутність моніторингу стану пам'ятки та заходів з її поточної підтримки/обслуговування надалі погіршує їх стан та періодично призводить до подальших руйнувань.

Поряд з цим проекти протиаварійних та реставраційних робіт, що виготовлялася у попередній період на замовлення балансоутримувачів замку, фактично передбачали капітальне відновлення його руїн та вимагали значних обсягів фінансування. Тож ці проекти цілком закономірно не були втілені, а реставрація Вежі з корпусом, розпочата у 2019 р. не була завершена.

Крім того, капітальні вкладення у реставраційні та інші заходи зі збереження та охорони пам'ятки майже у всіх випадках не супроводжувались економічним аналізом, а органи, що здійснювали повноваження власника замку та його балансоутримувачі, очевидно не розглядали поточну технічну підтримку пам'ятки як обов'язкову умову її збереження. Практично єдиним суттєвим адекватним заходом з технічної підтримки стали берегоукріплювальні, протизсувні, протиобвальні роботи в охоронній зоні замку, що були виконані у 2017 р. й очевидно, уповільнили руйнування пам'ятки. Зазначений підхід цілком відповідає загальнопоширеній в Україні практиці, коли заходи з обслуговування та утримання пам'яток, що не включені до складу історико-архітектурних заповідників чи не стали музеями, здійснюються несистемно або не здійснюються взагалі. Водночас в майбутньому така тактика може призвести до непоправних втрат, аж до втрати самої пам'ятки.

2.7. ВІДВІДУВАННЯ МІСЦЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ СПАДЩИНИ

На сьогодні руїни Замку в с. Пнів, що є пам'яткою архітектури національного значення, навряд чи можна назвати повноцінною туристичною атракцією. Відвідування Замку є стихійним, воно жодним чином не облікується та не регулюється, а плата за відвідування не справляється. За розрахунками експертів, в середньому об'єкт відвідує до 3 тис осіб щорічно, при цьому вплив відвідування на пам'ятку досі не досліджений.

Потенційні відвідувачі з інших місцевостей, ймовірно, дізнаються про замок з вебсайтів, в т ч туристичних (для мандрівників), а також з краєзнавчої та туристичної літератури, де пам'ятка згадується без чіткого позиціонування на споживчих ринках. Крім того, відвідувачів замку у складі організованих груп доставляють сюди туроператори, турагенти, а також навчальні заклади чи роботодавці (профспілки). Інформацію про замок також можна отримати у Надвірнянському туристично-інформаційному центрі.

Станом на 2019 р. замок був включений до низки регіональних туристичних маршрутів, які просуvalись обласними органами влади. Зокрема, відвідування пам'ятки є основною ціллю маршрутів «Синьогора, Пнівський замок та Бухтівецький водоспад» (туроператор «Відвідай»), «Пнівський замок - місце, де живе історія» («ТамТур»), «Пнівський замок, три водоспади, вулкан і Манявський Скит» (Чернівецьке екскурсійне бюро), «Пнівський замок та Манявський скит» - ЯремчеТур). Крім того, об'єкт включено до маршрутів «Золоте кільце Прикарпаття» (обслуговується понад 15 туристичними фірмами Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей), «Найцікавіше Прикарпаття» (туроператор «КийАвіа»), «Бухтівець. Долина водоспадів» («Гуцульські Карпати»),

Також на території замку час від часу проводяться культурні події. Так, в 2010 р. у рамках міжнародного мистецького фестивалю «Porto Franko» на руїнах споруди відбувся музично-літературний діалог французького віолончеліста Д. де Вієнкура та українського письменника Т.Прохаська, що мав на меті привернути публічну увагу до питань збереження замку. У 2012, 2013 та 2019 рр. на замковій території проводився культурно-мистецький фестиваль «Дженджур Фист». Також у 2019 р. тут виступали місцеві музичні гурти «Брати Станіслава» та «Гуцули», а у вересні 2020 р. на руїнах замку відбувся показ вистави Івано-Франківського національного музично-драматичного театру "HAMLET". Водночас жодна з таких подій не має чіткого зв'язку з реальною історією та спадщиною замку.

Транспортна доступність об'єкта є задовільною. До замку прокладена сільська ґрунтова дорога (останні 210 м. є кам'янистими з численними вибоїнами, а зарості чагарника та дерев обмежують видимість). Крім того, з території м. Надвірна до замку веде стежка (через Гранчасту вежу). Безпосередньо біля пам'ятки проходить обласна автодорога місцевого значення О090901 Надвірна – Бистриця. Крім того, через Надвірну пролягає автомагістраль національного значення Н09 Львів – Івано-Франківськ – Мукачево, від якої у Делятині відходить територіальний автошлях Т0905 до Коломиї та Чернівців.

Відстань від замку до найближчої автобусної та залізничної станції в м. Надвірна складає 4 км, до автовокзалу та залізничного вузла в Івано-Франківську – 40 км. Також на відстані 36 км від замку знаходиться міжнародний аеропорт «Івано-Франківськ» (IFO), а за 184 км. – міжнародний аеропорт «Львів» ім. Данила Галицького (LWO). Найближчими міжнародними автомобільними пунктами пропуску через державний кордон є пункт «Рава-Руська – Гребенне» на кордоні з Польщею (249 км.) та пункт «Солотвино - Сігету-Мармаціей» на кордоні з Румунією (145 км).

Водночас біля замку відсутні обладнані місця для паркування автотранспорту (зокрема, великомісних автобусів), а на зазначених транспортних коридорах та в прилеглих населених пунктах відсутні вказівники, які б скеровували до пам'ятки та/або надавали бодай мінімальну інтерпретаційну інформацію.

Спадщина замку повноцінно не інтерпретується. Цінність спадщини Замку у свідомості місцевих мешканців та інших цільових аудиторій обмежується формальним статусом пам'ятки національного значення, належно не розкривається для них, а отже відповідно не може бути належно усвідомлено та оцінено ними.

Повсякденне життя місцевих мешканців практично пов'язане зі спадщиною замку, а органи місцевого самоврядування не докладають жодних помітних зусиль для генерування у мешканців належного розуміння значення спадщини замку, поваги до цієї спадщини та залучення громадян до її збереження та використання її потенціалу. У свою чергу занедбаність руїн замку, брак знань про його спадщину та відсутність пов'язаних продуктів, базованих на його спадщині є об'єктивними перешкодами для появи такого розуміння та громадської участі

Інформація про Пнівський замок як атракцію й пов'язані з нею можливості відвідування на даний час практично не доноситься до потенційних відвідувачів та інших аудиторій. Протягом останнього періоду пам'ятка згадувалась в інформаційному просторі здебільшого не як потенційна локація для відвідування, а як об'єкт реконструкції чи суперечок місцевих органів влади, при цьому така інформація була спрямована переважно на внутрішню (місцеву) аудиторію та викликала радше дискусії виборців, аніж інтерес потенційних відвідувачів. Зусилля з позиціонування та просування замку як атракції наразі є точковими та зводяться до інформування про разові події, орієнтовані переважно на місцеву аудиторію.

З усіх можливих засобів перзентації його відвідувачам пропонуються екскурсії з гідом та згадані нерегулярні культурні події, які практично не проводяться з 2020 року через пандемію COVID-19, а в подальшому – через повномасштабну військову агресію РФ. Відвідувачі замку як правило не отримують належної інформації щодо об'єкту спадщини та пов'язаних з ним історичних та культурних пластів, через що вони перебувають у місцевості нетривалий час, лише споглядаючи на руїни та не розуміючи значення та цінності пам'ятки. Також на території пам'ятки та поблизу неї відсутні будь-які стаціонарні зорові чи інші засоби інтерпретації. Крім того, відвідувачам, що

прибувають до пам'ятки, не пропонується жодних зручностей (вбиральні, місця для відпочинку тощо), а територія не пристосована для доступу осіб з функціональними обмеженнями. Тут відсутні будь-які заклади (пункти) торгівлі, харчування чи надання інших послуг.

Як результат, відвідування замку не створює бажаних вражень та досвіду, а сама пам'ятка є незахищеною від нецивілізованої поведінки відвідувачів. Стихійні відвідувачі, які прибувають до замку, зазвичай перебувають у громаді нетривалий час, а споживання товарів та послуг, пов'язаних зі спадщиною замку практично відсутнє – оскільки відсутні товари та послуги, які б могли пропонуватися відвідувачам.

Таким чином, громадою практично не реалізований потенціал спадщини як ресурсу для місцевого економічного розвитку, а метою приїзду відвідувачів є власне пам'ятка як архітектурний об'єкт, що жодним чином не асоціюється з громадою. Економічний ефект від спадщини обмежується незначними та нерегулярними доходами організаторів екскурсій, а також разовими доходами суб'єктів, причетних до організації фестивалів чи інших подій, що проводилися на території замку до двох разів на рік та приваблювали до кількох сотень відвідувачів (переважно мешканців ближніх громад та обласного центру). У свою чергу, місцеві постачальники продуктів та послуг жодним чином не асоціюють свою діяльність зі спадщиною замку, а сама спадщина не слугує стимулом для креативності, появи та реалізації ідей, спрямованих на місцевий економічний розвиток.

Інформація про замок розміщена на низці Інтернет-ресурсів та в ряді друкованих видань. Водночас така інформація, є явно недостатньою, часто запозичується (копіюється) з інших джерел та не дає цілісного уявлення про спадщину та значення місця, де розташована пам'ятка. При цьому ефективність публікацій про пам'ятку (кількість відвідувачів, що дізнались про неї з таких публікацій) практично не відстежується. Інші способи просування атракції (друкована продукція, відео ролики, публікації в соціальних мережі тощо) не застосовуються.

Зовнішні комунікації щодо спадщини замку, що здійснювались до цього часу, були безсистемними, не мають чіткої спрямованості на певні зовнішні аудиторії та відбуваються практично без участі громади та її органів місцевого самоврядування. Поодинокі промоційні заходи щодо цієї спадщини здійснюються особами та інституціями, що діють поза громадою, з використанням обраних ними каналів та меседжів та спрямовуються на визначені ними цільові аудиторії. У той же час широка аудиторія потенційних відвідувачів не обізнана про можливості відвідування місця, тоді як місцеві мешканці залучені до політичних дискусій щодо замку, однак фактично позбавлені інформації про цінність та можливості використання його спадщини. Інформація про значення спадщини замку, проблеми та потреби, пов'язані з її збереженням та використанням, також не доноситься до потенційних інвесторів, меценатів, науковців, органів влади відповідальних за збереження спадщини, представників індустрії туризму/відвідування та інших груп, що є цільовими аудиторіями для комунікації та промоції.

2.8. ДОСЛІДЖЕННЯ СПАДЩИНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОСВІТИ

Спадщина Пнівського замку залишається малодослідженою. У радянський період історія замку та пов'язані з нею культурні пласти досліджувались однобічно, що у значній мірі обумовлювалось тогочасними ідеологічними наративами. Предметом наукових розробок була передусім боротьба народних мас проти національного та класового поневолення. Відповідно, матеріальна та нематеріальна спадщина власників замку, а також колишніх держав, які володіли місцевістю у різні періоди історії фортеці (Речі Посполитої, Австрійської імперії), сприймалися та висвітлювались суто негативно або ігнорувалися взагалі.

У попередні періоди спадщина замку досліджувалась переважно місцевими істориками (В. Грабовецький, П. Сіреджук, П. Левицький, М. Максим'юк, В. Гаврилюк, В. Харитон), нині такими дослідженнями займаються ентузіасти (зокрема, з ГО «Навірнянський туристично-інформаційний центр»). Крім того, окремі частини пам'ятки були предметом археологічних розвідок (так, 2017 р. проведено археологічне дослідження Вежі з корпусом). Водночас у дослідженні спадщини замку існують численні прогалини, а окремі розвідки здійснені однобічно та у значній мірі наслідують радянські підходи. Крім того поза увагою сучасних дослідників залишається значний пласт першоджерел, архівних матеріалів, іноземних видань, що очевидно могли би скласти змістовну основу як для фахових досліджень спадщини замку, так і для її фахової інтерпретації. Також є об'єктивна потреба в залученні фахівців нової генерації та налагодження системної співпраці із закладами вищої освіти та науковими установами, що дасть змогу провести ґрунтовні фахові дослідження та отримати якісні результати.

Науковий та пізнавальний та освітній потенціал спадщини замку наразі практично нереалізований. Вона не слугує джерелом знань для дітей, молоді та дорослих, не є джерелом креативності та гордості місцевих мешканців та не задовольняє очікувань відвідувачів. Руїни замку у кращому випадку є об'єктом екскурсій для учнів місцевих шкіл, в ході яких школярі не одержують бодай загального уявлення про значення та цінність спадщини, що б мотивувало до глибшого та детальнішого пізнання. Відсутність системних просвітницьких заходів, націлених на розкриття значення спадщини замку для цільових аудиторій породжує нерозуміння справжньої цінності пам'ятки та потреби/зацікавленості її зберігати.

2.9. ПОЛІТИКИ ТА СТРАТЕГІЇ, УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

В розумінні цього плану політиками та стратегіями вважаються документи, рішення та дії органів влади різних рівнів (громада, район, область), що стосуються спадщини Пнівського замку.

Замок у с. Пнів та його спадщина є візитівкою Пасічнянської та Надвірнянської громад, з якими вони територіально та історично пов'язані. Водночас очевидний зв'язок цієї спадщини з іншими шістьма територіальними громадами Надвірнянського району як формальними співвласниками пам'ятки фактично не прослідковується, що відповідно обмежує зацікавленість та відчуття відповідальності цих громад за збереження спадщини Замку.

Збереження, систематичне утримання та підтримка належного стану руїн замку наразі практично не декларується громадами-бенефіціарами в якості цілей/завдань місцевого розвитку, а про формування конкретного бачення взагалі не йдеться. Питання збереження, використання та управління цією спадщиною не знайшли повноцінного комплексного відображення у місцевих стратегічних та програмних документах чи рішеннях місцевих органів влади. Такі документи передбачають лише разові охоронні заходи (як правило, у формі реставраційних робіт) без обґрунтування їх доцільності та очікуваного ефекту. При цьому альтернативні способи збереження пам'ятки (зокрема, консервація) до цього часу не розглядалися, що свідчить про наслідування радянських охоронних підходів до спадщини.

Заходи попередніх років щодо збереження замку, не видаються комплексними та належно обґрунтованими. За кошти місцевих бюджетів у 2005-2008 та 2019 рр. здійснювались реставраційні роботи щодо частини пам'ятки (Вежі з корпусом), що не були завершені. Такі роботи, по суті були реагуванням на вже триваючі руйнівні процеси, вони носили точковий характер і не були спрямовані на його ефективне використання як туристичної атракції в інтересах місцевого розвитку. Крім того, здійснені роботи мали на меті відбудову пам'ятки, що може знівелювати їх автентичну цінність, а науково-проектна документація на виконання таких реставраційних робіт на даний час втратила актуальність (принаймні в кошторисній частині). Також як свідчить попередній досвід управління, власники/балансоутримувачі замку не здійснювали системних заходів з утримання та технічного обслуговування пам'ятки, а також не визначав обсягу необхідних для цього коштів та інших ресурсів. Поряд з цим місцевою владою передбачались та проводились разові публічні заходи на території замку, що однак не були орієнтовані на розкриття та інтерпретацію його спадщини.

Представники місцевих органів влади публічно декларують необхідність поєднання зусиль та ресурсів для збереження пам'ятки. Водночас партнерство органів влади різних рівнів, пов'язане зі спадщиною замку не є системним та обмежується окремими заходами. Крім того, налагодженню повноцінної співпраці об'єктивно перешкоджають відсутність узгодженого бачення щодо збереження та використання спадщини замку. Крім того, місцевими органами влади досі не розроблено стратегії щодо генерування надходжень місцевих бюджетів (місцевої економіки) від використання спадщини Пнівського замку (хоча в окремих стратегічних документах згадується про створення центру інтерпретації спадщини замку як магнітної атракції, що приваблює туристів. Як наслідок, на сьогодні спадщина замку не приносить регулярних доходів жодному суб'єкту господарювання та не зумовлює створення чи збереження

жодного робочого місця у прилеглих громадах, а місцева економіка не продукує жодних унікальних товарів та послуг, пов'язаних зі спадщиною замку, які б формували імідж спадщини як джерела економічного зростання

Місцевий рівень. Першим стратегічним документом на рівні громади, який передбачав заходи з просування спадщини Пнівського замку став План місцевого економічного розвитку територіальної громади села Пнів, розроблений Пнівською сільською радою у 2018 р. в рамках Ініціативи ЄС «Мери за економічне зростання». Однією із задекларованих дій в рамках основної цілі 1 вказаного Плану (забезпечити інформаційно-ресурсну підтримку та поштовх розвитку підприємництва) було створення Центру спадщини Пнівського замку та відповідної сервісної інфраструктури (дія 1.7). Така діяльність охоплювала виготовлення проектної документації для будівництва Центру, техніко-економічної документації, необхідної для його діяльності, розроблення концепції інтерпретації спадщини замку, а також першу чергу будівництва Центру. Також заходи Плану передбачали включення Пнівського замку до внутрішніх та міжнародних туристичних маршрутів (туристичних продуктів), поширення інформації про Пнів як осередок пізнавального туризму на внутрішніх та зовнішніх ринках (дія 3.4) та започаткування міжнародного фестивалю – історичної реконструкції середньовіччя на території замку (дія 3.6). Зазначені заходи передбачалось здійснити протягом 2019-2020 рр.

З 2019 р. відповідальність за виконання Плану перейшла до Пасічнянської сільської ради що стала правонаступницею Пнівської сільської ради в результаті об'єднання територіальних громад. Один із заходів Плану знайшов відображення у рішенні сільської ради від 19.04.2021 № 258-5/2021 щодо розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки для будівництва Центру інтерпретації спадщини Фортеці Пнів та розвитку прилеглої території на замовлення сільської ради.

В той же час програми соціально - економічного та культурного розвитку Пасічнянської сільської територіальної громади та цільові програми, затверджені сільською радою у 2020-2021 рр. не передбачали заходів щодо спадщини замку. Натомість одним із заходів Програми соціально - економічного та культурного розвитку громади на 2022 рік (рішення сільської ради від 28.01.2022 № 1090-14/2022) були визначені протиаварійні роботи щодо Вежі з корпусом (II етап), на які з бюджету громади передбачалось витратити 900 тис грн.

Програма розвитку туризму у Пасічнянській сільській територіальній громаді на 2022-2025 роки (рішення сільської ради від 28.01.2022 № 1091-14/2022) передбачає низку заходів, що можуть бути дотичними до управління спадщиною замку. Такими заходами зокрема є організація інфотурів, екскурсій, тощо, облаштування місць проведення майстер-класів, встановлення в кожному з них інформаційних стендів для інформування туристів, реконструкція та створення нових об'єктів для їх приваблення, здійснення заходів з впорядкування територій рекреаційного призначення, туристичних маршрутів, туристичних об'єктів, виготовлення, розробка буклетів та відеоматеріалів

туристичних об'єктів та маршрутів, створення вкладки "Туризм" на веб-сайті сільської ради та взаємодія з ЗМІ. Водночас зазначена Програма не містить жодної згадки про пам'ятку та, відповідно, не передбачає жодного прямо пов'язаного з нею заходу. Згадки про замок та його спадщину також відсутні у Програмі розвитку культури Пасічнянської сільської територіальної громади на 2022-2025 роки, затвердженій тим же рішенням.

До прийняття замку у комунальну власність територіальних громад Надвірнянського району районні органи влади організовували окремі заходи щодо його збереження чи утримання, а також фінансували такі заходи за рахунок районного бюджету. Так, розпорядження голови Надвірнянської РДА від 03.03.1999 р. № 52 стосувалось робіт з благоустрою території замку. Крім того, Програма розвитку туризму в Надвірнянському районі до 2005 р., а також Програми соціально-економічного та культурного розвитку району на 2008 та 2009 роки передбачали фінансування заходів щодо відновлення замку (реставраційних робіт).

В подальшому Надвірнянська районна рада як орган, що здійснює повноваження власника замку, передбачала окремі заходи щодо збереження та утримання пам'ятки при затвердженні районних програм. Зокрема, в рамках Програми розвитку туризму в Надвірнянському районі на 2016–2019 рр. (рішення районної ради від 18.02.2016 р. №127-4/2016) передбачались заходи зі збереження та реставрації замку, пошуку інвесторів та грантів для його відбудови (без додаткової конкретизації таких заходів).

Поряд з цим Програмою соціально-економічного та культурного розвитку району на 2017 р., (рішення районної ради 16.03.2017 р. № 335-11/2017), передбачалось облаштування системи електропостачання замку (встановлення трансформатора) та початок реставрації Західної вежі.

Рішенням від 18.12.2019 р. № 718-31/2019 районна рада надала згоду ГО «Туристична асоціація Івано-Франківщини» на проведення заходів з виконання проекту «Об'єднані спадщиною: збереження історичного спадку фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму».

Водночас рішенням районної ради від 18.11.2021 р. №111-12/2021 замок було включено до переліку будівель та приміщень для передачі в оренду без будь-якого обґрунтування доцільності такого рішення. При цьому намір районної ради передати пам'ятку в оренду всупереч вимогам п. 20 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону культурної спадщини» не було погоджено з МКІПУ.

Низка дій попередніх років свідчать про спроби поєднання зусиль органів самоврядування району та громад для здійснення заходів, пов'язаних зі спадщиною замку. Водночас така кооперація обмежувалась разовими діями чи окремими проектами. Так, Надвірнянська міська та районні ради, а також Пнівська сільська рада ініціювали проект «Великі зміни малими кроками. Замок Куропатви XVI століття в селі Пнів» щодо збереження Вежі з корпусом. Вартість проекту було визначено у 780 тис. грн, з яких 258,7 тис. становило фінансування з районного бюджету, 150 тис. грн – бюджету м. Надвірна 100 тис. грн.. – бюджету с. Пнів, 130 тис. грн – партнерських організацій Вказаний

проект був підтриманий Івано-Франківською обласною радою в рамках обласного конкурсу розвитку місцевого самоврядування, у зв'язку з чим з обласного бюджету було додатково надано 400 тис. грн. на його реалізацію. В ході реалізації вказаного проекту у 2018 р. було проведено археологічну експертизу Вежі з корпусом.

У 2019 р. Надвірнянська районна та міські ради забезпечили співфінсування ремонтно-реставраційних робіт з коштів відповідних бюджетів. Також Надвірнянські районна, міська ради та РДА виступили співорганізаторами етнофестивалю «Дженджур Фист» на території замку (2013 та 2019 рр.)

Поряд з цим, системної співпраці щодо збереження та використання спадщини замку між Надвірнянською районною радою як органом, що виконує повноваження його власника, та Пасічнянською сільською радою, на землях якої знаходиться пам'ятка, наразі не налагоджено. При цьому окремі ситуативні кроки районної ради свідчать про перспективу налагодження такої співпраці. Так, рішенням районної ради від 17.02.2022 р. надано згоду на виконання функцій сільською радою замовника науково-проектної документації на виконання робіт із консервації замку та на встановлення системи зовнішнього освітлення Пнівського замку.

У свою чергу відділ культури, молоді та спорту Надвірнянської РДА як колишній балансоутримувач замку забезпечив виготовлення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки під замком, облікової документації на пам'ятку, технічного паспорту об'єкту, а також здійснення експертної оцінки пам'ятки. Крім того, балансоутримувачем організовано берегоукріплювальні, протизсувні та протиобвальні роботи в охоронній зоні замку та археологічний нагляд за ними, а також здійснення археологічної експертизи Вежі з корпусом в рамках виконання проекту «Великі зміни малими кроками, Замок Куропатви XVI століття в селі Пнів».

У 2016 р. балансоутримувачем замку був розроблений інвестиційний проект «Музейний острів замку Куропатви» – створення культурно-історичного центру на базі замку в с. Пнів. Повна вартість проекту становила 173,6 тис. дол. США, з яких 9,6 тис. дол. передбачалось надати з районного бюджету, а 164 тис. дол. – залучити як приватну інвестицію. Зазначені вкладення передбачалось повернути протягом 4–5 років діяльності культурно-історичного центру. Водночас згаданий інвестиційний проект також не був реалізований.

Регіональний рівень. Під час перебування замку на балансі структурного підрозділу Івано-Франківської облдержадміністрації до регіональних цільових програм періодично включались заходи зі збереження замку. Так, Програма розвитку туризму в області на 2002–2010 рр. (рішення обласної ради від 22.11.2002 р. № 85-4/2002) передбачала здійснення реставрація замку протягом 2003–2010 рр., а комплексна регіональна програма «Культура Івано-Франківщини» (рішення обласної ради від 08.09.2006 р. № 71-5/2006) – консерваційно-реставраційні заходи протягом 2006-2008 рр. з фінансуванням з обласного бюджету в сумі 250 тис. грн. Також консерваційно-реставраційний ремонт замку у 2005 р. було передбачено

планом заходів з охорони і збереження культурної спадщини області, затвердженим облдержадміністрацією у січні 2003 р.

На виконання вказаних програм у 2005-2008 рр. здійснено часткову реставрацію Вежі з корпусом, замовником якої виступило управління містобудування і архітектури ОДА. Крім того у 2008 р. управлінням культури облдержадміністрації розроблено проект обласної програми проведення невідкладних ремонтно-реставраційних робіт на замках та палацах Івано-Франківської області на період 2008–2013 рр., що включав, зокрема, масштабні консерваційно-реставраційні роботи щодо Пнівського замку (реабілітація Вежі з корпусом, протиаварійне укріплення мурів Гранчастої вежі, фрагментарне відновлення стін). Проте вказана програма не була затверджена обласною радою.

Після передачі замку у спільну комунальну власність територіальних громад Надвірнянського району в рамках комплексної регіональної цільової програми розвитку туризму в області на 2016–2020 рр. (рішення обласної ради від 16.10.2015 р. № 1820-39/2015), профінансовано виготовлення проектно-кошторисної документації для реставрації замку в с. Пнів. Також у 2017 р. за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища здійснено берегоукріплювальні, протизсувні, протиобвальні роботи в охоронній зоні замку.

Єдиним чинним регіональним стратегічним документом, що містить пряму згадку про спадщину замку, є План заходів з реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (рішення Івано-Франківської обласної ради від 21.02.2020 р. 1381-34/2020). В рамках Програми 1 «Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації», що є складовою згаданого Плану, передбачається реалізувати проект створення центру інтерпретації «Фортеця Пнів». Вказаний проект передбачається реалізувати протягом 2022-2023 рр. за кошти державного та місцевого бюджетів.

Паралельно згадана Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (рішення Івано-Франківської обласної ради від 21.02.2020 р. 1381-34/2020) визначає операційною ціллю 1.3 в рамках стратегічної цілі 1 «Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації» розвиток туристично-рекреаційної сфери. Досягнення вказаної операційної цілі у свою чергу передбачає реалізацію таких завдань, як розвиток туристичної інфраструктури та навігації, створення нових та підтримка існуючих туристичних продуктів і атракцій, маркетинг туристичного потенціалу області, а також збереження та управління природною та культурною спадщиною.

При цьому завдання збереження та управління природною та культурною спадщиною згідно зі Стратегією охоплює, зокрема інфраструктурне та інформаційне облаштування привабливих для туристичних відвідувань об'єктів спадщини, проведення консерваційних та реєстраційних робіт на цих об'єктах; навчальні заходи для суб'єктів туристичної діяльності; - проведення просвітницьких заходів з метою популяризації сталого туризму та реалізацію транскордонних проектів у сфері туризму.

В рамках інших завдань операційної цілі 1.3 передбачається встановлення туристично-інформаційних вказівників, знаків, стендів, облаштування місць відпочинку туристів, зупинок туристичного автотранспорту, впорядкування територій та об'єктів рекреаційного призначення, розвиток мережі туристичних маршрутів, знакування та маркування туристичних маршрутів (шляхів) у т.ч. доступних для мало мобільних груп, створення туристичних та екскурсійних продуктів і турів, а також створення сучасних інтерактивних атракцій.

Поряд з цим, окремими заходами Регіональної цільової програми розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022-2027 роки (рішення обласної ради від 12.11.2021 р. № 282-10/2021) визначені сприяння збереженню та облаштуванню об'єктів природної, культурної спадщини, підтримка створення (оновлення) туристичних маршрутів (шляхів), екологічних стежок, підтримка створення та інфраструктурного облаштування інтерпретаційних візит-центрів спадщини, інтерактивних музеїв (заходи 1.5, 1.6, 1.8), а також організація і сприяння проведенню ознайомлювальних турів, інших рекламних, інформаційних акцій для суб'єктів туристичної діяльності, засобів масової інформації, блогерів, просування туристичних ресурсів у мережі Інтернет та соціальних медіа, сприяння створенню нових туристичних продуктів (заходи 2.3, 2.6, 2.8).

Водночас вказані регіональні програми розвитку обмежуються загальним декларуванням відповідних цілей і завдань, не містячи конкретних якісних чи кількісних індикаторів досягнення цілей/виконання завдань.

Національний рівень. Додатковим аргументом при прийнятті управлінських рішень є їх відповідність національним стратегічним документам, що зокрема дозволяє залучити державне фінансування та користуватись ресурсною підтримкою державних інституцій. Питання збереження та управління культурною спадщиною відображені у деяких чинних державних стратегіях. Водночас таким документам притаманні певна декларативність та звужені підходи

Так, *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021—2027 роки* (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695) стала фактично першим національним програмним документом, що визнає роль спадщини як чинника сталого економічного розвитку громад та територій. Оперативною ціллю 6 в рамках стратегічної цілі 1 («Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах») згаданої Стратегії визначено ефективне використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку громад. Водночас серед завдань, через які передбачається досягнути вказану оперативну ціль переважають заходи, спрямовані на охорону, а не на раціональне використання культурної спадщини в цілях розвитку.

Один з напрямів реалізації зазначеної цілі передбачає створення умов для ефективного використання економічного потенціалу культурної спадщини. Серед завдань в рамках цього напрямку Стратегія передбачає стимулювання

розвитку державно-приватного партнерства, залучення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальних громад та приватної ініціативи до виявлення та використання туристичного, економічного та іншого потенціалу культурної спадщини, створення умов для підвищення туристичної привабливості міст, сіл та селищ з огляду на їх спадщину з використанням інтерактивних методів, а також залучення громадськості до процесів управління та контролю в галузі охорони культурної спадщини та формування позитивної громадської думки щодо необхідності бережливого використання культурного надбання.

Поряд з цим одним з пріоритетів регіонального розвитку Стратегія визначає охорону культурної спадщини та збереження традиційного характеру середовища населених пунктів. Окремими завданнями цього напрямку визначені стимулювання формування економічного середовища та розвитку сфери зайнятості населення навколо об'єктів культурної спадщини, сприяння залученню недержавних форм інвестицій для забезпечення утримання пам'яток в належному стані і проведення необхідних робіт.

Схожі вектори закладені також у *Національній економічній стратегії на період до 2030 року* (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179, що визначає однією із стратегічних цілей за напрямом «Якість життя» створення сприятливої екосистеми для реалізації культурного потенціалу, ефективного використання економічного потенціалу культурної спадщини (напрямок 20 стратегічна ціль 2). Досягнути зазначену стратегічну ціль передбачається через покращення ефективності менеджменту в управлінні об'єктами культурної спадщини, популяризацію національної культурної спадщини в Україні та світі, збереження нематеріальної культурної спадщини. Водночас фактично єдиним задекларованим у Стратегії засобом збереження об'єктів культурної спадщини є їх реставрація. При цьому у документі фактично ігноруються інші заходи, передбачені чинним Законом України «Про охорону культурної спадщини», зокрема консервація, реабілітація та пристосування пам'яток.

Слід також зазначити, що згадані стратегічні документи фактично не закладають кількісних та якісних індикаторів, що свідчать про досягнення задекларованих цілей.

Міжнародно-правові засади. При виробленні та реалізації управлінських рішень у сфері культурної спадщини слід виходити з рамкових положень ратифікованих Україною міжнародних договорів у сфері культурної спадщини.

Так, Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, ратифікована Законом України від 19.09.2013 року № 581-VII, передбачає підвищення цінності культурної спадщини через її виявлення, вивчення, тлумачення, захист, збереження та представлення, захист культурної спадщини як важливого фактора для спільних цілей сталого розвитку, культурного різноманіття й сучасної творчості (ст. 5), заохочення поваги до цілісності культурної спадщини та врахування розуміння пов'язаних з нею цінностей у рішеннях про зміни (ст. 9), підвищення рівня обізнаності про

економічний потенціал культурної спадщини та використання цього потенціалу (ст. 10);

Крім того, у сфері забезпечення загальної суспільної відповідальності за культурну спадщину та громадської участі у її збереженні Конвенція, зокрема, зобов'язує заохочувати неурядові організації, які беруть участь у збереженні спадщини, діяти в громадських інтересах (ст. 11); визнавати роль добровільних організацій і як партнерів у діяльності, і як конструктивних критиків політики у сфері культурної спадщини, уживати заходів для поліпшення доступу до спадщини, особливо серед молоді та малозабезпечених верств населення, для підвищення рівня обізнаності про її цінність, необхідність її підтримувати й зберігати, та вигоди, які можуть бути пов'язані з нею (ст.12);

У свою чергу Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, до якої Україна приєдналася згідно із Законом від 06.03.2008 р. № 132-VI, зобов'язує нашу державу ідентифікувати й визначати різні елементи такої спадщини, за участю спільнот, груп та відповідних неурядових організацій (ст.11), сприяти науковим, технічним та мистецтвознавчим дослідженням (ст.13), докладати зусиль для забезпечення визнання, поваги до та підвищення ролі нематеріальної культурної спадщини в суспільстві, зокрема завдяки освітнім, інформаційним програмам та програмам підвищення обізнаності, спрямованим на широку громадськість, зокрема молодь (ст. 14), інформувати громадськість про небезпеки, що загрожують спадщині (ст.14).

Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи, ратифікована Законом України від 20.09.2006 р. №165-V зобов'язує запобігати спотворенню, руйнуванню або знищенню об'єктів спадщини, забезпечувати державне фінансування підтримання її в належному стані та заохочувати спрямовану на це приватну ініціативу (ст. 6), Крім того, Конвенція передбачає сприяння використанню та розвитку традиційних ремесел та матеріалів як важливих складових майбутнього архітектурної спадщини (ст.10), сприяння використанню об'єктів архітектурної спадщини, із врахуванням потреб сучасного життя (ст.11), запобігання порушенню архітектурного та історичного характеру об'єктів спадщини та функціонально прив'язаної до них території через доступ відвідувачів (ст. 12), консультивання та співробітництво між загальнонаціональними регіональними та місцевими властями, культурними установами та широкими колами громадськості (ст.14), і нарешті утвердження у громадській думці розуміння необхідності збереження архітектурної спадщини як елемента культурної самобутності і джерела натхнення і творчості для сьогоденних і прийдешніх поколінь(ст.15).

Крім того, ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. передбачає, що співробітництво на двосторонньому, регіональному та європейському рівнях у сфері туризму ґрунтується на принципах поваги самобутності та інтересів місцевих громад, особливо у сільській місцевості, важливості культурної спадщини та чіткої взаємодія між туризмом та захистом навколишнього середовища (ст. 400).

При цьому таке співробітництво зосереджується на кількох напрямках – обміні інформацією, найкращими практиками, досвідом та передачі «ноу-хау», зокрема, інноваційних технологій, встановленні стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами з метою забезпечення сталого розвитку туризму, розвитку й сприянні туризму на основі місцевих громад, а також розвитку та імплементації ефективних політик і стратегій, зокрема відповідних правових, адміністративних та фінансових аспектів (ст. 401).

Окремо в Угоді наголошується на потребі збереження нематеріальної спадщини – згідно з ним Сторони поважають, зберігають та підтримують знання, інновації та практичні надбання корінних та місцевих громад, які втілюють традиційні стилі життя, що відповідають збереженню та тривалому використанню біологічного різноманіття та сприяють їх широкому застосуванню із залученням та погодженням власників таких знань, інновацій і практик, та заохочують справедливий розподіл переваг, що виникають у результаті використання таких знань, інновацій та практик (ст. 229).

2.10. SWOT-АНАЛІЗ

Нижче подано SWOT-аналіз спадщини Пнівського замку, сформований за результатами засідання робочої групи проекту «Об'єднані спадщиною: збереження історичної спадщини фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму» (м. Надвірна, 03.05.2023 р.) за участю представників зацікавлених сторін та експертів.

Метод SWOT-аналізу дозволяє провести детальне дослідження зовнішнього й внутрішнього середовища, в даному випадку пов'язаного зі спадщиною замку. Даний метод базується на системно-цільовому підході, що полягає у визначенні параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища в просторі, у часі та з урахуванням наявного потенціалу. Результатом раціонального SWOT-аналізу покликані стати ефективні рішення, що будуть адекватними відповідями Пасічнянської громади(на внутрішні та зовнішні процеси).

В контексті здійсненого SWOT-аналізу сильними сторонами (Strengths) є переваги спадщини замку, що сприяють досягненню стратегічних цілей. У свою чергу слабкими сторонами (Weaknesses) є негативні властивості/явища, що перешкоджають досягненню таких цілей та можуть мати істотне значення при поєднанні із зовнішніми загрозами. У цьому контексті важливо нейтралізувати виявлені слабкі сторони та трансформувати їх у переваги.

Можливостями (Opportunities) є тенденції або події в зовнішньому середовищі, адекватна реакція на які дозволяє просунутись до поставлених цілей. Нарешті, загрози (Threats) являють собою тенденції або події в зовнішньому середовищі, які за відсутності відповідної реакції утруднюють або взагалі унеможливають реалізацію намічених завдань. Реалізація виявлених можливостей у поєднанні з сильними сторонами спадщини замку повинна у значній мірі нейтралізувати існуючі загрози чи зменшити їх потенційний вплив. При цьому важливо усвідомлювати, що окремі можливості (наприклад, збільшення туристичних

потоків, вихід на міжнародні ринки) стануть доступними лише після завершення військових дій в Україні.

<u>Сильні сторони</u>	<u>Слабкі сторони</u>
Статус пам'ятки національного значення Приналежність замку до спільної культурної спадщини двох громад (Пасічнянської та Надвірнянської) Статус «візитівки» (неформального символу) Пасічнянської та Надвірнянської громад, а також Надвірнянського району. Зв'язок спадщини замку з історією регіону, державних утворень, що тут існували (Галицько-Волинська держава, Річ Посполита, Австрійська імперія), а також сучасних держав – України, Польщі, Австрії, Угорщини Значна кількість збережених елементів (стіни, вежі, фундаменти, підвали тощо) Наявність місцевих історій (легенд) Зручне розташування та добра доступність (розташування в межах с. Пнів, близькість до м. Надвірна, наявність під'їзної дороги, близькість до автодороги національного значення, залізничних шляхів, аеропорту, відносна близькість до кордонів з ЄС) Близькість до популярних гірських курортів (Яремче, Буковель) Розміщення на природному підвищенні, привабливий для спостережень та відпочинку ландшафт Наявність значної прилеглої території, вільної від забудови Популярність замку як пам'ятки, численні згадки в туристичній літературі та на веб ресурсах Наявність у місцевих громадах супутніх атракцій для відвідувачів Наявність історичних джерел та досліджень, Відсутність аналогів/замків-конкурентів в регіоні	Триваюче руйнування замку через природні, техногенні та соціальні чинники Неврегульованість питань власності/управління (фактична відсутність управителя) Здійснення часткових реставраційних робіт, що спотворюють автентичний вигляд пам'ятки Відсутність узгодженого бачення основних зацікавлених сторін щодо збереження, використання та розвитку спадщини замку Відсутність у системі місцевого самоврядування Пасічнянської громади організації/структурного підрозділу/ посадової особи, відповідальних за управління та розвиток пам'ятки Фрагментарне відображення потреб збереження, управління та використання спадщини замку у місцевих програмах (стратегіях) розвитку Обмеженість можливостей бюджетного фінансування заходів, пов'язаних зі спадщиною замку Зanedбаність, засміченість території пам'ятки та прилеглої території, відсутність санітарної інфраструктури (вбиралень) Відсутність комплексних заходів зі збереження пам'ятки, невиправдані/неякісні відновлювальні реставраційні роботи Обмеження, зумовлені статусом пам'ятки національного значення (необхідність отримання дозволів/погоджень МКІП) Стихійне, нецивілізоване

Присутність у громаді громадських активістів/НГО Зацікавленість органів місцевого самоврядування Пасічнянської громади у розвитку атракції Можливість влаштування на території замку фестивалів, інших подій та експозицій Бізнесова активність місцевих мешканців Достатня пропозиція робочої сили у прилеглих громадах/наявність кваліфікованих кадрів Розширені повноваження та фінансова спроможність місцевих громад	відвідування (вандалізм) Брак фахових досліджень спадщини замку, недоступність (втрата) архівних матеріалів/першоджерел Короткотривалий час перебування відвідувачів, відсутність можливостей придбання місцевих товарів та послуг під час відвідування замку Відсутність повноцінної інтерпретації спадщини замку (брак її сучасних засобів) Відсутність охорони об'єкту Пасивність значної частини місцевих мешканців Брак якісних туристичних продуктів, недостатня підготовка гідів, екскурсоводів Недостатній зв'язок громади зі спадщиною замку Брак засобів розміщення у прилеглих громадах (готелі, садиби) Брак сучасної інженерної інфраструктури (водопровід/каналізація, газифікація, зовнішнє освітлення тощо)
<u>Можливості</u>	<u>Загрози</u>
Створення різноманітних сучасних засобів інтерпретації (центр інтерпретації спадщини, експозиції тощо) Позиціонування/інтерпретація замку як середньовічної феодальної садиби Проведення публічних подій (фестивалі, концерти, реконструкції, творчі майстерні) Використання замку як знімального майданчика для фільмів, кліпів, рекламних роликів Навчання місцевих мешканців мистецтву оповідей (сторітелінг) Проведення нових фахових досліджень,	Подальше руйнування замку, аж до повної втрати пам'ятки Нівелювання цінності та автентичності пам'ятки внаслідок необґрунтованих реставраційних заходів Забудова прилеглої території, що дисонуватиме з пам'яткою Триваюча повномасштабна війна РФ проти України Відтік працездатного населення (зокрема молоді) у міста України та за кордон, їх мобілізація до ЗСУ Політична та економічна нестабільність в Україні

співпраця з науковими та освітніми закладами залучення фахівців Співпраця з туроператорами, включення замку до туристичних маршрутів Залучення коштів державного та обласного бюджетів, грантових коштів, міжнародної технічної допомоги Вихід на нові туристичні ринки, в т.ч, іноземні Розвиток існуючих та поява нових гірських курортів, збільшення туристичних потоків Поява та розвиток супутніх атракцій для відвідувачів Підвищена увага міжнародної спільноти до України на тлі військової агресії РФ Прибуття до регіону численних внутрішньо переміщених осіб Залучення приватних інвестицій, зокрема в рамках державно-приватного партнерства Поява стимулів для розвитку індустрії відвідування в разі збереження замку та повноцінної інтерпретації його спадщини Створення нових бізнесів, робочих місць, збільшення доходів бюджету громади Розвиток компетенцій (підвищення кваліфікації) посадовців місцевого самоврядування, представників комунальних структур, місцевого бізнесу та ОГС	Зникнення місцевих бізнесів, скорочення робочих місць Скорочення фінансування державних та місцевих програм Розвиток конкуруючих атракцій Превалювання політичних мотивів окремих зацікавлених сторін над інтересами збереження та належного управління спадщиною замку Нерозуміння/несприйняття місцевими мешканцями пропонуваніх змін Непередбачуваність державної політики у сфері охорони культурної спадщини

2.11. АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ

Аналіз сильних, слабких сторін, а також можливостей та загроз, пов'язаних зі спадщиною Пнівського замку, дає можливість окреслити основні виклики, відповіддю на яких має стати цей План або окремі його заходи. Ці виклики так само сформовано за результатами засідання робочої групи проекту «Об'єднані спадщиною: збереження історичної спадщини фортеці Пнів в Україні та фортеці Ардуд в Румунії з метою розвитку туризму» (м. Надвірна, 03.05.2023 р.).

Під викликами у контексті цього Плану маються на увазі актуальні питання, що об'єктивно пов'язані зі спадщиною замку та вимагають від Пасічнянської громади та інших стейкхолдерів адекватного реагування (відповідей). При цьому виклики та пропоновані відповіді на них визначено, виходячи з поточної ситуації, повноважень, адміністративних та фінансових можливостей органів місцевого самоврядування Пасічнянської громади та інших зацікавлених сторін. У якості відповідей на конкретні виклики пропонуються альтернативні/взаємовиключні рішення (або), чи рішення, які є взаємо сумісними та можуть бути послідовними/паралельними кроками

Виклик	Пояснення	Пропоновані відповіді
Триваючий занепад та руйнування замку під впливом часу, природніх та техногенних чинників	Пам'ятка повільно, але невпинно руйнується. Попри очевидну потребу у консерваційних роботах, приймаються управлінські рішення щодо точкових реставраційних заходів, які не рятують об'єкт загалом і призводять до подальшого занепаду та втрати цілісності та атракційності об'єкту	Невідкладні консерваційні роботи (в перспективі – повноцінна консервація замку)
Відсутність повноцінного управління об'єктом	Після ліквідації відділу культури, молоді та спорту Надвірнянської РДА, що здійснювало оперативне управління замком, об'єкт передано на баланс Надвірнянської районної ради, яка, не маючи власних виконавчих органів, не може повноцінно управляти ним	(1) передача замку в комунальну власність Пасічнянської територіальної громади та (2) створення комунального підприємства, що здійснюватиме оперативне управління об'єктом, або (2) передача замку в управління (оренду, концесію) суб'єкту підприємницької діяльності
Відсутність у основних стейкхолдерів узгодженого бачення майбутнього об'єкту	Фактичним власником замку виступає Надвірнянська районна рада, водночас замок знаходиться на території та на землях	(1) погодження місцевими радами стратегії розвитку спадщини замку та (2) укладення та виконання договору (меморандуму)

	Пасічнянської громади, а також у безпосередній близькості до Надвірнянської громади. Органи влади району та вказаних громад мають відмінне бачення щодо сценаріїв розвитку об'єкта спадщини, що призводить до непорозумінь та неузгодженості дій.	про співпрацю щодо управління та використання спадщини заику
Відсутність явного зв'язку пам'ятки з місцевим розвитком більшості громад Надвірнянського району	Попри перебуванні у спільній власності територіальних громад Надвірнянського району замок очевидно асоціюється зі спадщиною та розвитком лише 2 з 8 таких громад – Надвірнянської та Пасічнянської. Це вказує на неефективність існуючої моделі власності/управління об'єктом.	(1)передача замку в комунальну власність Пасічнянської територіальної громади або/та (2) укладення договору про співпрацю у збереженні та розвитку спадщини замку між Надвірнянськими міською, районною радою та Пасічнянською сільською радою
Незатребуваність спадщини замку в контексті економічного розвитку місцевих громад	Основні зацікавлені сторони фактично не розглядають спадщину замку в контексті місцевого економічного розвитку та не пов'язують його збереження та управління ним з майбутнім економічним зростанням. Це лише посилює негативні тенденції в місцевій економіці, для розвитку якої бракує альтернативних ресурсів.	(1) прийняття/погодження та виконання стратегії розвитку спадщини замку, (2) створення та налагодження діяльності Центру спадщини фортеці Пнів, (3) облаштування сучасної туристичної інфраструктури, (4) стимулювання появи та реалізації місцевих товарів та послуг, пов'язаних зі спадщиною замку

Відсутність можливостей для отримання повноцінного досвіду відвідування	В межах замку та на прилеглій території відсутні будь-які засоби інтерпретації та інфраструктура для відвідувачів. Як наслідок відвідувачі перебувають у громаді нетривалий час та практично позбавлені можливостей пізнання значення та цінності спадщини замку. Також їм не пропонується жодних товарів та послуг, пов'язаних зі спадщиною замку.	(1) створення повноцінної системи інтерпретації спадщини замку, (2) облаштування сучасної туристичної інфраструктури, (3) стимулювання появи та реалізації місцевих товарів та послуг, пов'язаних зі спадщиною замку
Стихійний та нецивілізований характер відвідування замку	Пам'ятка наразі є об'єктом переважно стихійного відвідування, яке не дає належного розуміння цінності спадщини замку та не генерує повагу до неї. Крім того, нецивілізована поведінка відвідувачів є одним з каталізаторів подальшого руйнування замку	(1) Забезпечення належного утримання замку та управління рухом відвідувачів, (2) створення та налагодження діяльності Центру спадщини фортеці Пнів, (3) створення належної інфраструктури для відвідувачів (вбиральні, сміттєві урни, паркінг, освітлення) (4) охорона об'єкту (встановлення системи відеоспостереження)
Недостатність бюджетних ресурсів місцевих громад для належного збереження та управління замком	Існує об'єктивна та нагальна потреб а в залученні інвестицій для запобігання подальшого руйнування пам'ятки, гарантування безпеки, комфорту, цікавого та змістовного перебування відвідувачів на території замку та в громаді.	(1) залучення коштів державного та обласного бюджетів в рамках відповідних цільових програм (2) залучення приватних інвестицій (зокрема в рамках державно-приватного партнерства), (3) участь

	Водночас місцеві громади районна рада не спроможні належно фінансувати заходи зі збереження, утримання замку та управління його спадщиною зі своїх бюджетів	в реалізації проектів міжнародної технічної допомоги

3. ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЮВИХ ГРУП ТА ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ТА ЇХ ІНТЕРЕСІВ

Цільовими групами є категорії осіб, на задоволення інтересів яких спрямовано реалізацію Плану та які залучатиметься до виконання його завдань та заходів. До таких цільових груп належать:

- **жителі Пасічнянської (21 тис. чол.) та Надвірнянської (43 тис. чол.) територіальних громад**, життя та повсякденна діяльність яких пов'язані із Пнівським замком які безпосередньо зацікавлені охороняти та зберігати пам'ятку як чинник розвитку громади, а також жителі *Надвірнянського району (130 тис.чол)* . Місцеві мешканці є постійними відвідувачами замку, учасниками подій та заходів, що тут відбуваються. Вони можуть скеровувати відвідувачів громади до пам'ятки та розповідати про неї (інтерпретувати), водночас це вимагає володіння принаймні базовою інформацією. У свою чергу набуття місцевими мешканцями таких знань та взаємодія з відвідувачами допомагатиме їм усвідомити значення та практичну цінність пам'ятки. Крім того, повноцінний розвиток об'єкту спадщини та його ефективне використання забезпечуватиме багатьом мешканцям продуктивну зайнятість та умови для самореалізації в межах громади;
- діючі та потенційні учасники місцевого ринку, діяльність яких залежить /може залежати від Пнівського замку - суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні-особи підприємці), власники особистих селянських господарств, народні майстри тощо, що діють у прилеглих громадах, виготовляють та реалізують місцеві товари та послуги. Ця категорія зацікавлена у збільшенні кількості відвідувачів громади, терміну їх перебування у місцевості та збільшенні обсягу реалізації місцевих товарів та послуг як передумова розвитку та прибутковості їх власної справи, а також особистий добробут
- вітчизняні та іноземні відвідувачі Пнівського замку – одноденні відвідувачі та туристи, що зупиняються на ночівлю в громаді. Суттєвим потенційним споживчим ринком для атракції є відвідувачі «Буковелю» (понад 700 тис. ночівель на рік) та популярних місць відпочинку Яремчанської, Ворохтянської, Делятинської Поляницької громад Надвірнянського району (Яремче, Яблуниця, Ворохта, Микуличин - понад 100 тис. ночівель на рік). Крім того потенційним споживчим ринком для пам'ятки є мешканці обласного центру – м. Івано-Франківська (250 тис. чол.). Відвідувачі пам'ятки переважно зацікавлені у належному доступі до неї, безпечних та комфортних умовах перебування, отриманні нових вражень/емоцій, знань та досвіду, товарах та послугах, пов'язаних з об'єктом (екскурсії, майстер класи, сувеніри тощо)

Зацікавлені сторони та їх інтереси Ефективне управління об'єктом спадщини безпосередньо залежить від належного розуміння та підтримки всіма зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) цілей та стратегічних завдань такого управління. У таблиці нижче зазначені такі зацікавлені сторони – органи влади, організації та особи, які можуть сприяти виконанню цього Плану або надавати для її реалізації необхідні ресурси:

Зацікавлені сторони	Опис їх інтересів	Опис потенційного внеску
Надвірнянська районна рада	Ефективне управління та використання пам'ятки, соціально-економічний розвиток району, збільшення надходжень до районного бюджету, ефективне використання комунальних земель/майна, зайнятість населення, збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання.	Прийняття рішень, що належать до компетенції власника пам'ятки та районних цільових програм, фінансування заходів з районного бюджету, надання комунальних земель/майна під розміщення об'єктів інфраструктури для відвідувачів
Пасічнянська сільська рада, Надвірнянська міська рада, їх виконавчі органи	Ефективне управління та використання пам'ятки, соціально-економічний розвиток громади, збільшення надходжень до бюджету громади, ефективне використання комунальних земель/майна, зайнятість населення, збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання.	Прийняття місцевих регуляторних актів, прийняття та реалізація місцевих цільових програм, фінансування заходів з бюджету громади, створення державно-приватних партнерств (залучення інвесторів), надання комунальних земель/майна під розміщення об'єктів інфраструктури для відвідувачів
Івано-Франківська обласна рада	Соціально-економічний розвиток області, збільшення надходжень до обласного бюджету, ефективне використання комунальних земель/майна, зайнятість населення, збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання політична підтримка з боку мешканців області.	Прийняття обласних цільових програм, підтримка проектів та програм місцевого самоврядування, фінансування заходів з обласного бюджету

Івано-Франківська ОДА/Надвірнянська РДА	Соціальний та економічний розвиток області/району, будівництво та утримання автомобільних доріг місцевого значення.	реалізація заходів обласних/районних цільових програм, , фінансування заходів з обласного /районного бюджету
Аматорські художні колективи/виконавці-аматори	Участь у різнопланових культурних подіях, виступи на радіо та ТБ, створення саунд-треків та відеокліпів, виступи на замовлення.	Участь у навчальних, промоційних, публічних та інших заходах, преформенсах, участь у створенні відео- та аудіопродукції, сприяння діяльності та просуванню атракцій
Гіди/екскурсоводи	Одержання прибутку, створення нових турів, збільшення кількості споживачів, належне утримання пам'ятки, поширення інформації про ресурси спадщини та їх послуги.	Участь у навчальних, промоційних, публічних та інших заходах, надання інформації для друкованих видань (Інтернет-ресурсів), поширення промоційної продукції, усне поширення інформації, сприяння діяльності та просуванню атракцій
Туроператори та турагенти	Одержання прибутку, створення нових турів, збільшення кількості споживачів, належне утримання ресурсів спадщини, поширення інформації про пам'ятку та пов'язані з нею послуги (товари).	Організація/участь в ознайомчих та промоційних турів, включення місцевих ресурсів спадщини до туристичних маршрутів, включення послуг місцевих виробників до пакетів туристичних послуг, видання та розповсюдження промоційної продукції, розміщення інформації в мережі Інтернет
Комунальні та інші заклади культури	Організація подій, що приваблюють відвідувачів, збільшення кількості відвідувачів, належне утримання, поширення інформації про заклади та їх події.	Участь/виконання заходів програми, ресурсна підтримка (надання приміщень тощо), поширення друкованих видань, надання інформації для друкованих видань (Інтернет-ресурсів), допомога на громадських засадах
Дочірнє підприємство "Івано-Франківський облавтодор"	Будівництво та утримання автомобільних доріг місцевого значення.	Організація будівництва ділянки автомобільної дороги Надвірна-Бистриця
Громадські,	Виконання статутних	Активна участь у заходах

благодійні організації інші організації громадськог о суспільства (ОГС)	завдань, захист прав та інтересів членів/соціальних груп, позитивний імідж ОГС, підтримка з боку місцевої влади.	програми, підготовка та виконання проектів, що передбачають виконання заходів/ досягнення цілей програми (в т.ч. із залученням міжнародної технічної допомоги), організація участі громади, роз'яснення цілей та заходів програми громадськості, поширення промоційної продукції, волонтерська допомога
Учні загальноосвітніх шкіл, закладів професійно-технічної освіти, студенти закладів вищої освіти, молоді жителі громади	Отримання знань (кваліфікації, фаху), належні умови для розвитку та самореалізації в громаді, цікаве та змістовне дозвілля, неформальні контакти/спілкування.	Участь у навчальних та публічних заходах, перформенсах, безоплатне поширення промоційної продукції, волонтерська допомога
Представники ЗМІ та Інтернет-ресурсів	Підвищення популярності інформаційних ресурсів, підготовка матеріалів, що зацікавлять аудиторію, збільшення надходжень від реклами.	Розміщення інформації про місцеві ресурси спадщини, анонсування та висвітлення подій, підготовка та розміщення промоційних матеріалів, соціальної реклами та комерційної реклами товарів та послуг, пов'язаних з місцевою спадщиною

Крім залучення вказаних зацікавлених сторін партнери використовуватимуть можливості співпраці з центральними та місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інвесторами та донорськими структурами, іншими зацікавленими інституціями поза межами громади.

4. БАЧЕННЯ НА МАЙБУТНЄ ТА ПОГОДЖЕНЕ РОЗУМІННЯ ЦІННОСТІ СПАДЩИНИ

Ефективне управління спадщиною Фортеці Пнів вимагає узгодженого розуміння значення та цінності цієї спадщини основними зацікавленими сторонами, а також формування ними спільного (консенсусного) бачення такого розвитку. При цьому очікується, що основні стейкхолдери (Пасічнянська сільська рада, Надвірнянські міська та районна ради) транслюватимуть/екстраполюватимуть таке розуміння та бачення на відповідні цільові групи.

Пропонованим узгодженим баченням Фортеці Пнів на майбутнє є *збережена автентична унікальна пам'ятка середньовічної фортифікації, яка є гордістю місцевих громад, однією з основних причин її відвідування та дієвим чинником місцевого економічного розвитку.*

На втілення вказаного бачення й спрямовується діяльність та окремі заходи, передбачені цим Планом. Така діяльність має продемонструвати якісно нові підходи до управління фортифікаційною спадщиною в Україні. Це забезпечуватиметься, зокрема, через творчу адаптацію до конкретних місцевих умов апробованих в розвинених економіках практик управління та сучасних технологій збереження пам'яток культурної спадщини. Крім того, важливою складовою майбутнього розвитку об'єкта спадщини є повноцінна інтерпретація та презентація цієї спадщини, що пропонуватиме відвідувачам якісно новий досвід, а отже - сприятиме розширенню їх аудиторії, збільшенню часу перебування у місцевості та створюватиме передумови для розвитку туристичної інфраструктури в громадах. Водночас, організація інтерпретації спадщини Фортеці Пнів є предметом окремого концептуального документа (плану інтерпретації).

При формуванні узгодженого розуміння цінності спадщини Фортеці Пнів та бачення її розвитку правомірно виходити з наведених нижче тез:

1. Важливою місією нинішнього покоління місцевих громад є збереження історичної, архітектурної та культурної цінності замку XV ст. в с. Пнів для сучасників та нащадків.

На даний час Пнівський замок зберігся приблизно наполовину від первісного стану і за кількістю збережених елементів (але не за їх якістю) не має аналогів на території Івано-Франківської області. Замок є видатною пам'яткою архітектури національного значення.

Поряд з цим час, історичні події, людське забуття, недбальство, а також нецивілізоване використання призвели до втрати суттєвої частини комплексу замку, його цілісності та автентичності. Деякі елементи та навіть об'єкти (вежі, стіни, інші споруди) втрачені безповоротно і назавжди. Водночас збережена частина пам'ятки (зокрема, дві вежі та частина стін) перебувають під загрозою руйнування та потребують термінових консерваційних заходів. Це зумовлює невідкладну потребу пошуку оптимальних механізмів фізичного збереження замку, його подальшої охорони та використання, а також створення умов безпечного перебування відвідувачів. Водночас, спадщина замку є недостатньо

дослідженою, про що свідчить об'єктивний брак її фахових міждисциплінарних досліджень. Тобто спадщина Пнівського замку потребує подальшого наукового вивчення із застосуванням адекватних сучасних науково-практичних підходів.

Іншою об'єктивною загрозою для збереження спадщини замку є необґрунтовані «реставраційні роботи», що ініціювались та продовжують ініціюватися (західна стіна, Вежа з корпусом), створюючи реальну загрозу втрати автентичності та цінності матеріальної спадщини замку. Виходячи з цього, будь-яким охоронним заходам щодо комплексу замку мають передувати фахові дослідження та належне попереднє економічне обґрунтування рішень.

2. Пнівський замок здатний стати вагомим чинником розвитку місцевої економіки та створення доданої вартості у місцевих громадах.

На сьогодні Пнівський замок фактично вилучений з місцевих економічних процесів, з ним не пов'язані жодні доходи місцевого бізнесу, особистих господарств та місцевих бюджетів. Більше того, спадщина замку взагалі не розглядається як економічна категорія. Фактично, замок наразі є пасивом, збереження/охорона та утримання якого потребує постійних видатків з пошуком відповідних джерел.

Водночас грамотне ефективне управління спадщиною замку здатне перетворити його з нерентабельного пасиву на актив місцевих громад, який генеруватиме доходи місцевої економіки - суб'єктів господарювання (зокрема, малого та мікропідприємництва) та особистих селянських господарств, діяльність яких буде пов'язана з відповідними ресурсами спадщини. Це також зумовить створення в місцевих громадах ланцюжків доданої вартості. У свою чергу, збільшення відвідуваності замку та пов'язана з цим діяльність суб'єктів господарювання матимуть наслідком збільшення надходжень бюджетів територіальних громад та районного бюджету (за рахунок єдиного податку, земельного податку, податку з доходів фізичних осіб, плати за оренду комунального майна тощо)

3. Замок має значний потенціал в контексті розвитку туризму та туристичної індустрії регіону

Близькість Пнівського замку до автомагістралей національного (Н09 Мукачеве – Львів) та територіального (Т0906 Івано-Франківськ – Бистриця) значення, а таких до залізничної колії (Івано-Франківськ – Рахів), якими прямують численні відвідувачі відомих DESTINATION Українських Карпат (Яремче, Буковель) зумовлюють потенційну доступність об'єкта для широкої аудиторії відвідувачів, що прибувають на Прикарпаття з відпочинковою та/або пізнавальною метою. При цьому слід враховувати, що Івано-Франківська область усталено є одним з лідерів туризму та одноденного відвідування серед регіонів країни. Крім того, м. Надвірна та безпосередньо замок включені до низки туристичних маршрутів Прикарпаттям. У замку періодично (частіше, ніж у інших історичних фортифікаційних споруда області) проводяться мистецькі та культурні події

Водночас, інфраструктурні характеристики пам'ятки є незадовільними, а сам замок недостатньо адаптований для потреб відвідувачів. Крім того,

поблизу замку відсутні заклади розміщення, харчування та торгівлі, що могли б обслуговувати потенційних відвідувачів а самі руїни замку не є повністю безпечними для відвідування.

Незважаючи на видання окремих флаєрів, листівок та буклетів, що популяризують замок як місце відвідування, наявність описів об'єкта у деяких регіональних та національних загальнотуристичних путівниках, а також на тематичних вебресурсах, рівень туристичної промоції пам'ятки є недостатнім. Крім того він не містить чітких меседжів, які б спонукали потенційні цільові аудиторії відвідувачів прийняти рішення про подорож до замку.

Зазначена ситуація зумовлює об'єктивну потребу у створенні належних умов для відвідування замку (безпека, зручність/інклюзивність, наявність відповідної інфраструктури). Крім того, завданням ключових стейкхолдерів має стати цілеспрямована промоція Пнівського замку як однієї з найбільш привабливих атракцій Івано-Франківщини з формулюванням чітких меседжів для основних ринків/цільових аудиторій.

4. Збереження спадщини замку, його розвиток як освітнього осередку та туристичної атракції є одним з основних завдань органів місцевого самоврядування

Міжнародні конвенції щодо культурної спадщини, учасницею яких є Україна (зокрема, Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства 2005 р.), та акти національного законодавства покладають відповідальність за збереження, захист, інтерпретацію та презентацію культурної спадщини як на центральні і регіональні, так і на місцеві органи влади. У свою чергу, положення Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини» та інших законодавчих актів надають органам місцевого самоврядування громад (сільським/міським радам та їх виконавчим органам) достатні повноваження у сфері збереження та використання об'єктів спадщини та розвитку відповідних територій. Водночас надані повноваження зазвичай використовуються органами місцевого самоврядування недостатньо раціонально або не використовуються ними взагалі.

Крім того, заходи зі збереження/ охорони пам'яток культурної спадщини загалом та збереження Пнівського замку зокрема, фігурують в низці регіональних та місцевих цільових програм. Проте програмним документам явно бракує системного та предметного підходу. Такі документи як правило обмежуються загальними деклараціями, не підкріпленими індикаторами результативності. У свою чергу задекларовані конкретні заходи щодо Пнівського замку, як правило, є точковими, несистемними і як наслідок, не приносять бажаного ефекту для місцевих громад.

Виходячи з цього, існує об'єктивна потреба у втіленні стратегічного бачення майбутнього розвитку спадщини Фортеці Пнів у комплексних документах, одних з яких є цей План. Крім того, збереження та розвиток спадщини замку варто розглядати у контексті не лише повноважень органів місцевого самоврядування з охорони культурної спадщини, а й повноважень

таких органів у сфері місцевого економічного розвитку. Таким чином, системне бачення збереження спадщини замку та її органічне інтегрування у контекст економічного розвитку місцевих громад, має накрізно відображатися у програмних документах та практичній діяльності ключових стейкхолдерів.

5. При збереженні та використанні замку в с. Пнів доцільно враховувати загальні цілі сталого розвитку та об'єктивну обмеженість ресурсів

Нецивілізована поведінка окремих відвідувачів та місцевих мешканців (влаштування стихійних сміттєзвалищ, хаотичне паркування, виколупування каміння, розпалювання вогнищ у вежах, несанкціоновані археологічні роботи тощо), негативно позначаються на збереженні руїн замку та ландшафті прилеглої території. У свою чергу Надвірнянська районна рада, що здійснює повноваження власника замку, та Пасічнянська сільська рада, що здійснює повноваження власника землі на який він розташований, наразі практично не здійснюють адекватних заходів на протидію вказаним згубним для пам'ятки явищам.

Плануючи діяльність з управління спадщиною Фортеці Пнів, ключовим стейхолдерам варто виходити з потреб сталого використання та розвитку, що передбачають розуміння та повагу до природного та традиційного культурного середовищ, мінімізацію негативного антропогенного і техногенного впливів та прагнення передати автентичну спадщину замку нащадкам. Важливими передумовами для цього є грамотне просторове планування, створення належної інфраструктури для відвідувачів та ефективне управління їх потоками. Крім того, місцевим громадам та органам місцевої влади слід враховувати об'єктивну обмеженість доступних природних, фінансових та інших ресурсів, що можуть бути залучені для цілей розвитку. Саме через такі підходи можливо забезпечити життєздатність спадщини замку як ресурсу для розвитку місцевих громад у довгостроковій перспективі.

5. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВАРІАНТІВ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ

5.1. КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ НАПРЯМКІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Пасічнянська громада та органи її місцевого самоврядування при прийнятті управлінських рішень щодо збереження та використання спадщини Пнівського замку керуються принципами, що погоджені зацікавленими сторонами, є відповідями на існуючі виклики, узгоджуються зі стратегічними цілями розвитку громади, базуються на засадах міжнародних правових актів та кращих практиках в сфері управління спадщиною. Такі принципи викладені нижче:

- **Збалансоване управління.** При управлінні спадщиною Замку слід забезпечувати баланс між потребами збереження та розвитку. Громада розглядає руїни Замку та пов'язану з ними культурну спадщину як ресурс, що має використовуватись в цілях сталого розвитку, й прагне забезпечити економічну життєздатність цієї спадщини через належну інтерпретацію. З іншого боку, руїни усталено розглядаються як об'єкт охорони. Виходячи з цього, громада прагне виробити сучасні підходи до управління своєю спадщиною, підтримувати та зберігати її характер, виконуючи передбачити законом охоронні зобов'язання, та водночас забезпечувати ефективне управління, використовуючи спадщину задля створення доданої вартості та перетворюючи її на дієвий чинник сталого економічного розвитку. Збереження спадщини Пнівського замку передбачає її належну інтерпретацію, розкриття та просування цінності та значення території і є невід'ємною частиною належного управління. Громада прагне зберегти характер пам'ятки, не залишаючи її у вразливому стані, запобігаючи подальшим руйнуванням, а також належно утримуючи територію, на якій вона знаходиться. Культурна спадщина замку має згуртовувати громаду навколо її цінності та стимулювати місцевий розвиток.
- **Обґрунтованість рішень, опанування і використання найкращих доступних знань та досвіду.** Як свідчить попередня практика, громада та її спадщина можуть стати заручниками необґрунтованих та невиправданих управлінських рішень, що не мають стратегічних цілей й фактично вичерпуються окремими діями. Водночас управління культурною спадщиною Замку має відповідати сучасним європейським та глобальним тенденціям, потребам громади та інтересам місцевого економічного розвитку громади. Виходячи з цього, кожне наступне рішення щодо збереження та використання спадщини Пнівського замку повинно супроводжуватися фаховим аналізом та спрямовуватись на досягнення чітко сформульованих стратегічних цілей. Тож необхідними передумовами прийняття таких рішень є оволодіння практичними

знаннями, вдосконалення власних практик, вивчення кращого досвіду та залучення фахівців у відповідних сферах. Задля уникнення помилок у майбутньому варто досліджувати як вплив культурної спадщини на місцевий розвиток, так і вплив управлінських рішень на саму спадщину. Також принципово важливо сприяти новим фаховим дослідженням спадщини Замку для покращення її інтерпретації.

- **Залучення громади та підвищення її обізнаності про цінність спадщини.** Спадщина Пнівського замку є важливим чинником ідентичності та одним з символів Пасічнянської громади, що сприяє утвердженню її самосвідомості як сталої спільноти та вирізняє громаду для зовнішніх аудиторій. Таким чином, роль цієї спадщини виходить за межі матеріального чи нематеріального активу – вона є своєрідним мотиватором та джерелом креативності й оптимізму для місцевих мешканців, зокрема для молоді. Замок нерозривно пов'язаний з історією поселень громади, а його спадщина є унікальним джерелом інформації про минулий уклад життя, побут, традиції та звичаї предків. Крім того, спадщина Замку здатна виступати суттєвим чинником розвитку громади, цінність якого значно зростає з огляду на обмеженість інших природних та культурних ресурсів. Саме члени громади, які тут живуть, працюють та постійно відвідують пам'ятку, є хранителями її спадщини й несуть безпосередню моральну відповідальність перед минулими, нинішніми та майбутніми поколіннями за збереження та раціональне використання цієї спадщини. Отже, для місцевих мешканців, які мають бути насамперед зацікавлені у збереженні та використанні спадщини замку, важливо усвідомлювати її значення й цінність, щоб розповідати та спонукати до цього інших. Виходячи з цього, необхідні якісні перетворення на рівні суспільної свідомості. Важливо поширювати серед мешканців громади знання про спадщину замку та формувати повагу до неї, цілісне та адекватне розуміння її цінності та потенціалу для місцевого розвитку. Також місцеві фахівці, активісти й пересічні мешканці мають активно залучатись до заходів зі збереження та розвитку спадщини замку.
- **Співпраця та поєднання ресурсів зацікавлених сторін та прямих бенефіціарів, розбудова партнерства.** Спадщина замку повинна згуртовувати її прямих бенефіціарів та зацікавлених сторін, сприяти поєднанню ресурсів та зусиль інституцій різних рівнів, а не породжувати конфлікти та недоречну конкуренцію. При цьому слід враховувати, що прямими бенефіціарами розвитку, пов'язаного з спадщиною Пнівського замку, є безпосередньо Пасічнянська та Надвірнянська громада, з якими ця спадщина територіально та історично пов'язана. Інші громади Надвірнянського району, у спільній власності яких перебуває Замок, фактично є опосередкованими бенефіціарами, оскільки ситуативно стали його співвласниками та мають дещо віддалене відношення й та інтереси щодо спадщини Замку. У свою чергу зацікавленими сторонами є, насамперед, інституції/особи відповідальні за управління та місцевий розвиток, та уповноважені представляти інтереси

бенефіціарів, а також інші суб'єкти, чий соціальні, економічні чи інші інтереси у певній мірі пов'язані із замком. Важливо створити ефективну платформу для співпраці між бенефіціарами та зацікавленими сторонами на засадах довіри, взаємоповаги та спільності інтересів. Це дозволить виробити узгоджене стратегічне бачення та концептуальні підходи, а також здійснювати системні та координовані заходи щодо збереження, використання та презентації спадщини Замку. Також створення платформи для сталої співпраці дозволить партнерам поєднувати/взаємодоповнювати ресурси, посилить ефект від дій партнерів та утвердить їх репутацію як охоронців спадщини Замку.

5.2. ЗБЕРЕЖЕННЯ, УТРИМАННЯ ТА ПІДТРИМКА

Стратегія управління спадщиною Замку в будь-якому випадку має бути спрямована на його належне збереження, утримання (технічне обслуговування) та підтримку. Цей План розглядає збереження спадщини Замку як забезпечення схоронності її автентичної цінності для продуктивного використання нинішнім та майбутніми поколіннями. Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства 2005 року та інші сучасні міжнародно-правові акти ґрунтуються на концепції збереження культурної спадщини, практично відійшовши від концепції її охорони/захисту, досі притаманної національному законодавству України. Концепція збереження розглядає спадщину передусім як вразливу категорію, що потребує захисту, а як ресурс, що зберігає практичну цінність для розвитку територій та громад.

В подальшому в якості способу збереження спадщини Замку пропонується консервація руїн, що дозволяє захистити їх від подальших руйнувань та передбачає мінімальне втручання у існуючий вигляд (ст. 1 Закону України «Про охорону культурної спадщини»). Консервація забезпечить залишення Замку у стані «тривалої руїни». Однойменна концепція збереження замків набула поширення у Польщі, Великій Британії, інших європейських країнах та передбачає цілеспрямовану консервацію замків в існуючому (зруйнованому) стані, пристосованому до екскурсійного відвідування. Таким чином через фіксацію характеру та стану пам'ятки її культурну цінність буде збережено цілісність та автентичність спадщини Замку.

Крім того, важливими складовими належною управління спадщиною Замку є поточне утримання, тобто постійне комплексне технічне обслуговування пам'ятки та прилеглої території та підтримка об'єкту в належному стані. Зазначене є необхідним як для безпечного та ефективного використання об'єкту як туристичної атракції, так і для збереження та продовження життя спадщини Замку, яку мають успадкувати наступні покоління.

Крім того, до забезпечення належного технічного обслуговування пам'ятки спонукають також вагомі економічні мотиви. Існує об'єктивна потреба не лише підтримувати існуючий технічних та естетичний стан пам'ятки, усуваючи наявні руйнування, а й діяти на випередження, запобігаючи майбутнім

негативним чинникам та водночас візуалізуючи цінність спадщини Замку для громад-бенефіціарів. Грамотне технічне обслуговування об'єкту дозволить уникнути майбутніх додаткових витрат на заходи з його порятунку.

Утримання та обслуговування Замку, очевидно, має передбачати впорядкування та утримання ландшафту, освітлення, регулярне прибирання території, поточний технічний моніторинг та підтримку. Комплекс таких заходів покликаний забезпечувати добрі враження у відвідувачів пам'ятки та запобігати подальшим руйнуванням.

Очікується, що питання, пов'язані з утриманням прилеглої території, будуть частково вирішені після відкриття центру інтерпретації спадщини замку, доходи від діяльності якого покриватимуть частину необхідних видатків. Водночас належне технічне обслуговування об'єкту спадщини вимагає чіткого розподілу завдань та ресурсного забезпечення.

Як свідчить європейський досвід, утримання та постійне обслуговування пам'яток завжди є дешевшим, а отже – економічно ефективнішим, ніж їх відновлення. Саме тому міжнародні організації та провідні фахівці з культурної спадщини наголошують на необхідності постійно (практично щоденно) підтримувати її у належному стані. При цьому фахівці наголошують на трьох ключових чинниках – (1) поінформованості власників (управителів) про технічні деталі та переваги постійного обслуговування пам'яток, (2) практичній підтримці державної влади та доступі до державного фінансування такого обслуговування, (3) наявності кваліфікованих спеціалістів, здатних технічно забезпечити постійне обслуговування. Очевидно, що зазначені чинники вказують на основні напрямки майбутньої роботи служб та фахівців, що забезпечуватимуть експлуатацію та утримання об'єкту спадщини.

5.3. ОЦІНКА ТА ПОРІВНЯННЯ СЦЕНАРІЇВ МОЖЛИВОСТЕЙ

ОЦІНКА СЦЕНАРІЇВ УПРАВЛІННЯ

Сценарій 1. Залишення замку у спільній власності територіальних громад району

Одним з можливих сценаріїв майбутнього управління та, відповідно, розвитку спадщини замку є збереження існуючого стану – тобто залишення об'єкта у спільній комунальній власності територіальних громад Надвірнянського району.

У такому разі повноваження власника замку продовжує здійснювати Надвірнянська районна рада. Зокрема, районна рада здійснює такі притаманні власнику повноваження щодо замку:

- приймає рішення щодо управління, використання та розпорядження об'єктом, зокрема, щодо надання в управління, користування (оренду, концесію) тощо;
- затверджує видатки районного бюджету на утримання, охорону, збереження об'єкту;

- визначає заходи щодо об'єкта в межах програм соціально-економічного та культурного розвитку району, районних цільових програм та стратегій.

Зазначений сценарій, попри уявну стабільність, має низку вразливих моментів. Зокрема, чинне законодавство України після реформи децентралізації та утворення спроможних територіальних громад значно обмежило повноваження та фінансові можливості (джерела формування бюджетних надходжень) районних рад. За цих обставин ефективне управління замком виглядає проблематичним як у фінансовому аспекті, так і з організаційної точки зору.

Крім того, наразі районна рада не має власних виконавчих органів, тож функції управління майном, що перебуває у спільній власності територіальних громад, як правило, делегуються районній держадміністрації (п. 1 ст. 19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»). Водночас після ліквідації відділу культури, молоді та спорту у чинній структурі Надвірнянської РДА відсутній орган, що здійснює або може здійснювати управління замком.

Передача об'єктів спільної власності територіальних громад району в управління сільській раді чи її виконавчому органу чинним законодавством безпосередньо не передбачена. Водночас Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює право органів місцевого самоврядування перерозподіляти між собою окремі повноваження та власні бюджетні кошти на підставі договорів (ст. 16). Тобто, районна та сільська рада теоретично вправі укласти договір про передачу останній повноважень щодо управління замком та необхідних для цього бюджетних коштів. Водночас механізм укладення таких договорів між місцевими радами різного рівня (районною та сільською) законодавчо не визначений. Так, Закон України «Про співробітництво територіальних громад» передбачає в якості однієї з форм такого співробітництва делегування одному із суб'єктів співробітництва іншим суб'єктом співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів (ст. 4). Водночас Закон відносить до суб'єктів співробітництва виключно територіальні громади сіл, селищ, міст в особі відповідних рад (ст. 3), жодного разу не згадуючи про райони та районні ради.

Таким чином, замок може бути переданий в оперативне управління виконавчому органу сільської ради або утвореному сільською радою комунальному некомерційному підприємству (ст. 78 Господарського кодексу України). Відповідно до положень Господарського кодексу України суб'єкти господарювання, здійснюючи право оперативного управління, володіють, користуються і розпоряджаються закріпленим за ними відповідним майном для здійснення некомерційної господарської діяльності (тобто для досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку), у межах, встановлених законом та рішеннями власника/уповноваженого органу. При цьому власник майна здійснює контроль за його використанням та збереженням і має право вилучати у суб'єкта господарювання майно, що не використовується або використовується ним не за призначенням. (ст. 52 та ст.137).

Також одним з можливих варіантів є укладення договору управління майном, за яким управителем замку може виступити створене Пасічнянською сільською радою комунальне підприємство або ж інший суб'єкт підприємницької діяльності (ст. 1030 та ст. 1033 Цивільного кодексу України).

У свою чергу передача замку в управління (оперативне управління, господарське відання) іншій особі передбачає прийняття відповідного рішення районної ради. Крім того, договір управління нерухомим майном (в разі його укладення) підлягає нотаріальному посвідченню (ст. 1031 Цивільного кодексу України). Також передача замку як пам'ятки національного значення в управління (як на умовах оперативного управління, так і за договором управління майном) має бути погоджена з МКІПУ (п. 20 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону культурної спадщини»). Крім того, право оперативного управління (господарського відання) підлягає реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень).

Створення та запуск майбутнього центру інтерпретації спадщини замку очевидно вимагатиме врегулювання основних засад та практичних аспектів співпраці районної та сільської ради, а також інших зацікавлених сторін. За цих умов очевидно потребуватимуть врегулювання ціла низка питань (умови доступу та управління рухом відвідувачів, екскурсійне обслуговування, паркування автотранспорту, прибирання території тощо). Ці питання доцільно буде врегулювати двостороннім правочином, що може бути як рамковим/загальним документом (меморандумом про співпрацю), так і деталізованим договором. Зрештою, умови рамкового меморандуму сторони можуть конкретизувати у інших укладених ними договорах.

Договір про співпрацю щодо управління спадщиною замку вочевидь має визначати цілі та завдання такої співпраці, права та обов'язки кожної із сторін, сфери їх відповідальності, порядок вирішення питань співпраці та можливих спорів. Як варіант, такий договір може передбачати утворення сторонами неформального спільного органу для координації спільних дій.

Залежно від змісту договору про співпрацю його сторонами можуть бути як районна та сільська ради, так і створені ними органи чи інші юридичні особи. Порядок укладення та вимоги до подібних договорів/меморандумів про співпрацю/співробітництво законодавчо не визначені. Водночас якщо сторонами договору виступають ради, вони можуть (але не зобов'язані) прийняти рішення про укладення договору, а також погодити проект (умови) договору на своїх сесіях.

Однією з передбачених законодавством форм партнерства є спільна діяльність, основні засади якої регулює глава 77 Цивільного кодексу України. За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законові. Така діяльність може здійснюватися, зокрема через об'єднання вкладів учасників та створення простого товариства (договірного об'єднання, що не є юридичною особою) або без об'єднання вкладів сторін. У договорі про спільну діяльність, сторони за домовленістю між собою

визначають умови координації спільних дій, ведення їхніх спільних справ, покриття спільних витрат та збитків, розподіл результатів співпраці, склад та правовий статус виділеного для спільної діяльності майна, а також інші взаємовідносини (ст. 1130 та ст. 1131 ЦК України).

Договори про спільну діяльність, що передбачають окреме ведення податкового обліку, і відповідно, оподаткування спільної діяльності, підлягають взяттю на облік в органі державної податкової служби. У такому разі податковий облік результатів спільної діяльності ведеться учасником, уповноваженим на це договором, окремо від обліку господарських результатів самих учасників (ст. 14 та ст. 64 Податкового кодексу України). Також для фінансового обслуговування такої спільної діяльності може бути відкрито окремий банківський рахунок (Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затверджена постановою Правління НБУ від 29.07.2022 р. № 162).

Виходячи з цього, договір про спільну діяльність доцільно укладати, якщо така діяльність передбачає певні господарські операції, як-от платне екскурсійне обслуговування (продаж спільного квитка) або ж об'єднання фінансових чи матеріальних ресурсів задля отримання певних економічних результатів.

Водночас, при перебуванні замку у комунальній власності територіальних громад району виконавчий орган Пасічнянської сільської ради як місцевий орган охорони культурної спадщини володіє низкою повноважень щодо об'єкта, що передбачені ст. 6 Закону України «Про охорону культурної спадщини». Такі повноваження, зокрема, включають:

- розроблення місцевих програм охорони культурної спадщини, які можуть передбачати заходи зі збереження пам'ятки;
- забезпечення виготовлення, встановлення та утримання охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок на пам'ятці або в межах її території;
- підготовка пропозицій та проектів розпоряджень щодо проведення робіт з консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування об'єкта, відповідного використання пам'ятки та подання таких пропозицій/проектів на розгляд МКІП;
- організація науково-методичної, експозиційно-виставкової та видавничої діяльності у сфері охорони культурної спадщини;
- виконання функції замовника при укладенні контрактів на виявлення, дослідження, консервацію, реставрацію, реабілітацію, музеєфікацію, ремонт, пристосування об'єкта культурної спадщини та інші заходи щодо охорони культурної спадщини;
- інформування органів охорони культурної спадщини вищого рівня про пошкодження, руйнування, загрозу або можливу загрозу пошкодження, руйнування пам'ятки;
- організація досліджень пам'ятки, якщо вона потребує рятівних робіт.

Також сільська рада може передбачати заходи щодо збереження об'єкта й розвитку його спадщини у місцевих програмах, а також фінансувати такі

заходи з бюджету територіальної громади. Водночас в ряді випадків здійснення таких заходів (зокрема, щодо управління та використання замку) потребує погодження районної ради, тобто залежить від політичної волі її керівництва та депутатського корпусу.

Сценарій 2. Передача у власність Пасічнянської територіальної громади

Альтернативним сценарієм є передача замку зі спільної комунальної власності територіальних громад Надвірнянського району до комунальної власності Пасічнянської сільської територіальної громади. Такий крок вимагає прийняття рішень обох рад щодо прийняття-передачі об'єкту, а також здійснення його експертної оцінки. Також відчуження замку потребує погодження з МКІПУ (п. 20 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону культурної спадщини»). Право власності громади в особі сільської ради підлягає реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

.Функції сільської ради як власника замку. Ст. 317 Цивільного кодексу України визначає три компоненти, що визначають зміст права власності («тріаду права власності»), а саме:

- право володіння (можливість мати майно у своєму безпосередньому фактичному та юридичному віданні);
- право користування (можливість використовувати майно та його корисні властивості);
- право розпорядження (можливість самостійно вирішувати юридичну і фактичну долю майна шляхом його відчуження іншим особам, зміни його стану, призначення тощо).

Як передбачено ст. 319 ЦК України власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та вправі вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Водночас правомочності сільської ради обмежені ст. 19 Конституції України, що уповноважує органи місцевого самоврядування діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Тобто при здійсненні функцій власника замку сільська рада зобов'язана керуватись принципом «дозволено те, що передбачено Конституцією та законами України».

Водночас згідно із ЦК України власник зобов'язаний утримувати майно тобто несе тягар його утримання (ст. 322) та несе ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна (ст. 323). Крім того, згідно зі ст. 13 Конституції України та ст. 319 ЦК України власність зобов'язує і не повинна використовуватись на шкоду інтересам суспільства. Якщо об'єктом права власності є пам'ятка культурної спадщини, ця засаднича норма набуває специфічного змісту. Зокрема, ст. 13 ЦК України передбачає, що при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б завдати шкоди культурній спадщині. Поряд з цим Закон України «Про охорону культурної спадщини» покладає на власника пам'ятки культурної спадщини (або орган, що здійснює повноваження власника) такі обов'язки/обмеження:

- утримувати пам'ятку в належному стані, своєчасно провадити ремонт, захищати від пошкодження, руйнування або знищення. Використання пам'ятки має здійснюватися відповідно до визначених або встановлених режимів використання, у спосіб, що потребує якнайменших змін і доповнень пам'ятки та забезпечує збереження її матеріальної автентичності, просторової композиції, а також елементів обладнання, упорядження, оздоби тощо (ст. 24);
- не зносити, змінювати, замінювати пам'ятку, її частини, пов'язане з нею рухоме та нерухоме майно (ст. 22);
- не змінювати призначення пам'ятки, її частин та елементів, робити написи, позначки, а також розмішувати рекламу на пам'ятці, її території та в межах охоронної зони без дозволу МКІПУ (ст. 24);
- привести пам'ятку до належного стану (змінити вид або спосіб її використання, провести роботи з її консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування), у разі, коли їй загрожує небезпека пошкодження, руйнування чи знищення (ст. 27):

Сільська рада, її виконавчий орган або балансоутримувач замку зобов'язані укласти охоронний договір з органом охорони культурної спадщини Івано-Франківської ОДА та погодити вказаний договір з МКІПУ. Водночас відсутність охоронного договору не звільняє уповноважений орган від обов'язків, що випливають із Закону (п. 22 ч. 2 ст. 5, п. 17 ч.1 ст. 6, ст. 23);

При передачі замку до комунальної власності Пасічнянської територіальної громади повноваження його власника переходять до Пасічнянської сільської ради, яка прийматиме рішення щодо використання та розпорядження об'єктом. Також, виходячи з повноважень, передбачених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», сільська рада при затвердженні місцевих програм передбачатиме заходи щодо управління, збереження та використання замку, а при затвердженні бюджету територіальної громади – кошти на реалізацію таких заходів (бюджетні призначення).

Сільська рада як орган, що здійснюватиме правомочності власника замку, буде уповноважений приймати рішення про виконання робіт/заходів зі збереження замку (консервація, реставрація, реабілітація, музеєфікація, ремонт, пристосування), водночас відповідна науково-проектна документація підлягає з погодженню з МКІПУ (ст. 26 та ст. 27 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).

Для оперативного управління замком може бути застосована одна з таких моделей:

- покладення функцій з управління на виконавчий орган сільської ради;
- створення комунального суб'єкта господарювання у формі комунального підприємства, установи, закладу що здійснюватиме оперативне управління;
- передача одному або кільком існуючим суб'єктам господарювання в оренду, концесію, укладення договору управління майном.

При цьому слід зазначити, що передача комунального майна в безоплатне користування або позичку прямо заборонена законодавством (ст. 8 Закону України «Про оренду державного комунального майна»).

Покладення функцій з управління на виконавчий орган сільської ради. На сьогодні в структурі виконавчих органів сільської ради утворено управління освіти, культури, молоді та спорту зі статусом юридичної особи, в рамках якого діє відділ культури. Водночас ефективне управління спадщиною замку, очевидно, вимагатиме створення окремого виконавчого органу як юридичної особи, чітке визначення його завдань та повноважень, формування персоналу такого органу за рахунок штатних працівників (посадових осіб місцевого самоврядування) та фахівців, залучених за цивільно-правовими та господарськими договорами тощо. З огляду на обмеженість фінансових ресурсів бюджету громади, брак необхідних доступних кадрів вказаний сценарій не видається достатньо ефективним.

Закріплення замку за комунальним підприємством. Сільська рада може прийняти рішення про утворення суб'єкта господарювання, на який буде покладено функції з управління замком та його спадщиною. Такий суб'єкт господарювання може бути утворений в формі комунального підприємства установи чи закладу.

Підприємство, засноване виключно на власності територіальної громади, утворюється та діє як комунальне унітарне підприємство. Таке підприємство може бути комерційним (діяти як з метою досягнення економічних і соціальних результатів, так і задля одержання прибутку ст. 42 ГКУ) або некомерційним діяльність (спрямовувати діяльність на досягнення економічних, соціальних та інших результатів *без мети одержання прибутку*, ст. 52 ГКУ)

При створенні комунального підприємства сільська рада приймає рішення про утворення підприємства, затверджує його статут, а також утворює наглядову раду підприємства (якщо такий орган передбачено статутом). Одночасно сільська рада приймає рішення про закріплення за комунальним підприємством певного комунального майна. При цьому таке майно закріплюється за комунальним комерційним підприємством на праві господарського відання, а за комунальним некомерційним підприємством – на праві оперативного управління (ст. 78 ГКУ).

Відповідне майно передається на баланс комунального підприємства, що набуває статусу балансоутримувача. Межі повноважень комунального підприємства – балансоутримувача визначаються сільською радою. В окремих випадках такі повноваження можуть за обсягом наближатись до окреслених вище повноважень власника (передбачати володіння, користування та певні елементи розпорядження комунальним майном).

У свою чергу сільська рада, здійснюючи повноваження власника об'єкта, контролює його використання та збереження (безпосередньо або через свої виконавчі органи). При цьому комерційне підприємство, що здійснює право господарського відання, володіє дещо ширшими повноваженнями. Так, закон не дозволяє власнику втручатись в оперативно-господарську діяльність такого

підприємства та гарантує підприємству захист своїх майнових прав від порушень з боку будь-яких осіб, включаючи власника. Водночас при закріпленні майна за некомерційним підприємством на праві оперативного управління законодавство не обмежує втручання власника та передбачає його право вилучати у підприємства надлишкове майно, а також майно, що не використовується або використовується ним не за призначенням (ст. 136 та ст. 137 ГКУ).

Передача в оренду. Підстави та порядок надання комунального майна в оренду визначені Законом України «Про оренду державного та комунального майна», а також Порядком передачі в оренду державного та комунального майна, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 р. № 483. Водночас сільська рада вправі прийняти місцевий регуляторний акт (положення/порядок), яким визначаються особливості надання в оренду комунального майна Пасічнянської територіальної громади. Також сільська рада затверджує методику розрахунку орендної плати, що застосовується при передачі комунального майна в оренду без проведення аукціону, та примірний договір оренди комунального майна (ст. ст. 5, 16, 17 Закону України «Про оренду державного та комунального майна»).

У разі надання замку (його окремої частини) в оренду орендодавцем виступатиме безпосередньо сільська рада або її виконавчий орган, що має статус юридичної особи. Разом з тим при наданні в оренду частини споруди площею до 400 кв.м. орендодавцем може виступити балансоутримувач, визначений сільською радою (ст.4 Закону).

Законодавство передбачає декілька алгоритмів передачі комунального майна в оренду, при цьому вибір певного алгоритму залежить від того, хто є ініціатором оренди (орендодавець або потенційний орендар) та від способу передачі в оренду (шляхом аукціону або без його проведення). Право на отримання комунального майна в оренду без проведення аукціону мають певні категорії потенційних орендарів (зокрема, органи місцевого самоврядування та інші установи і організації, діяльність яких фінансується за рахунок бюджету, державні, комунальні та громадські організації у сфері культури і мистецтв). При цьому сільська рада вправі затверджувати додаткові вимоги до потенційних орендарів, що дають підстави орендувати майно без проведення аукціону (ст. 15 Закону). В усіх інших випадках орендар та розмір орендної плати визначаються шляхом аукціону. Також незалежно від застосовуваного алгоритму потенційні орендодавці та орендарі зобов'язані використовувати електронну торгову систему (ЕТС).

Загалом процедура надання комунального майна в оренду передбачає такі етапи:

- прийняття рішення щодо наміру передачі майна в оренду;
- внесення інформації про потенційний об'єкт оренди до ЕТС;
- прийняття рішення про включення потенційного об'єкта оренди до переліку об'єктів, щодо яких прийнято рішення про передачу в оренду на аукціоні (або без проведення аукціону);
- опублікування інформації про потенційний об'єкт оренди в ЕТС;

- розміщення в ЕТС оголошення про передачу майна в оренду;
- проведення аукціону на право оренди майна через ЕТС (або передача об'єкта в оренду без проведення аукціону), укладення договору оренди та публікація його в ЕТС (ст.5 Закону).

Стандартний строк оренди становить 5 років (крім випадків, передбачених Порядком передачі в оренду державного та комунального майна, зокрема, якщо менш тривалий строк оренди заявлено орендарем, п. 53 Порядку). Якщо строк оренди перевищує 5 років, договір оренди посвідчується нотаріально (ст. 16 Закону України «Про оренду державного та комунального майна»), крім того, право оренди комунального нерухомого майна, набуто на такий строк без проведення електронного аукціону, підлягає державній реєстрації (ст. 794 ЦК України, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

Відповідно до положень Цивільного кодексу України орендар нерухомого майна одночасно з правом оренди отримує право користування земельною ділянкою, на якій це майно знаходяться, а також право користування земельною ділянкою, яка прилягає до будівлі або споруди, у розмірі, необхідному для досягнення мети оренди (ст. 796). Також орендар комунальної нерухомості вправі отримати в оренду комунальну земельну ділянку, на якій розташована така нерухомість, без проведення земельного аукціону (ст. 134 Земельного кодексу України). Водночас законодавство не передбачає прямого обов'язку орендаря нерухомого майна укласти договір оренди земельної ділянки під ним.

Передача в оренду Замку як пам'ятки культурної спадщини національного значення погоджується балансоутримувачем з МКІПУ перед включенням до відповідного переліку об'єктів, щодо яких прийнято рішення про передачу в оренду (п. 44 та п. 45 Порядку). Також на орендаря замку поширюються умови охоронного договору, укладеного сільською радою, її виконавчим органом або балансоутримувачем з органом охорони культурної спадщини. (ст. 6 Закону, п. 46 Порядку).

Згідно з Порядком занедбана пам'ятка культурної спадщини може бути за рішенням сільської ради передана в довгострокову пільгову оренду з метою її збереження, а також залучення інвестицій для її консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту або пристосування (здійснення робіт із збереження пам'ятки на 1 кв. м. споруди). Строк такої пільгової оренди може становити від 15 до 49 років (залежно від вартості робіт із збереження занедбаної пам'ятки). При цьому умови довгострокової пільгової оренди обов'язково мають передбачати розроблення та погодження орендарем відповідної науково-проектної документації (якщо документація відсутня), а також виконання ним робіт, передбачених науково-проектною документацією, у межах п'яти років з дати укладення договору оренди.

Орендар занедбаної пам'ятки, який виконав роботи з її збереження пам'ятки, має право, зокрема, на зарахування частини витрат на виконання таких робіт в рахунок зменшення орендної плати (якщо така пам'ятка передана в оренду за результатами аукціон) на застосування зменшеної

(пільгової) орендної плати за договором оренди (якщо пам'ятка передана в оренду без аукціону, п.п. 183-189 Порядку).

Поряд з цим, Закон України «Про оренду державного та комунального майна» уповноважує сільську раду самостійно визначати особливі умови передачі в оренду пам'яток архітектури (ст. 16). Виходячи, з цього сільська рада може визначити додаткові умови оренди замку (в т.ч. довгострокової пільгової оренди).

Передумовами надання Замку в оренду є укладення сільською радою, її виконавчим органом або балансоутримувачем охоронного договору з органом охорони культурної спадщини. (ст. 6 Закону, п. 46 Порядку). Також, при відсутності балансової вартості Замку балансоутримувач повинен здійснити його оцінку (ст. 8 Закону)

При передачі Замку в оренду практично всі функції з управління Замком здійснює орендар, однак межі його правомочностей визначаються договором оренди. У свою чергу орендодавець контролює виконання орендарем умов використання Замку (зокрема, використання об'єкту за призначенням, дотримання умов щодо охорони і збереження пам'ятки) та в разі порушення таких умов, виносить обов'язкові до виконання приписи або ініціює розірвання договору оренди. При цьому орендодавець вправі відмовитися від договору лише у випадку невнесення орендарем орендної плати протягом трьох місяців підряд (ст. 782 ЦК України). Крім того, при укладенні договору довгострокової пільгової оренди пам'ятки орендодавець зобов'язаний розірвати такий договір в односторонньому порядку в разі порушення орендарем вимог Закону України “Про охорону культурної спадщини”, додаткових умов оренди, строків виконання робіт із збереження занедбаної пам'ятки або іншого істотного порушення умов договору із збереження занедбаної пам'ятки (п. 189 Порядку)

Концесія. Згідно із визначенням, наведеним у Законі України «Про концесію» концесія є однією з форм здійснення державно-приватного партнерства та передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права, зокрема на реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт або технічне переоснащення об'єкту концесії (комунального майна), а також права на управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) таким об'єктом. Умови концесії можуть також передбачати надання концесіонером суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором. Концесія також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції.

Таким чином, сторонами концесії та концесійного договору є концесієдавець (територіальна громада в особі виконавчого органу сільської ради, що діє на підставі рішення ради) та концесіонер, яким може бути юридична особа - резидент України (ст. 1 Закону). При цьому/ концесійний договір укладається на строк, обґрунтовано необхідний для досягнення цілей та завдань концесії, що може становити від 5 до 50 років (ст. 3 Закону). Умови концесії мають передбачати інвестиції в об'єкт концесії, проте не можуть

передбачати повного відшкодування таких інвестицій інвестору за рахунок бюджетних коштів (ст. 2 Закону).

Ініціювати надання замку в концесію можуть як органи місцевого самоврядування, комунальні підприємства та організації громади, так і юридичні особи приватного права або їх об'єднання. Прийняття рішення сільської ради про доцільність або недоцільність здійснення концесії передуює підготовка відповідних пропозицій та аналіз ефективності майбутньої концесії ст. 4 та ст. 5 Закону України «Про концесію»).

Загальні вимоги до аналізу ефективності державно-приватного партнерства у формі концесії визначені ст. 10 та ст. 11 ЗУ «Про державно-приватне партнерство» та Порядком проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 р. № 384 (в редакції постанови від 22.04.2020 № 294). У свою чергу методика такого аналізу затверджена наказом Мінекономіки від 14.12.2021 № 1067.

Концесіонер обирається шляхом проведення концесійного конкурсу. Якщо концесієдавець не може чітко визначити технічні, якісні характеристики проекту, що здійснюється на умовах концесії, або якщо невідомо, які технічні, фінансові та юридичні рішення можуть запропонувати потенційні учасники конкурсу і для прийняття оптимального рішення необхідно провести переговори з учасниками, концесієдавець може визначити концесіонера за результатами конкурентного діалогу (ст. 6 та ст. 18 Закону України «Про концесію»).

Концесійний конкурс або конкурентний діалог проводяться з використанням електронної торгової системи (ЕТС) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 р. № 909. Основними етапами концесійного конкурсу є 1) попередній відбір претендентів (прекваліфікація); 2) подання конкурсних пропозицій учасниками; 3) оцінка конкурсних пропозицій і визначення учасника, який запропонував найкращі умови здійснення концесії; 4) укладення договору концесії (ст. 10 Закону).

У свою чергу конкурентний діалог додатково передбачає подання учасниками пропозицій щодо технічних та якісних характеристик проекту, проведення переговорів з кожним учасником, що є підставами для розроблення умов концесійного конкурсу, інструкції для учасників та проекту концесійного договору, а також фінальні переговори з учасником, який запропонував найкращі умови концесії (ст. 18 Закону).

Укладаючи концесійний договір, його сторони, обумовлюють, зокрема, види та обсяги робіт та/або суспільно значущих послуг, які здійснюються/надаються концесіонером, порядок, розмір та умови внесення концесійних платежів, відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань, порядок здійснення концесієдавцем контролю за виконанням договору. Також договором можуть бути визначені, умови заміни концесіонера, пільгове обслуговування користувачів (відвідувачів), умови найму та працевлаштування громадян України, умови фінансування концесіонером будівництва об'єктів суміжної інфраструктури

(автомобільних шляхів, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій тощо), які не є об'єктами концесії, але необхідні для реалізації проекту.

Об'єкт концесії залишається комунальним майном та після припинення концесійного договору підлягає поверненню концесієдавцю. Водночас протягом строку дії договору цей об'єкт відображається на балансі концесіонера та окремо обліковується ним. Також право концесії комунальної нерухомості реєструється в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. При цьому концесіонер (якщо інше не буде передбачено договором) є власником рухомого майна, придбаного ним для виконання договору (ст. 30 Закону).

Концесійний договір обов'язково має передбачати отримання концесіонером плати за його послуги, що надаються з використанням об'єкта концесії, від користувачів (споживачів) таких послуг. Водночас договором можуть бути передбачені як платежі концесіонера на користь концесієдавця, так і платежі концесієдавця на користь концесіонера.

Платежі концесієдавця на користь концесіонера можливі у випадку, якщо концесіонер не може отримати повне відшкодування здійснених ним інвестицій за рахунок користувачів (споживачів) послуг.

Платежі концесіонера на користь концесієдавця можуть включати концесійні платежі та/або одноразову фіксовану плату. При цьому умови концесійних платежів концесіонером та порядок їх розрахунку передбачаються концесійним договором (Методика їх розрахунку затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.2020 р. № 706). Загалом концесійні платежі можуть визначатися як відсоток від отриманого чистого доходу концесіонера, відсоток від ринкової вартості об'єкта концесії, як фіксований платіж, що може залежати від обсягів товарів, робіт чи послуг концесіонера тощо. Сторони концесійного договору також можуть поєднати різні підходи до розрахунку концесійного платежу (ст. 34 Закону)

Одночасно з наданням об'єкту в концесію сільська рада надає концесіонеру в оренду відповідну земельну ділянку, на якій розташовано об'єкт концесії. Така ділянка передається в оренду на строк дії концесійного договору без проведення земельного аукціону. У разі ж, якщо відповідна земельна ділянка не сформована, концесіонер може ініціювати її формування з розробленням відповідного проекту землеустрою/технічної документації та присвоєнням кадастрового номера (ст. 32 Закону, ст. 134 Земельного кодексу України).

Управління майном. Як передбачає ст. 1029 Цивільного кодексу України, за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

У разі укладення договору управління Замком як нерухомим комунальним майном установником управління виступає безпосередньо сільська рада як орган, що здійснює повноваження власника (ст. 1032 ЦК

України). У свою чергу управителем за договором управління майном може бути виключно суб'єкт підприємницької діяльності (ст. 1033 ЦК України).

При цьому слід зазначити, що Цивільний та Господарський кодекси, а також інші чинні акти законодавства України не наводять визначення терміну «суб'єкт підприємницької діяльності». Натомість, як правило, використовується ширший термін «суб'єкт господарювання», який охоплює юридичних осіб, що здійснюють підприємницьку та некомерційну господарську діяльність, а також фізичних осіб-підприємців (коло цих суб'єктів визначено ст. 55 ГК України). Водночас, виходячи з норм ст. 86 ЦК та ст. 52 ГК України, державні та комунальні некомерційні підприємства та організації, а також непідприємницькі товариства (кооперативи, громадські об'єднання, творчі спілки тощо) не є суб'єктами підприємницької діяльності і не можуть виступати управителями за договором управління майном.

Хоча фактичним бенефіціаром правовідносин з управління комунальним майном є сільська територіальна громада, визначати її вигодонабувачем у договорі управління майном навряд чи правомірно, оскільки громада не має статусу юридичної особи.

Договір управління майном є оплатним, тобто має обов'язково передбачати плату управителю. Водночас сільська рада може встановити символічну плату за здійснення управління (наприклад, 1 грн. на рік). Крім того, управитель має право на відшкодування необхідних витрат, зроблених ним у зв'язку з управлінням майном. При цьому договір може передбачати, що управитель відраховує належну йому опалту безпосередньо з доходів від використання переданого в управління майна (ст. 1042 ЦК України).

Рішення про укладення договору управління майном приймається на сесії сільської ради та очевидно, повинен визначати строк договору, управителя та умови оплати його послуг. Якщо майбутній договір передбачатиме інвестиційні зобов'язання управителя як приватного партнера, він може укладатись в рамках державно-приватного партнерства із застосуванням процедур, визначених відповідним Законом.

Договір управління Замком як нерухомим майном підлягає нотаріальному посвідченню. У ньому визначаються строк управління, права та обов'язки сторін (зокрема, з належного управління та утримання об'єкта), плата управителю та його відповідальність. Якщо сторони договору не визначили його строку, він вважається укладеним на п'ять років (ст. ст. 1031, 1036, 1037 ЦК України).

Управитель управляє майном особисто, водночас він вправі у випадках, передбачених договором доручити вчиняти дії, необхідні для управління майном, іншій особі (замісникові), відповідаючи перед сільською радою за дії замісника, як за власні (ст. 1038 та ст. 1041 ЦК України). Також управитель зобов'язаний повідомляти про свій статус інших осіб при вчиненні фактичних та юридичних дій, пов'язаних з управлінням майном (ст. 1038 та ст. 1041 ЦК України). Виходячи з цього, вказівка на статус управителя має бути присутня у договорах, що укладаються ним щодо Замку, у вхідних квитках, що ним продаються, тощо.

Згідно з умовами ЦК України управитель, який не виявив при управлінні майном належної турботливості про інтереси установника управління зобов'язаний відшкодувати останньому завдані збитки. При цьому вина управителя презюмується, тобто він відповідає за завдані збитки, якщо не доведе, що вони виникли внаслідок непереборної сили або винних дій установника управління. Також законодавство передбачає право установника управління відмовитись від договору в односторонньому порядку (без звернення до суду) як при неможливості управителя здійснювати управління майном, так з будь-якої іншої причини (ст. 1043 та ст. 1044).

Спільна діяльність. За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законам. При цьому така діяльність може здійснюватися, зокрема через об'єднання вкладів учасників та створення простого товариства (договірного об'єднання, що не є юридичною особою) або без об'єднання вкладів сторін (ст. 1130 ЦК України).

Законодавство не обмежує сільську раду у виборі партнерів (учасників) для укладення договору про спільну діяльність. Водночас такий договір може бути укладений в рамках державно-приватного партнерства – тоді до вибору партнера та укладення договору застосовуються процедури, визначені відповідним Законом України «Про державно-приватне партнерство».

У договорі про спільну діяльність, сторони за домовленістю між собою визначають умови координації спільних дій, ведення їхніх спільних справ, покриття спільних витрат та збитків, розподіл результатів співпраці, склад та правовий статус виділеного для спільної діяльності майна, а також інші взаємовідносини (ст. 1131 ЦК України).

Договори про спільну діяльність, що передбачають окреме ведення податкового обліку, і відповідно, оподаткування спільної діяльності, підлягають взяттю на облік в органі державної податкової служби. У такому разі податковий облік результатів спільної діяльності ведеться учасником, уповноваженим на це згідно з договором, окремо від обліку господарських результатів самих учасників (ст. 14 та ст. 64 Податкового кодексу України). Також для фінансового обслуговування такої спільної діяльності може бути відкрито окремий банківський рахунок (Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затверджена постановою Правління НБУ від 29.07.2022 р. № 162).

Виходячи з цього, договір про спільну діяльність доцільно укладати, якщо така діяльність передбачає певні господарські операції, як-от платне екскурсійне обслуговування (продаж спільного квитка) або ж об'єднання фінансових чи матеріальних ресурсів задля отримання певних економічних результатів.

Сценарій 3.Надання замку в оренду Пасічнянській сільській раді

На сьогодні відповідно до рішення Надвірнянської районної ради від 18.11.2021 р. №111-12/2021 Пнівський замок включено до переліку будівель та приміщень для передачі в оренду. У свою чергу Пасічнянська сільська рада як

орган місцевого самоврядування має право на отримання в оренду державного та комунального майна без проведення аукціону. Таке ж право мають комунальні установи та організації, діяльність яких фінансується за рахунок бюджету громади (ч. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду державного та комунального майна»).

У разі подання такої заяви замок підлягає включенню до Переліку об'єктів, щодо яких прийнято рішення про передачу в оренду без проведення аукціону (Перелік другого типу). Як передбачено Порядком надання в оренду державного та комунального майна, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 р. № 483, протягом 20 робочих днів з дати включення об'єкта оренди до Переліку другого типу, орендодавець повинен розробити, затвердити та опублікувати в електронній торговій системі умови та додаткові умови оренду (у разі наявності) Умови передачі майна в оренду обов'язково включають розмір орендної плати та строк оренди. При цьому розмір орендної плати визначається відповідно до методики розрахунку орендної плати, яка затверджується районною радою (у разі незатвердження такої методики застосовується Методика розрахунку орендної плати за державне майно, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 р. № 630). Строк оренди визначається орендодавцем, який може врахувати бажаний строк оренди, зазначений потенційним орендарем у поданій ним заяві (п. 111 Порядку надання в оренду державного та комунального майна).

Районна рада протягом п'яти робочих днів з дати отримання заяви на оренду об'єкта, включеного до Переліку другого типу, приймає рішення про укладення договору оренди або про відмову його в передачі в оренду. При цьому рішення про відмову в передачі в оренду відповідного об'єкта оренди може бути прийняте орендодавцем у випадках, прямо передбачених п. 114 Порядку. У разі надходження кількох заяв на оренду замку від осіб, які мають право на отримання в оренду майна без проведення аукціону, договір оренди укладається з особою, визначеною рішенням районної ради. При цьому пріоритет серед кількох заявників, як правило, слід надавати комунальному підприємству, установі чи організації) або потенційному орендарю, що подав заяву першим (п. 118 Порядку).

Інші аспекти надання замку в оренду відображені у сценарії 2 (підрозділ «Передача в оренду»). При цьому варто враховувати, що орендодавцем замку як спільної комунальної власності територіальних громад району виступатиме Навірнянська районна рада, а орендарем – Пасічнянська сільська рада чи створена нею комунальна установа (організація). Також слід зазначити, що орендарям комунального майна, що отримали його в оренду без проведення аукціону, заборонено надавати таке майно в суборенду (ч. 3 ст. 15 Закону України «Про оренду державного та комунального майна»).

ОЦІНКА СЦЕНАРІЇВ ВИКОРИСТАННЯ ЗАМКУ ЯК ТУРИСТИЧНОЇ АТРАКЦІЇ

У попередні періоди розроблялись проекти, спрямовані на реставрацію (реконструкцію) та пристосування окремих споруд замку (фактично шляхом їх

відбудови). Зокрема, у 1987 р. Українським спеціальним науково-реставраційним проектним інститутом «Укразхідпроектреставрація» було виготовлено робочі креслення та кошторис реставрації та пристосування пам'ятки архітектури з метою «збереження культурної і матеріальної цінності, повернення його утилітарної функції (тобто можливості використання) та надання можливості включитися в життя навколишнього середовища». При виготовленні даного проекту були використані матеріали досліджень 1984-85 рр. та ескізний проект 1985 р. Проект передбачав ремонт, реконструкцію та реставрацію Гранчастої вежі та північного оборонного муру довжиною 47,40 м.

Крім того, у 1993 р. Львівським філіалом Українського спеціального науково-реставраційного проектного інституту «Укрпроектреставрація» виготовлено проект реставрації конструкцій Західної вежі (Північно-західної вежі № 3), а у 1994 р. інститут «Укразхідпроектреставрація» виготовив проект реставрації та реконструкції Круглої вежі.

Як вбачається зі згаданих проектів, в процесі дослідження пам'ятки архітектори-реставратори періодично пропонували рішення з фактичного відновлення (відбудови) елементів замку. Водночас, констатуючи руйнування інших елементів пам'ятки, проектанти не пропонували жодних інших рішень щодо порятунку пам'ятки вцілому та зупинення руйнівних процесів. Зокрема, попри те, що чинний на той час Закон УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» прямо передбачав можливість як реставрації, так і консервації пам'яток (ст. 28), жоден з існуючих проектів не передбачав консервації руїн замку чи принаймні окремих його елементів.

Разом з тим, нині чинний Закон України «Про охорону культурної спадщини» визначає реставрацію як сукупність науково обґрунтованих заходів щодо укріплення (консервації) фізичного стану, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів об'єктів культурної спадщини із забезпеченням збереження їхньої автентичності (ст. 1). При цьому реставрація пам'яток національного значення здійснюється на підставі науково-проектної документації, погодженої з МКІПУ (ст. 26). У свою чергу реконструкція (відбудова) пам'яток чи окремих їх елементів не є способом збереження чи охорони культурної спадщини, а об'єкти, що є сучасними копіями існуючих пам'яток або спорудами (витворами), створеними за старовинними проектами чи науковими реконструкціями, не підлягають внесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток (ст. 13). Таким чином, згадані проекти очевидно не можуть бути реалізовані, оскільки втратили актуальність внаслідок зміни законодавства та фактичній вартості робіт.

У свою чергу проект протиаварійних робіт щодо Західної вежі № 2 (Вежі з корпусом) та прилеглого муру, виготовлений Державним науково-реставраційним управлінням Івано-Франківської області у 2008 р. не втілений до кінця через брак фінансування (роботи розпочаті у 2019 р.), й очевидно вимагає виготовлення додаткового кошторису щодо незавершеного обсягу робіт.

Слід також зазначити, що зазначені проекти реставраційних робіт не передбачають жодних заходів пристосування замку для перебування

відвідувачів (влаштування систем водопостачання, водовідведення, вентиляції, санвузлів тощо).

Наразі предметом обговорення можуть бути по суті два сценарії можливого використання Пнівського замку як туристичної атракції, що описані нижче.

Сценарій 1. Повністю відновлений (реконструйований) замок.

Вказаний сценарій передбачає великий обсяг робіт із значною тривалістю та кошторисною вартістю. Крім того, його реалізація вимагає виготовлення науково-проектної документації на реставрацію всього комплексу споруд замку з подальшим виконанням та фінансуванням повного обсягу відповідних робіт. При цьому відновленню підлягатиме приблизно 70-80% мурів та веж замку. Також слід передбачити належні умови та зручності для комфорту відвідувачів пам'ятки.

Крім того, у разі реставрації лише мурів та веж атракція матиме доволі скромну потужність (пропускну здатність) і навряд чи зможе використовуватись для розміщення експозиції та проведення подій. Тобто, повноцінне використання потенціалу пам'ятки, очевидно, можливе лише в разі відновлення будівлі на подвір'ї замку, яка фактично повністю зруйнована до фундаментів, при цьому будь-яких креслень чи зображень, що відтворюють вигляд будівлі, не існує. Таким чином відновлення будівлі на замковому подвір'ї фактично є новим будівництвом, що суттєво збільшує загальну кошторисну вартість робіт. Водночас ст. 14-1 Закону прямо забороняє як проведення робіт з нового будівництва на території пам'ятки, так і проведення будівельних робіт на існуючих об'єктах в межах цієї території, якщо наслідком виконання таких робіт стане збільшення висотності об'єкта. Таким чином відновлення будівлі на замковому подвір'ї та реставрація мурів та веж замку, що збільшуватиме їх існуючу висотність, очевидно суперечить чинному законодавству.

Протягом всього періоду виготовлення науково-проектної документації та пошуку фінансування процеси руйнування замку триватимуть, а потреба порятунку пам'ятки – загострюватиметься. Це зумовить об'єктивну потребу у попередніх невідкладних консерваційних (протиаварійних) роботах, що уможливлять подальшу реставрацію.

Крім того, як свідчать існуючі проекти щодо відновлення окремих елементів замку, роботи з такого відновлення створюють реальний ризик втрати автентичного вигляду замку, тобто її історико-культурної цінності, яка складає предмет охорони та на підставі якої об'єкт визнано пам'яткою культурної спадщини (ст. 1 Закону).

Оцінка вартості зазначених робіт та відповідно, можливостей їх фінансування можлива лише після виготовлення робочого проекту, що окреслить обсяги робіт. При цьому реставраційні роботи, очевидно, фінансуватимуться з районного бюджету, або з коштів, залучених районною радою. Водночас повна реставрація замку, очевидно, суттєво збільшить його ринкову (оціночну) вартість, а відповідно, й розмір орендної плати, що буде сплачуватись в разі надання його в оренду. Тобто реалізація даного сценарію зумовить додаткові витрати для потенційних орендарів замку, що відповідно

зменшує привабливість сценарію взяття замку в оренду. У будь-якому разі після відновлення замку для оцінки рентабельності об'єкту варто скласти бізнес-план його використання (план витрат і доходів).

Також відновлений (відреставрований) замок, очевидно, конкуруватиме за увагу та кошти відвідувачів з іншими об'єктами, що зазнали реставрації/реконструкції зокрема більш відомими та більш значними в історико-культурному аспекті – наприклад, Кам'янець-Подільською фортецею, Ужгородським замком чи замком «Паланок» у Мукачеві, а в Івано-Франківській області – також із Галицьким замком та Манявським скитом.

Сценарій № 2. Замок у стані триваючої руїни з окремим відновленими елементами

Вказаний сценарій передбачає закінчення розпочатих у 2019 р. протиаварійних робіт на Вежі з корпусом та прилеглому мурі. Водночас решту елементів замку доцільно залишити у стані тривалої руїни, здійснивши їх консервацію (невідкладні консерваційні роботи).

Збереження замків та фортець у стані триваючої руїни є доволі поширеним у західних країнах (Польща, Велика Британія тощо) та застосовується щодо об'єктів, що втратили оборонні функції, були покинуті, занепали й дійшли до нашого часу у зруйнованому стані. Такі об'єкти підлягають цілеспрямованій консервації в тому стані, в якому вони збереглися, з пристосуванням для відвідування. У свою чергу згідно із визначенням, що міститься в українському законодавстві, консервація передбачає сукупність науково обґрунтованих заходів, які дозволяють захистити об'єкти культурної спадщини від подальших руйнувань і забезпечують збереження їхньої автентичності з мінімальним втручанням у їхній існуючий вигляд (ст. 1 Закону).

Роботи, що здійснюватимуться на більшості елементах замку, повинні включати протиаварійні та укріплювальні заходи та захист пам'ятки від подальших руйнувань, збереження автентичного стану та історико-культурної цінності руїн, забезпечуючи безпечні та комфортні умови для відвідування. У свою чергу відреставровану Вежу з корпусом та прилеглий мур доцільно гармонійно вписати у загальний вигляд пам'ятки як зразка триваючої руїни. В якості альтернативи цьому може розглядатись демонтаж відбудованих (реставрованих) фрагментів вежі та муру, що дисонуватимуть з рештою замкового комплексу.

Таким чином, сценарій передбачає значно менші обсяги робіт, а відповідно – менший розмір фінансування та коротші терміни реалізації, ніж попередній сценарій. Також за умови дотримання норм законодавства та державних будівельних норм, він не призведе до втрати автентичної цінності пам'ятки.

Відповідно, реалізація зазначеного сценарію вимагатиме складання кошторису незавершеної частини протиаварійних робіт щодо вежі з корпусом та виготовлення окремої проектною документації на невідкладні консерваційні роботи (консервацію) щодо інших елементів пам'ятки, яка узгоджуватиметься з проектом протиаварійних робіт на Вежі з корпусом та передбачатиме відповідно заходи з пристосування пам'ятки для відвідування. При цьому виготовлений проект підлягає погодженню з МКІПУ.

Реалізація обох зазначених вище сценаріїв, очевидно, може бути вдало поєднано зі створенням поруч із пам'яткою центру інтерпретації його спадщини з інтерактивною експозицією, конференц-залами, кафетерієм та санвузлами. Одночасно доцільно створити сучасну інфраструктуру для відвідувачів – оглядові платформи, пояснюючі стенди, пішохідні доріжки та інші елементи благоустрою. Зазначені кроки, здійснені поряд з належним збереженням пам'ятки, здатні перетворити Пнівський замок на повноцінну атракцію, що слугує причиною приїзду та затримки відвідувачів, створює якісний досвід відвідувачів, стимулює появу та реалізацію місцевих товарів та послуг, успішно конкуруючи з подібними об'єктами.

Водночас використання замку для інших потреб (наприклад, надання в оренду для влаштування закладу харчування чи розміщення, облаштування житлових приміщень тощо), очевидно, не узгоджуватиметься зі ст. 12 Закону, що зобов'язує власника (користувача, управителя) пам'ятки організувати вільний доступ до неї з метою екскурсійного відвідування. Крім того, ст. 24 Закону забороняє змінювати призначення пам'ятки, її частин та елементів без дозволу МКІПУ. Таким чином, зважаючи на охоронний статус замку, альтернативи його використанню як туристичної атракції юридично та фактично не існує.

6. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ (НАПРЯМКИ МОЖЛИВОСТЕЙ)

6.1. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СПАДЩИНИ

Сучасні виклики (зокрема, жорстка конкуренція дестинацій та атракцій за час, увагу та кошти відвідувачів) вимагають від місцевих громад перегляду розуміння їх культурної спадщини, її суспільної ролі та справжньої цінності, зокрема, як активу для місцевого розвитку.

Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства 2005 р. визначає невід'ємною складовою сучасної концепції збереження культурної спадщини її інтерпретацію (в українському перекладі цей термін вживається як «тлумачення»). У даному контексті Інтерпретацію слід розглядати як *інструмент управління спадщиною, що передбачає налагодження процесу ефективної комунікації з використанням певних засобів та задіянням особистого досвіду адресата (відвідувача) для розкриття змісту, цінності, значення ресурсу спадщини та формування вражень (емоцій) адресата, а також спонукання його до бажаної поведінки.*

Пнівський замок та його спадщина, включаючи її матеріальну (руїни) та нематеріальну (історичний та культурний контекст) складові, а також традиційне середовище, в якому вона існує, здатні стати ідентифікатором Пасічнянської громади, сприяти її позиціонуванню, а також реалізації місцевих товарів та послуг.

Інтерпретація спадщини - це практичний інструмент, система засобів та прийомів, що допомагає донести до різних аудиторій значення спадщини та

середовища, в якому вона існує (громади, її історії, культури та побуту, знакових особистостей, природи). Інтерпретація являє собою мистецтво створення сталих пізнавальних та емоційних зв'язків між об'єктом спадщини та його відвідувачами. Вдала інтерпретація не просто є процесом інформування – вона культивує визнання цінності спадщини та повагу до неї, спонукає до дбайливого ставлення до спадщини та середовища, з яким вона пов'язана. Також інтерпретація дозволяє повноцінно інтегрувати спадщину в сучасне життя та розвиток громади, мотивуючи зберігати її для нащадків.

В ідеалі інтерпретація спадщини стає шансом на розвиток та благополуччя для громади та її мешканців, адже це – спосіб привабити/затримати відвідувача та спонукати його придбавати місцеві товари та послуги. Вона дозволяє перетворити громаду на ціль подорожей, що приваблює багатьох відвідувачів, які отримують тут бажаний досвід, стаючи прихильниками та амбасадорами місцевої спадщини та громади.

Інтерпретація є важливою не тільки для відвідувачів - її потребують також мешканці громади. Вона може стати органічною складовою неформальної освіти дітей та дорослих, визначати естетичну організацію простору, впливати на створення та реалізацію місцевих товарів та послуг. Також якісна інтерпретація спадщини здатна стати для місцевих мешканців джерелом «відчуття місця» (тобто емоційного зв'язку з рідною землею), почуття патріотизму та гордості за рідну громаду.

З огляду на це, належне планування інтерпретації є обов'язковою складовою розумного управління спадщиною. Воно, зокрема, допомагає раціонально розподілити обмежені фінансові, матеріальні, кадрові та інші ресурси громади, а також виграти час, досягнувши бажаних цілей швидше за конкурентів.

В рамках реалізації цього Плану, Пасічнянська громада прагне створити контент та сучасні засоби інтерпретації спадщини Замку, а також досліджувати аудиторію відвідувачів для вдосконалення цієї інтерпретації.

Цілі, предмет інтерпретації та цільові аудиторії

Цілі інтерпретації спадщини Замку мають бути зрозумілими та близькими для загалу місцевих мешканців, перегукуючись з цілями економічного розвитку громади

Цілями інтерпретації спадщини Пнівського замку є розкриття її значення та цінності для місцевих мешканців та відвідувачів, забезпечення їх безпеки та комфортного перебування, створення можливостей для отримання ними бажаних вражень та досвіду через стимулювання уяви та емоцій, заохочення їх до тривалішого перебування та подальшого дослідження місцевості, розуміння та визнання культурної спадщини, придбання місцевих товарів та послуг, приваблення до атракції та громади нових відвідувачів (споживачів).

Додатковими цілями інтерпретації є забезпечення доступності атракції для різних категорій відвідувачів, розумне управління потоками відвідувачів, розширення асортименту та покращення якості послуг (досвіду відвідування).

Основою інтерпретації є завжди історії - цікаві оповіді, які передаються відвідувачам чи мешканцям громади створюють у них бажані враження, западають у пам'ять та спонукають до бажаних дій. Наразі сформувати такі історії на базі спадщини Пнівського замку доволі проблематично. Очевидно, що Замок є свідком низки періодів/епізодів історії Галичини та пов'язаних з ними культурних пластів (панування Речі Посполитої, Австрійської/Австро-Угорської імперії, опришківство, національно-визвольний рух часів Хмельниччини). Виходячи з цього, спадщина Замку може бути цінним та цікавим джерелом інформації про культуру, побут, події, звичаї, цінності, особисті історії людей, що жили, служили у Замку, проживали у поселеннях поряд з ним у відповідні епохи, брали участь у штурмах, облогах чи обороні фортеці.

Водночас наявні дослідження спадщини Замку та доступні джерела містять доволі скупу та неструктуровану інформацію, яка є малопридатною для повноцінної інтерпретації. Це у значній мірі зумовлено ідеологічною спрямованістю наукових досліджень радянського періоду, що також накладала відбиток на тогочасну інтерпретацію історії та культурної спадщини в краєзнавчій та туристичній літературі (путівники, туристичні карти-схеми тощо). Польський та австрійський періоди трактувались радянською історіографією передусім як часи національного та класового поневолення і висвітлювались з акцентом на класову (антифеодальну) та визвольну боротьбу народних мас. Відповідно, замкова спадщина вважалась чужою, принесеною загарбниками, досліджувалась та висвітлювалась однобічно (фрагментарно) чи не висвітлювалась взагалі.

Також слід зазначити, що замок у с. Пнів, був включений до Списку пам'ятників архітектури УРСР, що перебувають під охороною держави, затвердженого постановою Ради Міністрів УРСР від 24.08.1963 року № 970 як об'єкт, який не можна використовувати для практичних цілей (група «а» згідно з поділом пам'яток щодо їх використання згідно з Положенням про охорону пам'ятників культури, що діяло на той час).

Тож, фрагментарна інтерпретація історії Замку протягом радянського періоду не була спрямована на прикладне використання спадщини задля приваблення відвідувачів, їх затримання та розвитку території за рахунок туризму (відвідування). Замок був об'єктом екскурсій, котрі організовувались місцевими бюро подорожей та екскурсій, профспілками та місцевими навчальними закладами. Відповідно, основними відвідувачами замку в рамках таких екскурсій були учні, студенти, працівники підприємств та організацій області, а також, ймовірно, внутрішні туристи з інших областей України та інших республік СРСР (аудиторія відвідувачів не досліджувалась). При цьому серед відвідувачів місцевості практично не було іноземних туристів, для яких Івано-Франківська область була закритою. Інтерпретація історії пам'ятки здійснювалась за допомогою стандартного обмеженого набору засобів і не створювала яскравих вражень відвідувачів, які оглядали Замок протягом нетривалого часу та не затримувались у місцевості.

У пострадянський період суттєво заповнити прогалини у дослідженнях та інтерпретації спадщини Замку не вдалося, що частково обумовлено ускладненим доступом до іншомовних джерел, які можуть містити важливу та цікаву інформацію, однак знаходяться в іноземних бібліотеках та архівах. Крім того, норми Закону УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» від 13.07.1978 р., що діяв до 2000 р. та чинного Закону України «Про охорону культурної спадщини» спрямовані передусім на захист та охорону об'єктів спадщини і не спонукають до її сучасної інтерпретації та презентації.

Разом цим, ефективна інтерпретація спадщини Замку вимагає перегляду та якісного осучаснення підходів та прийомів

Потенційними цільовими аудиторіями інтерпретації спадщини Замку є жителі Пасічнянської та Надвірнянської територіальних громад, їх гості, одноденні відвідувачі та туристи, що проживають у радіусі 100 км (зокрема, мешканці м. Івано-Франківська, туристи, що прибувають до Яремчанської, Ворохтянської, Поляницької, Делятинської, Солотвинської, Верховинської громад Івано-Франківської обл.), працівники та учні (вихованці), студенти навчальних закладів, науковці, дослідники історії, культури тощо.

Водночас в подальшому, залежно від характеру та засобів інтерпретації, її аудиторію може бути розширено чи конкретизовано.

Засоби інтерпретації

Центр інтерпретації спадщини

Основою майбутньої інтерпретації покликаний стати Центр інтерпретації спадщини, який передбачається збудувати та відкрити біля пам'ятки. Центри інтерпретації спадщини є установами нового зразка, що набули поширення в країнах Європи та Америки та, як правило, розміщуються біля визначних культурних або природних об'єктів. На відміну від традиційних музеїв, центри інтерпретації зазвичай не мають на меті збирати, зберігати та вивчати певні матеріальні об'єкти (музейні фонди). Такі центри є спеціалізованими установами, призначенням яких є – розкривати значення та цінність спадщини для відвідувачів. Для цього як правило застосовуються сучасні інтерактивні засоби інтерпретації, що адаптовані до інтересів/потреб відвідувачів та інтегровані в постійну експозицію, що розміщена в центрі. Таким чином, центри інтерпретації задіюють різні зовнішні чуття відвідувачів та створюють умови для самостійного пізнання, запускаючи уяву відвідувача та дозволяючи їм отримати бажаний пізнавальний та емоційний досвід.

Передбачається, що центр інтерпретації спадщини Замку стане інноваційною установою, який пояснюватиме значення та цінність спадщини замку у сучасному, зручному та привабливому для відвідувачів форматі, у контексті історії та культури місцевості XV- XVIII століть та особистих історій

конкретних людей. Центр в перспективі має перетворитися у самостійну повноцінну атракцію, що матиме завданням затримати відвідувачів на кілька годин або й на цілий день, забезпечивши окрім експозиції додаткові послуги з харчування.

В межах центру передбачається облаштувати постійну інтерпретаційну експозицію, поділену на окремі зони, присвячені певним темам. Передбачається, що відвідувачі Центру будуть послідовно рухатись вказаними зонами, знайомлячись з інтерпретаційною експозицією, що забезпечуватиме умови для одночасного комфортного перебування відвідувачів без їх скупчення в одній локації.

В рамках експозиції Центру передбачається використовувати такі засоби інтерпретації як статичні та інтерактивні викладки та інсталяції (рухомі та статичні імітації, форми, фігури, стенди, викладки, моделі, ігрові пристрої тощо), акустичні системи, 3D-простори, мультимедійні презентації, віртуальну реальність, цифрові проекції тощо.

Крім того, у центрі інтерпретації планується організовувати просвітницькі та культурні заходи для різних аудиторій, надавати відвідувачам туристичну інформацію, продавати туристичну літературу, сувенірну продукцію, інші товари, що асоціюються з атракцією та місцевістю. При плануванні важливо передбачити необхідні умови для комфортного відвідування (доступність для осіб з обмеженими можливостями, достатня кількість вбиралень, сміттєві урни тощо).

Необхідними стадіями для створення Центру є його проектування, будівництво, планування та створення інтерактивної експозиції та відповідних засобів інтерпретації, визначення організаційно-правової форми та організаційної структури, набір персоналу, промоція тощо. Також діяльність центру потребуватиме постійної технічної підтримки (обслуговування), оновлення/доповнення експозиції, інформаційно-реklamних заходів тощо.

Онлайн-засоби

Мобільний додаток для самокерованих екскурсій

Передбачається створити привабливий та зручний в користуванні мобільний додаток (програму для встановлення на смартфонах, планшетах інших мобільних пристроях), за допомогою якої користувачі зможуть здійснювати самостійні (самокеровані) екскурсії Замком та прилеглою територією.

Аудіо екскурсії є доступним та привабливим способом знайомства з місцевістю. Вони можуть відбуватися у будь-який бажаний для користувача/відвідувача час та дозволяють заощадити на оплаті послуг гідів. Цікавий виклад, відповідні звукові ефекти та музичний супровід, якісне озвучення аудіо екскурсій безпосередньо впливають на емоційний стан користувача та дозволяють користувачу зануритись в атмосферу та перейнятися духом досліджуваного місця.

Мобільний застосунок та пропоновані ним екскурсії інтерпретуватимуть історію та спадщину Замку за допомогою аудіо засобів, спонукаючи до

подальшого дослідження та пізнання території. Додаток включатиме оригінальний (авторський) візуальний та текстовий контент, аудіо екскурсії, 3D-модель фортеці Пнів тощо. Його планується розмістити для завантаження на вебсайті Центру інтерпретації спадщини Пнівського замку та інших Інтернет-ресурсах.

Вебсайти/профілі у соціальних мережах

Очікується, що для інформування про діяльність та промоції Центру інтерпретації спадщини Пнівського замку буде створено його вебсайт. Він призначатиметься для інформування потенційних відвідувачів та міститиме інтерпретаційні текстові, візуальні та аудіо матеріали, а також практичну інформацію (графік роботи, анонси подій, проїзд, розміщення, харчування тощо), що дозволить більше дізнатись про атракцію до або під час поїздки, прийняти рішення про подорож та спланувати її. Також буде передбачена можливість зворотного зв'язку (залишення відгуків, вражень тощо). Паралельно доцільно розробити версію вебсайту для користувачів мобільних пристроїв. Зазначення адреси вебсайту (лінку) та QR-коду на друкованих та інших засобах інтерпретації дозволить легко й швидко знаходити ресурс в мережі інтернет.

Одночасно практичну інформацію про атракцію та лінки на вебсайт Центру варто розмістити на офіційному вебсайті Пасічнянської територіальної громади (<https://pasichna-tg.gov.ua/>), комунальних (місцевих) організацій, а також їх профілях у соціальних мережах.

Засоби інтерпретації на місцевості

Інтерпретаційні стенди

За маршрутом самокерованих аудіо екскурсії, яку відвідувачі здійснюватимуть за допомогою мобільного додатку, планується встановити інтерпретаційні стенди. Вони міститимуть тексти та зображення (фотографії, малюнки, схеми тощо), пов'язані з локацією встановлення (частиною екскурсії). При виготовленні стендів важливо забезпечити їх вдалий контент та дизайн, що забезпечує наочність інформації та дозволяє легко її сприймати, а також стійкість до погодних явищ та механічних ушкоджень, що гарантуватиме тривалу придатність стендів до використання.

Екскурсії з гідом

При браку інших засобів інтерпретації ефективним засобом є екскурсії з гідом (екскурсоводом). На даний час екскурсії руїнами Замку та прилеглою територією проводяться окремими місцевими гідами. Такі екскурсії проводяться нерегулярно (при наявності замовлень від організованих груп) так

тривають до однієї години. Також один з гідів проводить костюмовані екскурсії.

Керовані екскурсії як засіб інтерпретації призначений для організованих груп (корпоративних, учнівських/студентських, сформованих туроператорами / турагентами) або груп, що стихійно склалися безпосередньо на місці. Перевагами цього засобу інтерпретації є живе спілкування, безпосередня взаємодія між гідом та відвідувачами, що дозволяє гіді донести бажану інформацію, а відвідувачам – ставити запитання та висловлювати власну думку/враження. Також екскурсії уможливають застосування різноманітних засобів привернення уваги та запуску уяви відвідувачів, дозволяють передати потрібну інформацію з бажаним емоційним забарвленням. Екскурсія передбачає гнучкість та оперативне реагування на характер та настрої аудиторії, можливість розставити потрібні акценти засобами комунікації, підсилити або приховати певні аспекти залежно від ситуації, передати аудиторії бажані емоції. Одним із поширених засобів інтерпретації, що дозволяють відтворити дух певної епохи, є костюмовані/театралізовані екскурсії, коли гід одягає костюм відповідного періоду, перетворюючись на історичний персонаж (наприклад, шляхтича, охоронця замку, опришка), а також пропонує подібні перетворення екскурсантам.

Проведення екскурсій є формою зайнятості у громаді, безпосередньо пов'язаною зі спадщиною, та передбачає наявність/доступність досвідчених фахівців та волонтерів з навичками гідів та володінням іноземними мовами (при необхідності). Водночас проведення екскурсій на відкритій місцевості(руїни Замку та прилегла територія) є сезонним засобом інтерпретації, малопридатним для холодної пори року.

Оповіді місцевих мешканців – носіїв живої спадщини

Важливим засобом інтерпретації історичного, культурного простору, поселення, місця (локації), відповідного середовища чи ландшафту є історії-оповіді, передані місцевими мешканцями. При цьому оповідачами виступають люди, які проживають чи працюють у місцевому середовищі – наприклад, освітяни, працівники культури, народні майстри, фермери, пастухи, чабани, провідники, а також представники сфери послуг, що спілкуються з гостями (офіціанти, продавці, водії тощо). Для оповідачів важливою є наявність артистичних/комунікативних здібностей, що дозволяють цікаво розповідати та створювати потрібні враження. Залучення оповідачів як правило окремо не оплачуються – вони розповідають історії для власного задоволення під час своїх буденних справ чи за роботою. Водночас бажаною є економічна зацікавленість оповідача, наприклад, коли розповіді допомагають йому продавати місцеві продукти чи надавати відповідні послуги.

Безпосереднє спілкування з носіями живої спадщини дає відвідувачу почуття причетності до подій розповіді, створює яскравий ексклюзивний досвід, спонукає повернутися, щоб знову почути історії або й долучити до цього близьких. Оповідачі переважно підсилюють основну атракцію, хоча іноді вони можуть бути самостійними атракціями.

Налагодження інтерпретації через оповіді мешканців вимагає належної кооперації всередині громади, активної співпраці з оповідачами та допомоги їм в опануванні мистецтва оповідей. Спілкування з ними варто включати в місцеві тури (маршрути). Також слід враховувати, що оповіді на відкритій місцевості, як правило, є сезонним засобом інтерпретації.

Події

До цього часу на території Замку та поблизу нього проводились нерегулярні події, зокрема, фольклорний фестиваль «Дженджур Фист» (2012, 2013 та 2019 рр.). Такі події проводились колишнім балансоутримувачем (відділом культури, молоді та спорту Надвірнянської РДА) у партнерстві з Надвірнянською міською радою, громадськими об'єднаннями, які фінансувались з місцевих бюджетів, спонсорських коштів та гранту Мінкульту. Програма фестивалів передбачала майстер-класи народних майстрів, реконструкції середньовічних боїв, водночас вона була фактично не пов'язана з історично-культурним спадщиною Замку. Також у 2019 р. на замковій території виступали місцеві музичні гурти («Брати Станіслава», «Гуцули») а у вересні 2020 р. на руїнах Замку була показана вистава "HAMLET" Івано-Франківського національного музично-драматичного театру.

В подальшому для промоції спадщини Замку бажано започаткувати власну спеціалізовану подію (наприклад, фестиваль - реконструкцію середньовічної культури), який буде проводитись з певною регулярністю (щорічно в певний період), що забезпечить впізнаваність події, створить ефект очікування та полегшить популяризацію фестивалю. В рамках такої події варто організовувати середньовічні реконструкції, майстер-класи, змагання (конкурси), а також продаж місцевих товарів, що безпосередньо асоціюються зі спадщиною Замку.

Задля проведення публічних подій, пов'язаних зі спадщиною Замку, в Пасічнянській громаді варто організувати постійно діючу студію історичної реконструкції, яка б відтворювала побут та звичаї мешканців й обслуги Замку, а також пов'язані з об'єктом історичні епізоди.

Крім того, руїни Замку можуть слугувати автентичною декорацією для театральних вистав та театралізованих дійств (перформенсів).

Друковані матеріали

Друковані засоби інтерпретації (путівники, мапи, брошури, рекламні проспекти, розмальовки) можуть розповсюджуватися як на місцевості, так і в інших місцях (залізничні та автостанції, туристично-інформаційні центри). Цінність друкованої продукції – у тому, що вона знаходиться під рукою у відвідувачів, які зазвичай забирають її з собою на пам'ять та для близьких і знайомих. Крім того, друковані матеріали, призначені для продажу, є джерелом доходу для місцевої економіки.

При створенні друкованої продукції бажано орієнтуватись на різні рівні сприйняття (діти/дорослі, фахівці/пересічні відвідувачі), подаючи інформацію у форматі, привабливому та доступному для відповідних аудиторій.

Супутні тематичні продукти для продажу

Розробка та виробництво унікальних місцевих сувенірів та інших продуктів (в т.ч. продукти харчування). Можливі варіанти: сіль та сало в сировиці, тематична сувенірна продукція для центру спадщини (відкритки з фотографіями, флешка у формі замкової вежі, цифрові носії з місцевими піснями/мелодіями трошо), тематичні магніти, упаковочний матеріал з зображеннями замку тощо). Сувенірну та іншу продукцію рекомендується виготовляти більшими партіями для здешевлення собівартості окремих товарів.

Рекомендації щодо інтерпретації

1. Планування та здійснення якісної інтерпретації вимагає співпраці з фахівцями у різних сферах – історії, культури, управління атракціями, інформаційних технологій, дизайну, реклами тощо. Слід заохочувати фахові дослідження спадщини Замку, які дозволять формувати та розвивати змістовну канву інтерпретації. Також сучасна інтерпретація передбачає впровадження новітніх технологічних рішень, що розширюють можливості та підсилюють ефект презентації спадщини.
2. Повноцінна інтерпретація передбачає активне залучення мешканців громади як безпосередніх бенефіціарів спадщини Замку. Як свідчить практика, особиста інтерпретація є найбільш ефективним способом познайомити гостей з місцевістю. Зокрема, продуктивним є залучення місцевих мешканців до створення, збагачення та оновлення оповідей, надання їм місцевого колориту, а також до розроблення контенту різноманітних засобів інтерпретації та проведення подій. До інтерпретації в різній мірі залучається доволі широке коло осіб, які проживають та працюють у громаді – гіді, працівники сфери послуг, які комунікують з відвідувачами, оповідачі-аматори. Також доцільно залучати до інтерпретації волонтерів, зокрема, з числа місцевої молоді. При цьому залученим до інтерпретації особам слід допомагати оволодіти необхідними навичками (мистецтвом оповідей, культурою обслуговування тощо).
3. Інтерпретація спадщини замку має бути адаптована до різних рівнів сприйняття та враховувати специфіку різних аудиторій (діти/дорослі, молодь/літні люди, широкий загал/науковці тощо). Аудиторія має визначати зміст та форму подання інформації – від коротких відомостей до деталізованої інформації, від малюнків до наукових текстів тощо. При цьому всі елементи та рівні інтерпретації мають відтворювати цілісну концепцію інтерпретації.
4. Інтерпретація покликана викликати певні емоції відвідувачів, стимулювати їх уяву, апелювати як до інтелекту, так і до близьких відвідувачам цінностей та тем (наприклад, патріотизм, родина, кохання, честь, почуття обов'язку). Тому важливим є емоційне та привабливе подання інтерпретації, вдале оформлення (дизайн) її засобів тощо.

5. Інтерпретація має демонструвати повагу до відвідувачів, увагу до їх потреб та інтересів. Тому в рамках інтерпретації має подаватися практична інформація, зокрема, що стосується комфорту та безпеки відвідувачів. Це дозволить кожному відвідувачу відчути себе важливим гостем та посилить позитивні враження від подорожі.
6. Необхідною передумовою вдалої інтерпретації є інтерактивність та залучення відвідувачів. Ступінь залучення може бути різним: від простої можливості доторкнутися до більш активних форм (надання відповідей на питання, пошуку інформації в базі даних, вибору фільму для перегляду тощо). Варто по можливості впроваджувати інтерактивні технологічні рішення, що перетворюють відвідувачів на учасників інтерпретації (інтерактивні панелі, комп'ютерні ігри, віртуальна реальність тощо). Застосування таких засобів буде виграшним для атракції, допоможе у більшій мірі задовольнити очікування відвідувачів та спровокує позитивні емоції у відповідь. Засоби інтерпретації, які передбачають залучення відвідувачів, є більш візуально привабливими та краще стимулюють їхню увагу (допитливість, бажання опанувати/виконати завдання), утримують їх інтерес на довший час та краще запам'ятовуються.
7. Задля постійного вдосконалення інтерпретації важливо здійснювати її моніторинг як на оперативному рівні (короткотермінові результати), так і у стратегічному вимірі (досягнуті впливи та ефекти). Для цього на етапі планування інтерпретації слід визначити конкретні показники, за якими буде проводитись поточний моніторинг та оцінка, методи збирання та аналізу даних. Зазвичай такі показники характеризують динаміку відвідування, проблемні питання (заяви, скарги тощо), час перебування в межах атракції (в цілому та біля кожного засобу інтерпретації), час перебування у місцевості (кількість ночівель), безпосередні та опосередковані доходи, обсяги реалізації місцевих товарів та послуг у зв'язку з відвідуванням атракції тощо. Відповідно, методи збору інформації, можуть передбачати спілкування/опитування відвідувачів, вивчення їх поведінки, моніторинг соціальних мереж та Інтернет-ресурсів, опитування, фокус-групи, експерименти (наприклад, візити таємного покупця тощо). Також варто враховувати досвід та настрої представників місцевого бізнесу, суміжних атракцій, маркетингову поведінку конкурентів. Результати такого моніторингу дозволять покращити інтерпретацію спадщини Замку, врахувати попередній досвід, усунути можливі недоліки та уникнути помилок. Крім того, факти та цифри, відображені в результатах моніторингу, можна використовувати для обґрунтування та лобювання подальших управлінських рішень.

6.2. РУХ ВІДВІДУВАЧІВ ТА ТРАНСПОРТУ

Важливим елементом управління атракцією є забезпечення легкого доступу до місця спадщини, а також комфортного пересування відвідувачів в межах самої

атракції. Розглядаючи питання доступу до Пнівського замку, слід враховувати умови доступу для потенційних відвідувачів, що перебувають у різних точках формування попиту - перебувають поблизу об'єкту чи проїжджають повз нього, перебувають у м. Надвірна та селах Пасічнянської громади, рухаються вздовж основних ближніх автошляхів, ночують в закладах розміщення в радіусі 100 км від пам'ятки (зокрема, на курорті Буковель, в Яремче, Ворохті, Верховині, Коломиї, Делятині), прибувають на залізничні станції Івано-Франківськ чи Яремче, а також інших потенційних відвідувачів пам'ятки.

Забезпечення належного доступу відвідувачів до Пнівського замку та майбутнього центру інтерпретації його спадщини, а також створення якісного досвіду перебування в межах атракції, вимагає розроблення стратегії управління рухом відвідувачів та транспорту в межах атракції.

Метою такої стратегії, очевидно є забезпечення належної інтерпретації спадщини Замку, безпечного та комфортного перебування відвідувачів через врегулювання руху відвідувачів в межах атракції, оптимальний розподіл потоків відвідувачів у часі та просторі та мінімізація небажаного впливу відвідування на пам'ятку.

При цьому слід враховувати, що після створення нової атракції - центру інтерпретації спадщини Замку кількість відвідувачів пам'ятки та інтенсивність відвідування очевидно суттєво збільшаться (зокрема, з огляду на близькість до популярних туристичних DESTINACIЙ та брак сучасних інтерпретаційних атракцій в регіоні). Крім того, замкова територія вже є місцем масового відвідування під час публічних подій. У разі нехтування інтересами комфорту та безпеки відвідувачів суттєве збільшення навантаження на атракцію може мати відчутний негативний вплив на враження та досвід відвідувачів. Тож питанням транспортної доступності та управління рухом відвідувачів слід приділяти належну увагу.

Для ефективного регулювання доступу відвідувачів важливо розрахувати пропускний потенціал атракції, тобто максимальне навантаження, яке може вона витримати без шкоди для місцевих ресурсів, негативного впливу як на враження від поїздки, так і на місцеве культурне та природне середовище.

Рекомендації

1) Варто розробити оптимальну схему руху відвідувачів в межах локації, що враховуватиме місцевий ландшафт та рівномірно розподілятиме потоки відвідувачів територією атракції, запобігаючи надмірним скупченням, чергам, а також мінімізуючи потенційну шкоду для об'єкту та довкілля. Така схема має передбачати чітко марковані доріжки (проходи) для руху відвідувачів, зони огляду та відпочинку, забезпечені засобами освітлення, візуальне відокремлення (мінімальне огороження) зон перебування відвідувачів та зон, не призначених для їх перебування (зелених насаджень, археологічних об'єктів, службових локацій), пересувні обмежувачі руху відвідувачів, що застосовуються при скупченнях, тощо. Також на всій доступній для відвідувачів території має бути забезпечений пріоритет пішоходів перед транспортними засобами.

2) Слід забезпечити належний доступ транспорту (включаючи легкові, вантажні автомобілі та екскурсійних автобуси) та пішоходів доступу із західної сторони, а також доступ пішоходів та, можливо, автотранспорту зі східної сторони. Також доцільно передбачити маршрути руху та місця для паркування поблизу Замку та майбутнього центру інтерпретації спадщини Замку для легкових автомобілів, великомісних екскурсійних автобусів та велосипедів, якими прибувають відвідувачі, а також для вантажних автомобілів. При цьому доступ туристичних автобусів та вантажних автомобілів може регулюватись за допомогою шлагбаумів та висувних стовпців (болардів).

6.3. РЕКРЕАЦІЯ ТА БЛАГОУСТРІЙ, ОЗНАКУВАННЯ ТА ОРІЄНТАЦІЯ

Важливу роль у створенні відчуття місця, пов'язаного зі спадщиною відіграють ландшафти. На думку визнаних фахівців саме у ландшафті «живе дух місця», тобто глибоке та надихаюче відчуття зв'язку з громадою, її минулим та пережитим досвідом. При цьому ландшафти вже самі по собі є важливими ресурсами спадщини, оскільки вони зберігають та передають традиційний характер місцевості, виражаючи як матеріальні, так і нематеріальні культурні цінності.

Пам'ятка культурної спадщини, органічно поєднана з навколишнім ландшафтом, формує середовище та емоційні зв'язки (відчуття), які приваблюють до локації відвідувачів та мешканців громади – тобто характер місця, визначальний для збереження його культурної цінності. На формування цього характеру впливають як природні, так і створені людьми об'єкти, їх текстура, кольорова гамма, матеріали тощо.

Згідно з Європейською ландшафтною конвенцією 2000 р., ратифікованою Законом України № 2831-IV від 07.09.2005 р. ландшафтом є територія, як її сприймають люди, характер якої, є результатом дії та взаємодії природних та/або людських факторів. Як зазначає Конвенція, ландшафт сприяє формуванню місцевих культур і є основним компонентом європейської природної та культурної спадщини, який сприяє добробуту людей та консолідації європейської ідентичності.

Закон України «Про благоустрій населених пунктів» визначає благоустрій як комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та інше, що здійснюються на території з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля. При цьому під територією мається на увазі сукупність земельних

ділянок, що використовуються для розміщення, зокрема, історико-культурних об'єктів (ст. 1).

Основну відповідальність за благоустрій населених пунктів населених пунктів та територій чинне законодавство природно покладає на органи місцевого самоврядування. Зокрема, сільська рада затверджує місцевий нормативний акт – правила благоустрою населених пунктів громади, яким встановлюються основні вимоги щодо благоустрою місцевих поселень (в разі незатвердження таких правил сільською радою застосовуються Типові правила благоустрою населеного пункту, затверджені наказом Мінрегіонбуду від 27.11.2017 р. № 310). У свою чергу, організація благоустрою покладається на виконавчі органи сільської ради (ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). В той же час певні обов'язки щодо благоустрою несуть організації та громадяни.

Міжнародні організації у сфері культурної спадщини, в контексті благоустрою місць (локацій) спадщини підтримують обережний підхід до змін – тобто заходи з благоустрою мають підтримувати місце спадщини у стані, придатному для використання, водночас слід уникати змін, що спотворюють або взагалі нівелюють його культурне значення/цінність.

Крім того, важливо розглядати прилеглу до пам'ятки територію як місце відпочинку місцевих мешканців та відвідувачів атракції/громади. Для цих цілей в рамках детального планування території слід передбачити відпочинкову (рекреаційну) зону орієнтовною площею 1 га.

Іншим планувальним документом, який доцільно виготовити, є схема озеленення території, прилеглої до Пнівського замку. Крім того, основні положення та заходи щодо впорядкування території варто відобразити у Правилах благоустрою населених пунктів Пасічнянської територіальної громади, затверджених рішенням сільської ради від 12.05.2023 р. №1364-30/2023, та Програмі благоустрою населених пунктів Пасічнянської територіальної громади на 2022-2025 роки, затвердженій рішенням сільської ради від 28.01.2022 р. № 1091-14/2022

Окремі елементи благоустрою

Пішохідні доріжки/містки. Благоустрій території атракції має передбачати можливість комфортного пересування за будь-якої погоди без ризику забруднити взуття та одяг. Для цього варто передбачити оптимальну мережу доріжок, що з'єднують всі екскурсійні локації, а також містки (переходи, майданчики), що полегшують пересування та огляд. Доріжки рекомендується вимощувати природними матеріалами, що не утруднює ходу, пересування візків та колісних крісел (камінці, бруківка, бита цегла). У свою чергу, містки та переходи бажано виготовляти з дерева (як варіант з кованими елементами).

Вуличні меблі. Атракція повинна пропонувати відвідувачам не лише можливість легкого пересування, а й можливості набувати досвід сидячи або просто відпочивати. Тому при облаштуванні території бажано передбачити розміщення вуличних меблів (лавочок, столів тощо), стиль яких відповідатиме характеру пам'ятки та середовища, в яке вона вписана. Для встановлення таких

меблів в межах атракції слід передбачити декілька локацій (з врахуванням пейзажів, які відкриваються для споглядання).

Транспортні смуги та місця для паркування. Віддалене від регулярних транспортних маршрутів розміщення Замку об'єктивно зумовлює потребу добиратися до нього. Виходячи з цього, слід передбачити маршрути руху та місця для паркування поблизу Замку та майбутнього центру інтерпретації спадщини Замку для легкових та вантажних автомобілів, великомісних екскурсійних автобусів та велосипедів, якими прибувають відвідувачі. Паркінги повинні мати чітку розмітку, а шлях автотранспорту до них має позначатись відповідними вказівниками.

Сцена. Враховуючи досвід використання замкової території для проведення культурних подій (фестивалів, концертів, вистав тощо) в межах атракції варто влаштувати сцену для таких подій. Конструкція сцени має передбачати накриття для захисту від опадів, та водночас не повинна затуляти руїни Замку для огляду. Крім того, неподалік сцени варто розмістити місця для сидіння, призначені насамперед для маломобільних осіб та людей похилого віку.

Зона харчування(фудкорт). Частиною досвіду відвідування часто є харчування (гостина) на атракції або поблизу неї. Виходячи з цього, в межах атракції варто передбачити зону харчування, де можна придбати та спожити їжу/напої. Одним з варіантів є влаштування фудкорта (ресторанного подвір'я) – відкритого простору для споживання їжі, придбаної у різних продавців. Перевагою такого варіанту є можливість обрати кухню на різні смаки, що забезпечує більшу кількість постійних відвідувачів, а також зменшення експлуатаційних витрат на обслуговування спільного простору). Обладнання подібної зони стане цивілізованою альтернативою стихійним пікнікам на замковій території, що влаштовуються на даний час. Крім того, в окремих локаціях можна встановити автомати з кавою (чаєм) та перекусом (ведінгові автомати).

Заклади/пункти торгівлі. Для значної частини відвідувачів важливо придбати на згадку про подорож та атракцію сувенір, видання (путівник, фотоальбом) чи іншу річ, що стане матеріальним уособленням набутого досвіду. З цих міркувань в межах атракції доцільно обладнати місця продажу сувенірної та краєзнавчої продукції. Такі місця можуть бути влаштовані в будівлі центру інтерпретації спадщини, при вході (біля квіткової каси) та в інших локаціях просто неба. Стилістика пунктів продажу може відтворювати традиційні для місцевості народні мотиви або перегукуватись з архітектурою замку.

Фотозона. У межах атракції доцільно передбачити зону для фотографування відвідувачів на згадку про подорож на тлі замку та місцевого ландшафту. Для полегшення структурування подібних світлин/повідомлень у соціальних мережах у такій зоні варто розмістити пов'язаний з атракцією хештег (як варіант: #ФортецяПнів).

Освітлення. Належне освітлення дозволяє відвідувачам атракції почуватися безпечно та затишно, а також дозволяє їм перебувати в межах атракції у темний час доби. На прилеглій території варто встановити належну кількість ліхтарів та інших освітлювальних засобів, що освітлюють всі місця

потенційного перебування відвідувачів. Слід враховувати, що освітлення території та будівель є органічними складовими інтерпретації, що впливають на враження, настрої та досвід відвідувачів. Тому слід приділяти належну увагу дизайну засобів освітлення, яскравості та напрямкам світлових потоків.

Сміттєві урни/контейнери. Наявність в межах атракції контейнерів для сміття є практично обов'язковою умовою та єдиною реальною альтернативою засмічення території та приміщень. Слід передбачити розміщення сміттєвих урн на відстані 50-100 м одна від одної (п. 3.1 Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць), зокрема, в місцях скупчення відвідувачів. Варто надавати перевагу антивандальним та зручним бакам, що не перевертаються та мають привабливий дизайн. Також слід дбати про їх постійне обслуговування, регулярне вивезення побутових відходів та підтримання належних чистоти та естетики, відсутність неприємних запахів. У плані благоустрою території доцільно передбачити контейнерний майданчик для зберігання побутових відходів, звідки такі відходи регулярно вивозитимуться.

Туалети. Вбиральні є практично обов'язковим атрибутом влаштування атракцій, їх кількість та стан є ознакою цивілізованості. Брак належно облаштованих вбиралень недоречно виправдовувати нерозвиненістю інженерних комунікацій або відсутністю каналізації, натомість він свідчить про байдужість до потреб відвідувачів та питань розвитку громади. Загальні вимоги щодо розміщення туалетів наведені у ДБН В.2.2- 9:2009 «Громадські будинки і споруди. Основні положення» та ДБН Б.2.2- 5:2011 «Благоустрій територій». На території атракцій має працювати достатня кількість кабін, яка визначена, виходячи з планової завантаженості атракції та дозволяє уникнути черг. Як мінімум один з туалетів має бути обладнаний для осіб з інвалідністю, передбачаючи можливість заїзду на візку, гачки для одягу та милиць тощо. Приміщення туалетів мають утримуватися в чистоті та регулярно прибиратися, а освітлення та сантехніка – незмінно перебувати у справному стані.

Водопостачання та водовідведення. Належне утримання території вимагає влаштування системи водопостачання та водовідведення, до якої будуть під'єднані пункти харчування, вбиральні тощо. На території атракції можна також встановити фонтанчики з питною водою для відвідувачів. Також здійснюючи благоустрій території атракції варто подбати про засоби відведення поверхневих вод (дренажні системи).

Ознакування. Легке орієнтування відвідувачів, що прямують до атракції має забезпечити система знаків (піктограм), що легко сприймається відвідувачами. Складовими такої системи, зокрема є 1) презентаційна вивіска(банер) при вході/в'їзді на територію атракції; 2) план-схема атракції із зазначенням всіх локацій та елементів при вході та атракції (також варто передбачити для відвідувачів можливість користуватись планом-схемою атракції безпосередньо під час пересування нею, безоплатно надаючи її друкований варіант на вході та розмістивши її електронну версію у мобільному додатку; 3) схема руху транспорту, розміщена при в'їзді до атракції із зазначенням смуг руху, місць для розворотів та зон паркування; 4) вказівники, що скеровують відвідувачів у

межах атракції до певних елементів або маршрутом екскурсії; 5) вивіски/аншлаги окремих елементів, таких як пункти торгівлі, зона харчування, фотозона тощо; 6) дорожні знаки (вказівники) для руху транспортних засобів у межах атракції;

Рекомендації

1) Для впорядкування території Замку слід розробити план благоустрою території, (загальні вимоги до такого плану визначені ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій території). План благоустрою має передбачати гармонізацію місцевого ландшафту з пам'яткою, зокрема вирівнювання ділянки, де в майбутньому передбачається спорудити Центр інтерпретації спадщини.

2) Елементи благоустрою повинні мати сучасний дизайн і водночас гармоніювати з об'єктом спадщини та навколишньою місцевістю. З цих міркувань, для виготовлення елементів благоустрою (вказівники, вуличні меблі тощо) бажано використовувати матеріали, сумісні з фактурою руїн замку та майбутньою будівлею Центру інтерпретації спадщини – тобто бетон та деревину. У свою чергу кольорова гамма, в якій виготовлятимуться елементи благоустрою, має бути узгоджена з кольористикою пам'ятки та навколишнього ландшафту, формуючи цілісний просторовий дизайн та візуально підсилюючи характер місця.

3) В цілях приваблення відвідувачів до атракції та легкого орієнтування на її території необхідно розробити систему інформаційно-орієнтаційних знаків. Такі знаки мають легко сприйматися відвідувачами. З огляду на потенційну багатомовність аудиторії та специфіку візуального сприймання, варто надавати перевагу загальнозрозумілим чітким піктограмам.

Система знакування має бути витримана в одному стилі, вказуючи на приналежність до єдиної атракції та створюючи асоціації зі спадщиною замку. Водночас слід уникати подібності застосовуваних піктограм із дорожніми знаками, передбачених Правилами дорожнього руху. Крім цього, варто забезпечити розміщення вказівників, що скеровують до Замку/Центру, на основних автошляхах, що пролягають поруч (зокрема, на автодорозі національного значення Н09 Львів – Івано-Франківськ – Мукачево, на перетині вказаної дороги та автошляху Т0905 у смт. Делятин), а також у м. Надвірна та с. Пасічна як адміністративних центрах прилеглих громад.

4) Окремо належить подбати про інклюзивність, тобто належну доступність атракції та території для маломобільних відвідувачів. При цьому йдеться як про осіб з інвалідністю, так і про інших відвідувачів, які мають понижену мобільність в силу різних обставин – людей поважного віку, вагітних, батьків з дітьми, травмованих тощо. Можливості для безперешкодного доступу таких відвідувачів слід передбачати на стадії архітектурного планування. Інклюзивність атракції та території включає наявність відповідного покриття доріжок та сходів, умови для заїзду колісних крісел/візків (пандуси, з'їзди), пристосованість вбиралень до потреб відвідувачів з інвалідністю тощо. Також на паркувальних майданчиках слід передбачати окремі місця для паркування автомобілів осіб з інвалідністю. Крім

того, маломобільним особам слід забезпечити можливості для короткого перепочинку (лавки, крісла тощо) (загальні нормативи щодо інклюзивності передбачені Державними будівельними нормами України ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення».

6.4. ОСВІТА

Значення та цінність культурної спадщини не обмежується економічним та естетичним вимірами. Вона є унікальним джерелом знань про історію, культуру, звичаї багатьох поколінь місцевих мешканців, а також тих, хто відвідував місцевість або прагнув її здобути. Спадщина - це не лише цінності, отримані від попередніх поколінь, це також знання та досвід, який набувається сучасниками для себе та для передачі нащадкам. Будучи сукупністю автентичних матеріальних та нематеріальних артефактів, що свідчать про минуле, тенденції та закономірності суспільного розвитку в масштабах країн, територій та громад, спадщина виступає незамінним ресурсом як для формальної освіти, так і для неформального пізнання. Разом з тим, реалізувати освітній потенціал спадщини можна лише за умови ґрунтовних фахових досліджень, результати яких можуть бути використані в навчальних, виховних або інших практичних цілях.

Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства 2005 року зобов'язує Україну як державу-учасницю підвищувати цінність культурної спадщини через її вивчення та тлумачення, а також сприяти включенню виміру культурної спадщини на всіх рівнях освіти не тільки як предмета вивчення, а як багатого джерела для вивчення інших предметів. Крім того, Конвенція наголошує на важливості міждисциплінарних досліджень у сфері культурної спадщини, культурних спільнот, середовища та їхнього взаємозв'язку, а також обміну знаннями й навичками як у рамках системи освіти, так і поза нею (ст. 5 та ст.13)

Ефективне управління спадщиною замку вимагає системних зрушень на рівні свідомості, турботи про підвищення освітнього та культурного рівня місцевих мешканців, розкриття змісту та значення спадщини для найширшої аудиторії тих, хто прагне її пізнати та дослідити. Виходячи з цього, цей План передбачає групу заходів з дослідження спадщини замку та її інтеграцію як в діяльність навчальних заходів, так і в неформальну освіту.

Рекомендації

1. Варто постійно стимулювати нові фахові галузеві (історичні, культурологічні, архітектурні, географічні, краєзнавчі тощо) та комплексі/міждисциплінарні дослідження спадщини замку. Це передбачає налагодження контактів з науковими/навчальними закладами чи окремим фахівцями, створення необхідних умов для польових досліджень, спільну організацію заходів у межах громади

- (конференції, табори, пленери тощо), відзначення дослідників місцевими нагородами. Наукова спільнота має вбачати у місцевій громаді партнера, зацікавленого у дослідженні спадщини замку.
2. Місцева громада має бути належно обізнаною про дослідження спадщини замку та мати доступ до їх результатів. З цих міркувань доцільно висвітлювати хід та результати досліджень на місцевих вебресурсах (зокрема через формування бібліотеки публікацій або розміщення посилань на такі публікації на офіційному вебсайті громади), а також запрошувати науковців до участі у місцевих просвітницьких заходах.
  3. Настійно рекомендується налагодити ситемну співпрацю зі структурним підрозділом Івано-Франківської облдержадміністрації у сфері освіти задля використання руїн замку в цілях формальної та неформально (позашкільної) освіти учнів та студентів освітніх закладів області. Сфери такої співпраці, функції сторін та очікувані результати варто зафіксувати у відповідному меморандумі (угоді).
  4. Загальноосвітні заклади громади мають стати сприятливим середовищем для цікавого та неформального пізнання місцевої спадщини, що тісно пов'язана із замком. У цьому плані варто заохочувати діяльність профільних шкільних гуртків, креативних студій, проведення творчих конкурсів, відкритих для школярів з інших громад та регіонів, а також іншу пізнавальну діяльність.
  5. В межах інтерпретації спадщини замку варто розробити окремі освітні екскурсії для школярів різних вікових груп та для студентів, що враховують їх освітній рівень та особливості сприйняття інформації. Такі продукти мають приносити відповідним аудиторам яскравий та цікавий досвід, мотивуючи до подальшого пізнання та заохочуючи самостійні дослідження.

6.5. КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Культурна спадщина володіє значним потенціалом для економічного розвитку громад та територій. Об'єкти такої спадщини, зокрема, Пнівський замок, може бути ключовою атракцією для регулярних подорожей одноденних відвідувачів, що не ночують у місцевості, та туристів, що зупиняються тут принаймні на одну ніч. Таким чином, спадщина здатна приваблювати та затримувати у громаді потенційних споживачів місцевих продуктів та послуг, водночас це стається за умови створення повноцінного досвіду відвідування, який у випадку Пнівського замку наразі не формується.

Атрактивність та потенціал замку як мети подорожей підсилюється розташування посеред мальовничого ландшафту, близькістю до унікальних природних ареалів (природний заповідник «Горгани», Тавпишірківський заказник, Бухтівецький водоспад), а також інших місцевих атракцій, здатних приваблювати відвідувачів (музей нафтопромислів Галичини у с. Пнів, замок

Краснодвір та інші атракції у м. Надвірна). Крім того, значний потенціал для розвитку сфери обслуговуванням відвідувачів зумовлений близькістю до громади основних регіональних ринків економіки відвідування –обласного центру та до курортних територій (Яремче, Ворохта, Поляниця), що приваблюють близько 2 млн. відвідувачів щорічно.

Виходячи з цього, подорожі до замку можуть поєднуватися з іншими видами відвідування/туризму – сільського, зеленого, природничого (екологічного), активного, пригодницьким тощо. Крім того, Пнівський замок здатний стати об'єктом інтересу та споживання мандрівників, що мають інші мотиви подорожей (наприклад, візити до родичів, ділові зустрічі чи конференції). Зазначені чинники можуть в майбутньому приваблювати та затримувати у громаді зовнішніх споживачів, створювати яскраві позитивні враження, формувати привабливий імідж громади як місця відвідування, а також мотивувати туристів придбавати місцеві товари та послуги. Розвиток економіки відвідування стимулюватиме появу та діяльність низки економічних агентів – закладів проживання та харчування, культури та розваг, екскурсиводів, перевізників, а також народних майстрів, фермерів, виробників широкого асортименту місцевих продуктів. Таким чином, потік відвідувачів замку забезпечуватиме створення додаткової вартості у економіці відвідування та виробництва місцевих продуктів та послуг, а також сприятиме створенню та збереженню робочих місць у громаді.

Крім того, культурна спадщина в усьому світі є визнаним мотиватором та джерелом креативності. Тісний зв'язок між спадщиною та місцевою економікою спонукає місцевих мешканців до генерування та втілення творчих ідей, стимулює здорову конкуренцію, інновації. У свою чергу, місцеві постачальники продуктів та послуг, відчуваючи та демонструючи практичний зв'язок зі спадщиною, формують привабливий імідж місцевості та відповідної спадщини для відвідувачів, клієнтів, інвесторів та меценатів.

Одним з пріоритетів цього Плану є посилення та реалізація економічного потенціалу спадщини замку. Протягом періоду його реалізації Пасічнянська громада прагнучиме реалізувати комерційні можливості, що забезпечать отримання сталого доходу й покриватимуть (принаймні частково) витрати з утримання пам'ятки та прилеглої території. Шляхами реалізації таких можливостей є, зокрема надання платних послуг відвідувачам (паркування, туалет), розміщення реклами, а також регулярне проведення екскурсій та організації подій. Поряд з цим отримання доходів від продажу вхідних квитків відвідувачам замку буде проблематичним, оскільки руїни замку є відкритими для доступу практично з усіх сторін. Крім того продаж квитків вимагає присутності їх продавців та контролерів або реалізації квитків онлайн, що за умов нерегулярного відвідування є невиправданим.

Очікується, що цей План визначить реальні орієнтири для розвитку місцевого бізнесу та реалізації його креативного потенціалу, спонукаючи економічних агентів громади створювати та реалізовувати пов'язані зі спадщиною товари (див. розділ 4.1. «Залучення громади»). Також в майбутньому притік відвідувачів та промоція атракції, очевидно, привабить потенційних інвесторів,

водночас громада має бути готовою до їх залучення (зокрема, через формування земельних ділянок та розвиток інженерних мереж), а відповідні можливості варто відобразити як у місцевих стратегіях та цільових програмах, так і в землевпорядній та містобудівній документації

Нижче описано декілька реальних можливостей отримання доходів, які практично вже зараз можуть бути використані громадою для покриття операційних витрат для утримання та підтримки території Пнівського замку. Водночас можливості одержання доходів від діяльності інтерпретації центру спадщини замку, що є стратегічним завданням цього Плану, будуть висвітлені в концепції управління вказаним центром, оскільки отримання таких доходів можливе лише після відкриття центру.

Плата за паркування на прилеглий території. Адекватною альтернативою встановленню плати за вхід до замку є стягнення плати за паркування на території, прилеглий до замку. Це у свою чергу вимагає облаштування відповідного місця паркування та елементарної інфраструктури для відвідувачів. Плата за паркування має справлятися через паркомат, що узгоджується з Правилами паркування транспортних засобів, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1342 та не вимагає необхідності присутності на місці працівника-паркувальника). Крім того, доцільно встановити відповідні знаки/піктограми для водіїв та систему відео нагляду, що може бути також використана для моніторингу відвідуваності та часу перебування в межах атракції).

Плата за розміщення реклами. В межах зони паркування (в т.ч. на паркоматах) можна розміщати рекламу місцевих рекламодавців, яка спонукатиме відвідувачів придбавати продуктів та послуги у громаді, а також зовнішніх рекламодавців. При цьому для місцевих та зовнішніх рекламодавців варто передбачити різні розцінки на розміщення реклами. Також слід мати на увазі, що зовнішня реклама в межах зони охорони замку розміщується на підставі дозволів, виданих виконкомом сільської ради за погодженням з МКІПУ (ст. 24 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).

Платна вбиральня. Влаштування платної вбиральні забезпечить додаткові санітарні зручності та водночас – додаткове джерело покриття витрат на утримання атракції. Для уникнення необхідності найму працівника, що справляє плату, доцільно встановити автоматичну модульну вбиральню. Крім того, слід обрати оптимальне рішення для водопостачання та водовідведення.

Платні екскурсії територією громади, зокрема Пнівським замком. Екскурсії як засіб інтерпретації описані в розділі «Інтерпретація». Екскурсійне обслуговування може здійснюватись Пнівським сільським будинком культури. Плата справлятиметься екскурсоводом (гідом) безпосередньо перед екскурсій та засвідчуватиметься видачею ваучера.

Доходи від організації подій. Події як засіб інтерпретації описані в розділі «Інтерпретація» та можуть проводитися як на території замку, так і поза нею, водночас вони мають асоціюватися з його спадщиною. Доходи від організації подій включають плату за розміщення торгових місць, плату за користування місцями у кемпінгу (збирається організаторами події), а також доходи від реалізації товарів та послуг, участі у платних заходах.

Доходи від онлайн-майданчика для просування та продажу місцевих продуктів. Додатковою можливістю для одержання доходів є створення та підтримка промоційного майданчика (вебсайту) в мережі Інтернет. Такий вебсайт презентуватиме місцеві товари та послуги (бажано з можливістю їх продажу онлайн та водночас просуватиме Пнівський замок як туристичну атракцію та Пасічнянську громаду як привабливу для відвідування територію. Адміністрування такого онлайн майданчика доцільно доручити комунальному підприємству, що отримуватиме доходи від розміщення реклами та комісійні платежі від реалізації товарів та послуг.

Рекомендації

1. Місцевим нормативним актом, що затверджується сільською радою, слід врегулювати питання справляння плати за паркування автотранспорту та водночас слід визначити суб'єкта господарювання (комунальне підприємство тощо), відповідального за організацію паркування та справляння плати. Місце для паркування обладнати паркоматом та системою відеонагляду. При цьому спонукати сплачувати водіїв за паркування має меседж, що розміщений на майданчику та апелює до їх свідомості (плата є внеском за зусилля громади з підтримання благоустрою).
2. Виконкому сільської ради доцільно затвердити Порядок розміщення зовнішньої реклами на території Пасічнянської територіальної громади, розроблений відповідно до Типових правил розміщення зовнішньої реклами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2003 р. № 2067, яким врегулювати питання розміщення реклами, зокрема, в зоні охорони Пнівського замку, та розмір плати за тимчасове користування місцями розташування рекламних засобів.
3. Комунальним службам слід опрацювати можливості та варіанти встановлення громадського туалету поблизу Пнівського замку. Водночас тариф за користування громадським туалетом підлягає затвердженню виконкомом сільської ради.
4. Варто затвердити рішенням сільської ради тарифи за користування елементами благоустрою комунальної власності (торговими місцями тощо) при проведенні публічних подій на території замку, передбачивши, як варіант, преференції для місцевих суб'єктів господарювання та народних майстрів.

5. Започаткувати проведення регулярних платних екскурсій з відвідуванням Пнівського замку та, можливо, інших атракцій громади, які адмініструватимуться Пнівським сільським будинком культури чи іншою комунальною організацією.
6. Опрацювати можливість створення та підтримки вебсайту для туристичної промоції громади, а також просування місцевих товарів та послуг. Опрацювати механізми оплати за рекламу та онлайн продаж товарів та послуг.

6.6. ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ

Одним з ключових елементів належного місцевого управління є громадська участь. Вона сприяє утвердженню громадянської свідомості місцевих мешканців, гарантує збалансування інтересів громади та місцевої влади. Беручи участь у прийнятті та реалізації важливих управлінських рішень, мешканці громади поділяють відповідальність за такі рішення та за майбутній місцевий розвиток.

Забезпечення повноцінної громадської участі в управлінні спадщиною Пнівського замку так само є принципово важливим, при чому як для збереження самої спадщини, так і для втілення сценаріїв розвитку. Мешканці громади постійно проживають у середовищі спадщини замку, вони уособлюють притаманне цій спадщині відчуття місця, передають з покоління в покоління місцеві історії, стиль життя та традиції, а отже є живими носіями та хранителями спадщини. В свою чергу місцева спадщина здатна породжувати відчуття приналежності мешканців до території/громади (сенсу місця), утвержувати місцеву ідентичність, забезпечувати спадкоємність поколінь, а також приносити конкретні вигоди як громаді загалом, так і окремим її мешканцям. Таким чином, Пасічнянська громада, незалежно від юридичних прав на культурну спадщину Пнівського замку, виступає її безпосереднім бенефіціаром (вигодонабувачем) та несе відповідальність за збереження та використання цієї спадщини.

Передбачені цим Планом заходи та форми громадської участі спрямовані на перетворення спадщини Пнівського замку на органічну частину життя громади, що дозволить місцевим мешканцям усвідомлювати важливість такої спадщини, використовувати її потенціал, а кож відповідально ставитись до спадщини замку, прагнучи її захистити та зберегти. Таким чином цей План покликаний активувати статус спадщини як важливого ресурсу для громади та її мешканців. У цьому контексті стратегічними орієнтирами Плану є 1) належне усвідомлення місцевими мешканцями значення та цінностей спадщини, 2) активна участь місцевих мешканців у прийнятті, виконанні та оцінці управлінських рішень, 3) скоординована співпраця, заохочення налагодження мереж та волонтерства.

Результатом реалізації, заходів цього Плану має стати, зокрема, **генерування у мешканців громади «відчуття місця», що пов'язує їх зі спадщиною, дає привід для гордості, мотивує розкривати цінність спадщини для інших та**

дозволяє використовувати вигоди, пов'язані зі спадщиною. Досягнення цього результату вимагає планомірного та грамотного інформування громадськості, покращення комунікації між органами місцевого самоврядування та громадськими інституціями, а також активного залучення громади до генерування узгоджених ідей та виконання відповідних заходів та проектів тощо.

У цьому контексті певні заходи цього Плану спрямовані на цільові групи, публічна, професійна або громадська діяльність яких пов'язана зі спадщиною. Такі групи чи окремі їх представни ми є місцевими «агентами впливу» та потребують глибших, спеціальних знань про спадщину, її значення, цінність та потенціал, що дозволяють генерувати адекватні меседжі та ініціювати рішення/дії для ширшого загалу місцевих мешканців. До цієї категорії належать, зокрема, представники місцевого самоврядування, громадських об'єднань та ініціатив, креативного сектору, громадські активісти, або ж мешканці, що мають авторитет та довіру в громаді. Окремою важливою цільовою групою є місцева молодь, що має найбільший креативний потенціал, здатна генерувати ініціативи, долучатися до активностей а також найбільше зацікавлена в майбутніх перспективах розвитку. Тож паралельно з усвідомленням цінності спадщини Замку молодим людям важливо бути впевненими у привабливості громади для життя, праці чи ведення бізнесу чи принаймні у спроможності домогтися суттєвих змін для цього, а також знаходити нові можливості для самореалізації.

Варто прагнути, щоб формування обізнаності щодо спадщини, усвідомлення її значення та відчуття місця стало природним та невимушеним процесом, що виходить зсередини громади. Лише в такому разі можливо забезпечити тривалий ефект, а у громаді утвердиться стала ідентичність, пов'язана зі спадщиною замку, що буде природно сприйматися як самими місцевими жителями, так і гостями громади.

Комплексне формулювання значення та цінності спадщини Пнівського замку важливе одночасно у різних вимірах – історичному, культурному, естетичному, економічному, що усвідомлюватимуться та поділятимуться значною частиною місцевих мешканців. Водночас усвідомленню цінностей спадщини доцільно надати чіткий прикладний вектор, спрямувавши таке усвідомлення на реалізацію потенціалу спадщини і, як наслідок – самореалізацію мешканців громади, підвищення їх самооцінки та якості життя.

Крім цього також важливо забезпечити усім мешканцям сприятливі та рівні можливості використання цінностей та переваг, пов'язаних зі спадщиною замку. Так, після створення бренду фортеці Пнів слід розробити правила його використання усіма зацікавленими економічними агентами та мешканцями громади, а при відкритті центру спадщини фортеці варто забезпечити пільговий доступ до його послуг для місцевих мешканців та громадських інституцій.

Громадська участь у межах даного орієнтиру має передбачати специфічні підходи для окремих зазначених вище цільових груп. Наприклад, представники креативного сектору (дизайнери, фотографи, ІТ-фахівці, журналісти, блогери,

інші зайняті у креативних індустріях⁴⁴, а також студенти/учні, що здобувають відповідні спеціальності) володіють творчим потенціалом й навичками, крім того вони часто прагнуть долучитись до цікавих та важливих справ, будучи готовими працювати на волонтерських засадах. Тож таких осіб варто залучати до створення/розробки засобів інтерпретації спадщини замку, написання текстів, створення арт-об'єктів тощо.

Водночас, молоді, зокрема школярам старших класів та учням/студентам навчальних закладів, що часто не мають спеціальних навичок проте легко долучаються до громадських ініціатив та волонтерства, варто пропонувати активності з елементами фізичної праці або творчості, в яких вони можуть проявити себе та самореалізуватись, комунікуючи з ровесниками. Таким чином вони зможуть відчувати свою причетність до розвитку та перетворень, переконатись у реальності змін на краще у власній громаді, а в ідеалі – обрати громаду для подальшого життя та праці. У свою чергу представники місцевих громадських організацій та ініціатив можуть генерувати та реалізовувати ідеї проектів, що узгоджуються з баченням цього Плану, знаходячи для цього відповідні джерела фінансування.

Участь місцевих мешканців у прийнятті, виконанні та оцінці виконання управлінських рішень передбачає залучення та оптимальне використання потенціалу громади на етапах планування, вироблення рішень, реалізації окремих заходів з управління спадщиною, а також моніторингу та оцінки результативності виконання Плану. Попри традиційну поширеність форм обмеженої громадської участі (громадські слухання, консультації, загальні збори за місцем проживання тощо), слід надавати перевагу заходам, які передбачають активну (дієву) громадську участь, що надають мешканцям громади можливість не лише бути присутніми на певних заходах, висловлювати власну думку та вносити пропозиції, а й реально долучатись до планування, реалізації та оцінки певних практичних заходів. Активна громадська участь потребує суттєво більших зусиль та ресурсів, однак саме вона призводить до справжніх змін та перетворює місцеве населення у громаду, об'єднану не лише місцем проживання, а й спільними цінностями та цілями.

Нарешті, співпраця задля спільного вироблення та реалізації рішень, спрямованих на місцевий розвиток, розбудова громадських мереж та волонтерство здатні згуртувати громаду (чи принаймні, активну її частину) навколо спадщини замку та забезпечити успішну реалізацію заходів цього Плану, а також громадських ініціатив, спрямованих на досягнення спільних цілей розвитку. На даний час спадщина Пнівського замку перебуває в площині інтересів та компетенції різних органів влади та інших зацікавлених сторін, дії яких нескоординовані та розрізнені. У свою чергу дії та проекти громадських інституцій та мешканців прилеглих громад, спрямованим на збереження та

---

⁴⁴ Перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 р. № 265-р

використання спадщини замку, так само як правило є несистемними, не пов'язаними та не узгодженими. Як наслідок, вони приносять лише короткотривалий/разовий ефект та не чинять впливу, якого можна досягти у разі координації діяльності, об'єднання фінансових та інших ресурсів. Враховуючи об'єктивну обмеженість таких ресурсів, конструктивна скоординована співпраця з чітким розподілом завдань, поєднані з широким залученням волонтерів, здатні забезпечити суттєво більшу ефективність об'єднаних зусиль зі збереження спадщини замку та реалізації її потенціалу, а також вагоміші результати та триваліший ефект таких зусиль.

Рекомендації

- В цілях інформування мешканців громади про значення та цінність спадщини замку доцільно розробити відповідні ключові меседжі, які надалі використовуватимуться в просвітницькій кампанії для відповідних цільових груп (молоді, бізнесу, громадського сектору). Для цього, важливо визначити представників цих груп, які проживають в громаді та можуть залучатись до інтерв'ювання місцевих мешканців у своїх середовищах та формулювання самих меседжів – їх дієва участь забезпечить відповідність меседжів інтересам та очікуванням відповідних цільових груп. .
- Варто організовувати спільні навчальні заходи для представників місцевого самоврядування та громадського сектору з питань громадської участі, партнерства влади та громадських інституцій тощо. В рамках таких заходів представники обох середовищ зможуть не лише набути необхідних знань та навички, але й налагодити контакти, корисні для подальшої співпраці.
- Сількій раді та її виконавчим органам варто стимулювати створення неформальних інституцій, що будуть платформами для співпраці й мережування в громаді та охоче підтримуватимуться відповідними цільовими групами (наприклад, молодіжна рада громади, інститут амбасадорів спадщини замку).
- Для комунікації з громадськістю, обговорення питань та обміну інформацією щодо спадщини замку варто створити та підтримувати групи прихильників цієї спадщини в соціальних мережах, При цьому є сенс створити декілька груп для відповідних середовищ, в рамках яких обговорювати питання, що входять до кола інтересів відповідних цільових груп, та поширювати релевантну інформацію. Наприклад, з представниками креативного середовища доречно обговорювати зміст та дизайн окремих засобів інтерпретації, а у молодіжній групі – поширювати інформацію про молодіжні акції. При цьому представникам місцевої влади очевидно слід ініціювати створення таких груп, а також адмініструвати їх (принаймні на початковому етапі), , також заохочується активна участь місцевих посадовців у створенні змістовного контенту. Крім того, одним з варіантів цифрової комунікації є створення чатботу

для оперативного інформування з різних питань, пов'язаних з відвідуванням замку, підтримання належного стану території тощо.

- Виконавчим органам сільської ради слід проводити періодичні опитування та обговорення в різних цільових групах (молодь, бізнес, громадський сектор тощо), які дозволяють відстежувати сприйняття значення та розуміння цінності спадщини, а також з'ясувати думку цільових аудиторій з конкретних питань. При цьому питання, що потребують спеціальних знань та підготовки, не варто виносити на широкий загаль, а натомість обговорювати у середовищі професіоналів, здатних надати фахові оцінки та поради. Так, дискусію щодо дизайну окремих елементів благоустрою на території замку не доцільно виносити на широкий загаль, водночас до неї варто залучити архітекторів, дизайнерів та фахівців з ландшафту.
- Заходи із залучення громадськості мають враховувати інтереси та рівні/способи сприйняття різних цільових груп. Так, адекватним способом залучення школярів є організація шкільного краєзнавчого гуртка (клубу хранителів спадщини замку), тоді як для молоді варто організовувати періодичні толоки з прибирання та благоустрою прилеглої території.
- Задля співпраці з молоддю та її залучення до управління спадщиною замку, доцільно стимулювати створення молодіжної ради громади або/та інших неформальних інституцій, що будуть платформами такої співпраці. Створення та підтримка подібних платформ передбачає взаємодію з активними представниками молодіжного середовища, здатними ініціювати та спрямовувати співпрацю між молоддю та органами влади.
- Розвитку креативності у громаді та підвищення інтересу до спадщини замку, очевидно, сприятимуть творчі конкурси, конкурси проектів та громадських ініціатив, тематика яких стосується цієї спадщини. Також рекомендується заснувати та регулярно присуджувати місцеву відзнаку (номінацію) для представників громадськості, бізнесу, творчих професій за внесок у збереження, промоцію та розвиток спадщини замку.

6.7. КОМУНІКАЦІЇ ТА ПРОСУВАННЯ (ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ, ПОЗИЦІОНУВАННЯ, СТРАТЕГІЇ)

Презентація спадщини замку є не менш важливою, ніж збереження пам'ятки. Вона є проявом поваги до відвідувачів та інших цільових аудиторій, містячи адресовані саме їм меседжі про важливість та значення спадщини. Доносячи такі меседжі, ми дбаємо про поінформованість аудиторій, визнаємо цінність їхнього ставлення до спадщини та власну зацікавленість у адресатах та адекватному сприйнятті ними спадщини. Отже, презентація спадщини – це комунікаційна діяльність, спрямована на інформування цільових аудиторій про значення та цінність спадщини, формування належного сприйняття та

розуміння спадщини, а також спонукання аудиторій до бажаних дій (чи принаймні бажаної позиції) щодо спадщини.

Ефективна зовнішня комунікація є вкрай важливою для успіху реалізації цього Плану. Метою такої комунікації є *ефективно інформувати зовнішні цільові аудиторії про спадщину замку, здобуваючи їх прихильність та спонукаючи до бажаних дій.*

Як свідчить попередній досвід, комунікації щодо спадщини Пнівського замку відбувались поза контролем місцевої громади, яка не впливала на зміст та спрямованість повідомлень. Надалі Пасічнянській громаді варто самостійно управляти комунікаційними та промоційними процесами щодо спадщини замку. Для цього громаді слід розробити та втілити чітку та зрозумілу комунікаційну стратегію, що враховує наявні ресурси та місцеві реалії.

Цільові аудиторії. Безпосередніми цільовими аудиторіями для комунікаційної політики громади в контексті цього Плану є:

- потенційні відвідувачі атракції та громади (споживачі місцевих товарів та послуг), в тому числі туристи, які відвідують регіон, школярі, студенти, представники інших громад, що можуть відвідувати замок та громаду з ознайомчою/навчальною метою або задля налагодження співпраці;
- професійні спільноти – спеціалісти, що мають фахові знання та інтереси, дослідники культурної спадщини (науковці, аматори, реконструктори тощо);
- потенційні інвестори, меценати / донори, органи та посадовці державної влади, місцевого самоврядування, міжнародні фінансові організації, які розробляють та виконують/фінансують програми сприяння збереження спадщини та розвитку місцевих громад тощо .

Очевидно, що залежно від специфіки вказаних цільових аудиторій, для кожної з них слід окремо визначити цілі комунікації, меседжі, комунікаційні канали, очікувані результати комунікації, терміни та індикатори досягнення таких результатів.

Позиціонування. Повідомлення, що допомагають позиціонувати спадщину замку задля утвердження її унікальної ідентичності у відповідних цільових аудиторіях, відрізнятимуться в залежності від характеристик цих аудиторій та очікуваних від них дій. Зокрема, потенційними відвідувачами Пнівський замок має уявлятися як атракція, де можна здобути унікальний досвід, для професіоналів - це об'єкт, що потребує подальших досліджень, а для органів влади, донорів та меценатів – це пам'ятка національного значення, яка уособлює певні цінності, проте перебуває під загрозою руйнації і тому потребує негайного порятунку. У всіх випадках важливо, щоб повідомлення були зрозумілими та близькими для цільових аудиторій, добре запам'ятовувалися та викликали бажану реакцію. Практично обов'язковою умовою засвоєння ключових повідомлень є їх аргументованість (підкріплення конкретними фактами, цифрами та висновками), що дозволяє переконатися в їх достовірності.

Позиціонування включає взаємопов'язані процеси, що спрямовані на свідомість, емоції цільових аудиторій та об'єкт позиціонування. З одного боку слід чітко

уявляти, як саме цільові аудиторії сприймають об'єкт, а з іншого – які заходи слід вжити, щоб ці аудиторії звернули увагу на спадщину замку та зробили вибір на її користь.

Комунікаційні канали. Для взаємодії з відповідними цільовими аудиторіями слід визначити оптимальні канали, що відповідали б змісту та формі поширюваних повідомлень, забезпечуючи максимальне, оперативне й найменш затратне охоплення цих аудиторій. В будь-якому випадку канал поширення, джерело чи речник, що доносить повідомлення, має бути авторитетним для цільової аудиторії та викликати у неї довіру.

Канали комунікації з потенційними відвідувачами (споживачами) чітко визначаються шляхом споживача. Наразі до цієї цільової аудиторії входять екскурсійні групи школярів з громад області та сусідніх регіонів, рішення про подорож яких приймають вчителі або батьки, корпоративні групи, що організовуються роботодавцями чи профспілками, а також туристи що перебувають на курортах області та відстежують інформацію про місцеві атракції у закладах розміщення, харчування, на рекламоносіях чи звертаються до наявних організаторів екскурсій. Виходячи з цього, каналами поширення інформації про замок як атракцію до моменту прийняття рішення про подорож слід вважати публікації у друкованих медіа, соціальних мережах, на спеціалізованих вебсайтах, а можливим способом поширення інформації – організації туру для журналістів/блогерів. Паралельно варто безпосередньо комунікувати з організаціями та профспілками як організаторами подорожей. Водночас потенційних відвідувачів, які вже прибули в регіон, доречно інформувати через листівки у готельних номерах, зовнішню рекламу та відео на рекламоносіях, матеріали, надані організаторам екскурсій тощо. Поряд з цим, з метою поширення інформації серед туроператорів для них можна організувати окремий ознайомчий тур, в рамках якого поряд із Пнівським замком презентувати інші атракції громади. У свою чергу для організації шкільних та студентських екскурсій доречно комунікувати з відповідними структурами місцевих органів влади або поширювати інформацію через освітянські групи у соцмережах.

Водночас, адекватними каналами комунікації з іншими громадами є заходи та ресурси асоціацій органів місцевого самоврядування, а для комунікацій з донорськими структурами та меценатами варто брати участь та виступати з презентаціями на спеціалізованих заходах, використовувати персональні зв'язки, вести двосторонні переговори. Поряд з цим з науковою спільнотою варто комунікувати через листування (зокрема, з метою включення дослідження спадщини замку до тематики наукових/студентських робіт), участь у наукових конференціях, особисте спілкування тощо.

Рекомендації

- 1) Задля забезпечення системної комунікації та промоції спадщини замку слід розробити комунікаційну стратегію, де визначити ключові

повідомлення для окремих цільових аудиторій, форми канали та періодичність їх поширення. Така стратегія має містити перелік текстів, зображень, відео та інших матеріалів, які будуть використовуватись у повідомленнях та графік (календарний план) їх поширення. Окремо слід визначити бюджет та джерела фінансування комунікаційної стратегії. Крім того, комунікаційна стратегія має передбачати способи отримання зворотного зв'язку, індикатори та способи моніторингу, оцінки ефективності комунікацій, що дозволяють відстежувати та при необхідності коригувати реалізацію стратегії.

- 2) На офіційному вебсайті громади варто створити розділ, присвячений спадщині замку, можливостям відпочинку та її цінностям. Крім того доцільно створити канал у соціальних мережах для поширення повідомлень для всіх цільових аудиторій (з можливістю вибору конкретних аудиторій при поширенні певних повідомлень).
- 3) У структурі апарату чи виконкому сільської ради слід визначити окремий підрозділ (одну або кілька посадових осіб), що відповідатимуть за комунікацію та промоцію громади. Ці функції може виконувати відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу апарату сільської ради або окремі його працівники. Посадові особ'язки/функції такого підрозділу (особи) мають безпосередньо передбачати комунікації та промоцію спадщини Пнівського замку.
- 4) Бажано розробити різноманітні презентаційні матеріали щодо спадщини замку (листівки, брошури, цифрові презентації, відео), що міститимуть визначені меседжі для відповідних цільових аудиторій. Також варто забезпечити актуальність та релевантність інформації про громаду та спадщину Пнівського замку, що розміщується у Вікіпедії, на інформаційних та спеціалізованих вебресурсах, що вимагає налагодження контактів з адміністраторами таких ресурсів, формування та оновлення контенту тощо.
- 5) Доречно визначити амбасадорів громади (спадщини замку) – відомих у регіоні, країні та за її межами діячів, що є вихідцями з громади (або пов'язані з нею), мають загальне визнання та здатні поширювати меседжі, які будуть позитивно сприйняті практично усіма цільовими аудиторіями. При цьому діяльність окремих амбасадорів може бути пріоритетно спрямована на певну аудиторію (наприклад, відомий вчений може поширювати повідомлення, адресовані передусім науковій спільноті).
- 6) З метою відстеження статистики відвідування, очікувань відвідувачів та, зрештою, релевантності здійснюваних комунікацій, слід проводити постійний моніторинг та аналіз відвідувачів Пнівського замку. Методами такого моніторингу можуть бути спостереження, анкетування, опитування, відвідувачів, голосування щодо певних питань. Такий моніторинг не повинен привертати надмірну увагу відвідувачів/респондентів або вимагати від них значних затрат часу та зусиль, чому сприятиме активне використання сучасних технологій.

Результати моніторингу можуть допомогти як сформулювати влучніші меседжі, так і визначити оптимальні канали їх поширення.

7. АРХІТЕКТУРА УПРАВЛІННЯ

Для повноцінної реалізації цього Плану Пасічнянська громада, незалежно від речових прав на Пнівський замок має застосовувати проактивний підхід, визнаючи цінність та значення спадщини замку, громада має забезпечити його збереження, якісну інтерпретувати та належне утримання.

Відповідальність за реалізацію цього Плану покладається на управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради (надалі – Управління), яке забезпечує реалізацію заходів, що є сферою його відповідальності, та координує діяльність інших відповідальних виконавців, а також комунікує з партнерами. Для цього до структури та штатної чисельності Управління, а також посадових інструкцій його працівників за потреби будуть внесені відповідні зміни.

Інші виконавчі органи сільської ради та комунальні організації забезпечують реалізацію заходів, що віднесені до сфери їх відповідальності та надають необхідне сприяння іншим відповідальним виконавцям.

При збереженні поточної ситуації (перебуванні замку у спільній власності територіальних громад району), сільська рада ініціюватиме укладення меморандуму про партнерство та співпрацю Надвірнянською районною радою. Такі партнерство та співпраця видаються життєво важливим для реалізації більшості заходів в рамках цього Плану та досягнення очікуваних результатів. Для забезпечення такої співпраці будуть організовані регулярні зустрічі та консультації з районною радою та РДА/РВА.

При передачі замку у комунальну власність Пасічнянської громади, а також постійній (без обмеження строку) передачі його на баланс сільської ради (Управління), сільська рада визначить/утворить виконавчий орган або комунальне підприємство, що здійснюватиме право оперативного управління/господарського відання замком. Очікується що такий виконавчий орган/підприємство об'єднає ролі та обов'язки, які зараз розподілені між різними організаціями, забезпечуючи більш цілеспрямоване та ефективне управління замком та його спадщиною. При цьому буде розроблено чіткий алгоритм переходу прав та обов'язків (функцій) щодо замку від попереднього власника (балансоутримувача). Це забезпечить безперервність здійснення управлінських та охоронних функцій щодо замку.

Після передачі права власності на замок сільська рада підтримуватиме робочі партнерські відносини з Надвірнянськими районною, міською радою та РДА/РВА з питань реалізації цього Плану. Для цього, за потреби буде укладений відповідний меморандум, а також проводитимуться робочі зустрічі, консультації тощо.

На всіх етапах реалізації цього Плану мешканці Пасічнянської громади регулярно залучаються до процесів прийняття рішень та механізмів зворотного зв'язку. Це гарантуватиме належну громадську участь, поділ відповідальності за прийняті рішення, а також причетність громади до заходів з реалізації Плану та їх результатів.

Фінансування реалізації цього Плану здійснюється за рахунок коштів бюджету Пасічнянської громади. Бюджетні призначення для реалізації відповідних заходів Програми щорічно передбачаються при формуванні бюджету і затверджуються рішенням сільської ради про бюджет на відповідний бюджетний період

Важливими елементами реалізації цього Плану є моніторинг та оцінка, які забезпечує Управління. Визначення механізмів моніторингу та оцінки на етапі розроблення Програми, чітке закріплення у ній очікуваних результатів та впливів у подальшому покликане забезпечити ефективність виконання Програми, досягнення задекларованих у ній мети та завдань.

Поточний моніторинг реалізації цього Плану може зокрема, але не виключно передбачати облік та аналіз звернень (коментарів) відвідувачів, аналіз географічних, вікових та інших характеристик відвідувачів, облік та аналіз кількості відвідувачів; їх опитування анкетування, відстеження публікацій про громаду та спадщину замку у медіа, спостереження за відвідувачами та їх споживчою поведінкою

Враховуючи динамічну зміну умов реалізації цього Плану, сільська рада, її виконком та Управління, виходячи з результатів поточного моніторингу його виконання, за потреби забезпечать внесення до цього Плану відповідних змін, що гарантуватиме актуальність і ефективність реалізації цього Плану.

Оцінка виконання цього Плану передбачає підсумкову/проміжну оцінку результатів реалізації його завдань та заходів, а також їх впливу на соціальний та економічний розвиток громади. Оцінка виконання цього може зокрема, але не виключно передбачати інтерв'ювання відвідувачів та експертів, анкетування цільових груп, проведення фокус-груп, приватних та публічних зустрічей, аналіз та узагальнення статистичної та іншої публічної інформації.

За результатами моніторингу виконання цього Плану складаються щорічні, а за результатами оцінки – проміжний/підсумковий звіти, що подаватимуться на розгляд сільській раді та оприлюднюватимуться на вебсайті громади.

Впровадження такої архітектури управління дозволить громаді зберігати, належно управляти та популяризувати спадщину замку як в рамках періоду реалізації цього Плану, так і в подальшому.. Це демонструватиме відданість громади ідеям та цінностям, переданим їй через спадщину Пнівського замку.

Заступник сільського голови

Тарас Юрчило

8. ПЛАН ДІЙ (ЗАХОДИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ)

Дії/заходи	Період виконання	Результати	Показники (індикатори)	Відповідальний підрозділ/ комунальна організація	Потенційні партнери	Орієнтовний обсяг фінансування (тис. грн.)
1. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ – ЗБЕРЕЖЕННЯ						
Операційна ціль – Сприяти збереженню замку як пам'ятки національного значення для теперішнього і наступних поколінь						
1.1. Забезпечити проведення експертизи науково-проектної документації на невідкладні консерваційні роботи, що включають протиаварійні та укріплювальні заходи	2024	Створення передумов для виконання невідкладних консерваційних робіт	- позитивний експертний звіт щодо науково-проектної документації - погодження науково-проектної документації у МКП	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		20
1.2. Забезпечити виконання невідкладних консерваційних робіт, що включають протиаварійні та укріплювальні заходи	2024-2025	Збереження автентичного стану замку та запобігання подальшого руйнування	- передача-приймання виконаних робіт - оформлення сертифіката органу державного архітектурно-будівельного контролю	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		Відповідно до кошторисної частини науково-проектної документації
1.3. Актуалізувати науково-проектну документацію на протиаварійні роботи щодо Західної вежі з корпусом №2	2024	Приведення документації у відповідність до вимог чинних ДБН, актуальних цін та науково-проектної документації на невідкладні консерваційні роботи на замку	оновлена науково-проектна документація	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада	50
1.4. Забезпечити проведення експертизи науково-проектної документації	2024	Створення передумов для виконання протиаварійних робіт	- позитивний експертний звіт щодо науково-проектної документації - погодження науково-проектної документації у МКП	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада	20
1.5. Завершити протиаварійні роботи щодо Західної вежі з корпусом №2	2024-2025	Збереження автентичного стану та запобігання подальшого руйнування Західної вежі з корпусом № 2	- передача-приймання виконаних робіт - оформлення сертифіката органу державного архітектурно-будівельного контролю	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада	Відповідно до кошторисної частини науково-проектної документації
1.6. Виготовити проект системи внутрішнього освітлення замку	2023	Створення передумов для встановлення системи внутрішнього освітлення замку	- виготовлений проект системи внутрішнього освітлення замку - погодження проекту у МКП	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»		10
1.7. Встановити систему внутрішнього освітлення території замку	2023-2024	Підвищення привабливості та безпеки замку для відвідувачів	-передача-прийняття виконаних робіт	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради,		100

1.8. Забезпечити постійне обслуговування системи внутрішнього освітлення території замку	2023-2024	Підвищення привабливості та безпечності замку для відвідувачів	Належне безперебійне функціонування системи внутрішнього освітлення замку	КП «Лісовик»		10
1.9. Забезпечити обслуговування системи зовнішнього освітлення території замку	2023-2024	Підвищення привабливості та безпечності замку для відвідувачів	Належне безперебійне функціонування системи зовнішнього освітлення замку	КП «Лісовик»		10
1.10. Розробити та реалізувати механізм виконання функцій балансоутримувача замку	2023	Створення юридичних та організаційних передумов для належного виконання функцій балансоутримувача замку	- повноцінна реалізація функцій балансоутримувача замку - продовження строку перебування замку на балансі сільської ради	відділ правової та кадрової роботи, відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада	-
1.11. Забезпечити належне оперативне управління замком	2023-2026	Належне утримання та управління замком	- визначення суб'єкта, що здійснює оперативне управління замком - погодження передачі замку суб'єкту управління з МКП	відділ правової та кадрової роботи, відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада	-
1.12. Укласти охоронний договір на пам'ятку	2023	Виконання вимог Закону України «Про охорону культурної спадщини», визначення охоронних зобов'язань балансоутримувача	укладений та погоджений з МКП охоронний договір	відділ правової та кадрової роботи, відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська районна рада, управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської ОДА, МКП	--
2. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СПАДЩИНИ Операційна ціль – Повноцінно розкрити цінність та значення спадщини замку для місцевих мешканців, відвідувачів, меценатів та суб'єктів прийняття рішень						
2.1 Розробити єдиний стиль елементів візуалізації (брендбук) при розміщенні об'єктів елементів інфраструктури, проведенні подій та розміщенні зорової інформації на території замку	2024	Забезпечення цілісності візуальних засобів інтерпретації	Розроблений єдиний стиль (брендбук) що використовується всіма суб'єктами, які здійснюють діяльність на території замку	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		30
2.2 Запровадити офіційне найменування (географічну назву) «Півніський замок»	2024	Забезпечення пізнаваності (ідентифікації) об'єкта	- прийняття рішення сільської ради про найменування географічного об'єкту (відповідно до Закону України «Про географічні назви»)	відділ правової та кадрової роботи апарату сільської ради		-
2.3 Проводити щорічний фестиваль-реконструкцію середньовіччя	2023-2026	Збільшення терміну відвідування, розширення аудиторії відвідувачів,	- щорічна (традиційна) дводенна подія, - залучення до 2000 відвідувачів в межах	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради	ГО «Надвірнянський ТІЦ», суб'єкти господарювання	300

			кожного фестивалю - промоція замку як туристичної атракції			
2.4 Проводити щорічний лицарський турнір-реконструкцію	2025-2026	Збільшення терміну відвідування, розширення аудиторії відвідувачів,	- щорічна (традиційна) подія (як варіант - етап чемпіонату України з середньовічного бою) - залучення до 2000 відвідувачів - промоція замку як туристичної атракції Проведення одного із етапів чемпіонату України	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради	Асоціація клубів України з середньовічного бою / Всеукраїнська федерація середньовічного бою	600
2.5 Поновити інформаційні та інтерпретаційні стенди на території замку	2026	Підтримання належного стану стендів	Оновлені інформаційні та інтерпретаційні стенди	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик		15
2.6 Щорічно проводити курси сторітелінгу (мистецтва оповідей) для екскурсоводів/гідів та місцевих мешканців	2024-2026	-підвищення обізнаності екскурсоводів/гідів та місцевих мешканців про спадщину замку -розвиток практичних навичок сторітелінгу	30 підготовлених оповідачів	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради, Пнівський ліцей	Залучені фахівці (театрالي, історики)	2024 р. –30 2025 р. –30 2026 р. –30
2.7 Організувати лекторій для місцевих мешканців, присвячений спадщині замку, традиціям замкобудування тощо	2023-2026	-підвищення обізнаності місцевих мешканців про спадщину замку -формування місцевої ідентичності на основі спадщини замку	50 слухачів щорічно	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради, Пнівський ліцей, Пнівський СБК	Клуб замку Краснодарів	-
2.8 Виготовити тематичне накриття для торгових місць (яток) та центральний тематичний намет для проведення подій	2024	- створення передумов для торгівлі та проведення подій на території замку	- тематичне накриття мінімум для 12 торгових місць - центральний тематичний намет для проведення подій	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		150
2.9 . Виготовити мапу замку з нанесенням елементів благоустрою та схеми руху відвідувачів	2025	- легке орієнтування відвідувачів, підвищення комфорту та якості досвіду відвідування	- 1 мапа, встановлена на території замку - 1 мапа, інтегрована в мобільну аплікацію для відвідувачів - 10 тис. друкованих мап для відвідувачів	відділ економічного розвитку громади, публічних закупівель, підготовки та написання проектів розвитку апарату сільської ради	ГО «Туристична Асоціація Івано-Франківщини»	10
2.10 Започаткувати нову атракцію для відвідувачів -огляд замку з повітряної кулі	2025	Збільшення терміну відвідування, розширення аудиторії відвідувачів, додаткова послуга для відвідувачів, промоція замку на ринку туристичних атракцій	- нова регулярна атракція - налагоджена реалізація послуги для клієнтів	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		1 000 (приватні інвестиції)

2.11. Започаткувати нову атракцію для відвідувачів - світлове шоу (шоу дронів, шоу тіней чи 3D maring)	2025-2026	Збільшення терміну відвідування, розширення аудиторії відвідувачів, додаткова послуга для відвідувачів, промоція замку на ринку туристичних атракцій	- нова регулярна атракція	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		
2.12 Започаткувати нову атракцію для відвідувачів – костюмовані екскурсії (перформенси) з гідом	2024	Збільшення терміну відвідування, розширення аудиторії відвідувачів, додаткова послуга для відвідувачів, промоція замку на ринку туристичних атракцій	- нова регулярна атракція - налагоджена реалізація послуги для клієнтів	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради	Клуб замку Краснодарів	15
3. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - РУХ ВІДВІДУВАЧІВ ТА ТРАНСПОРТУ Операційна ціль – Забезпечити розумне управління рухом відвідувачів та транспортних засобів у межах пам'ятки та на під'їздах/підходах до неї						
3.1. Виготовити проектну документацію на поточний ремонт під'їзної дороги до замку в межах с. Пнів (включаючи облаштування тротуарів, встановлення системи зовнішнього освітлення)	2024	Створення передумов для ремонту під'їзної дороги до замку	Виготовлена проектна документація	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	ДП «Дороги Прикарпаття»	15
3.2. Забезпечити експертизу проектної документації на поточний ремонт під'їзної дороги до замку в межах с. Пнів	2024	Створення передумов для ремонту під'їзної дороги до замку	позитивний експертний звіт щодо проектної документації	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	ДП «Дороги Прикарпаття»	40
3.3. Здійснити поточний ремонт під'їзної дороги до замку в межах с. Пнів (включаючи облаштування тротуарів, встановлення системи зовнішнього освітлення)	2024	Забезпечення належних умов під'їзду до замку транспортних засобів	-передача-приймання виконаних робіт -прийняття відремонтованої дороги в експлуатацію	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	ДП «Дороги Прикарпаття»	Відповідно до проектної документації
3.4. Облаштування пішохідних доріжок на прилеглий території	2024	Створення належних умов для доступу та пересування (піших прогулянок) відвідувачів	-виготовлена проектна документація, погоджена у МКП (за потреби) - облаштування пішохідних доріжок на прилеглий території	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		100
3.5. Облаштувати пішохідну доріжку до замку зі сторони м. Надвірна (за потреби)	2024	Створення належних умов для доступу та пересування (піших прогулянок) відвідувачів	-виготовлена проектна документація, погоджена у МКП (за потреби) - облаштування пішохідної доріжки зі сторони м. Надвірна	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради	Надвірнянська міська рада,	
3.6. Запровадити нерегулярний автобусний маршрут до замку з центру/автостанції м. Надвірна та центру с. Пнів (с. Пасічна)	2026	Створення умов для доступу відвідувачів до замку	- запроваджений нерегулярний маршрут, що виконується за потреби	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради	Надвірнянська міська рада, Надвірнянська РДА, департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури	-

3.7. Виготовити проектну документацію на облаштування майданчика для паркування автотранспорту	2024	Створення передумов для облаштування майданчика для паркування автотранспорту	- виготовлена проектна документація	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»	Івано-Франківської ОДА ДП «Дороги Прикарпаття»	20
3.8. Облаштувати майданчик для паркування автотранспорту, в т.ч. автобусів та автомобілів осіб з інвалідністю	2023-2024	Створення належних умов для паркування різних типів автотранспорту	Облаштований майданчик біля об'їзної дороги для паркування з 4 місцями для автобусів та 50 місцями для автомобілів (в т.ч. 5 місць для осіб з інвалідністю)	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»	ДП «Дороги Прикарпаття»	Відповідно до проектної документації
3.9. Налаштувати періодичні спостереження (дослідження) динаміки, характеру відвідування замку та зворотного зв'язку з відвідувачами	2023-2026	Отримання адекватної та актуальної інформації про динаміку відвідування замку, поведінку та думки (настрої відвідувачів)	-методологія дослідження, текст анкет (опитників) -опитування відвідувачів через мобільний додаток (QR-код) - оброблені анкети відвідувачів - звіт про результати спостережень (досліджень)	відділ економічного розвитку громади, публічних закупівель, підготовки та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		30
4. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - РЕКРЕАЦІЯ ТА БЛАГОУСТРІЙ, ОЗНАКУВАННЯ ТА ОРІЄНТАЦІЯ⁵ Операційна ціль – Забезпечити належні умови для легкого орієнтування відвідувачів та їх комфортного перебування в межах пам'ятки						
4.1. Встановити вказівники до основних локацій перебування відвідувачів та елементів інфраструктури	2024	- полегшити орієнтування та впорядкувати/ оптимізувати рух відвідувачів	вВстановлені показники до основних локацій та елементів інфраструктури	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»		10
4.2. Розробити проект комплексного благоустрою території	2023-2024	Забезпечення комплексного благоустрою території, який гармоніює з пам'яткою	Виготовлений та затверджений проект комплексного благоустрою території	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»		15
4.3. Виготовити проектну документацію на спорудження системи водопостачання та водовідведення на території замку	2024	Створення передумов для умови для спорудження системи водопостачання та водовідведення на території замку	- отримані технічні умови на водопостачання та водовідведення - виготовлена проектна документація, погоджена з МКП	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		40
4.4. Спорудити систему водопостачання та водовідведення на території замку	2024	Забезпечення належного функціонування елементів	- споруджена та прийнята в експлуатацію система	відділ земельних відносин, екології,		300

⁵ Діяльність в рамках даного напрямку підлягає узгодженню із заходами Програми благоустрою населених пунктів Пасічнянської територіальної громади на 2022-2025 роки

		благоустрою (вбиральень, торгових яток, пунктів харчування) та комфорту відвідувачів	водопостачання та водовідведення	комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		
4.5. Влаштувати вбиральні /біотуалети для відвідувачів замку	2023	Забезпечення належного комфорту відвідувачів	не менше 3-х влаштованих вбиральень/біотуалетів, в т.ч. не менше 1 вбиральні для осіб з інвалідністю	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради		
4.6. Встановити сміттєві урни на території замку та прилеглий території	2023	Підтримання належного санітарного стану території	Не менше 5 урн в єдиному стилі, встановлених відповідно до проекту благоустрою території	КП «Лісовик»		
4.7. Встановити систему відеоспостереження за руїнами замку та прилеглою територією	2023	Гарантування правопорядку, безпеки відвідувачів та схоронності майна	- встановлена та налагоджена система відеоспостереження	відділ економічного розвитку громади, публічних закупівель, підготовки та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		
4.8. Здійснити комплексне озеленення прилеглої території	2024	Належний естетичний вигляд території, що гармоніює з пам'яткою	Здійснення озеленення прилеглої території відповідно до проекту комплексного благоустрою	відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування апарату сільської ради, КП «Лісовик»		
5. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ – ОСВІТА ТА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ						
Операційна ціль – Інтегрувати знання про спадщину замку в освітню та наукову діяльність						
5.1. Укласти із закладами вищої освіти та науковими установами меморандуми/договори про співпрацю щодо дослідження спадщини замку	2024	Залучення закладів вищої освіти та наукових установ до дослідження спадщини замку	- укладені меморандуми/договори мінімум із 3-ма закладами/установами - матеріали наукових досліджень спадщини замку, що використовуються в інтерпретації	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		-
5.2. Проводити щорічний конкурс учнівських та студентських робіт щодо спадщини Пнівського замку з призовим фондом	2024-2026	Заохочення молоді до пізнання та дослідження спадщини замку	- 3 проведених конкурси учнівських та студентських робіт - подані на конкурс роботи - визначені переможці конкурсів та присуджені премії	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради загальноосвітні заклади громади	Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Університет Короля Данила (м. Івано-Франківськ)	2024 р. –50 2025 р. –50 2026 р. –50
5.3. Проводити на території замку відкриті уроки з історії та краєзнавства, позакласні заходи для учнів загальноосвітніх закладів	2023-2026	Заохочення дітей та молоді до пізнання та дослідження спадщини замку	Відкриті уроки, поведені на території замку	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради загальноосвітні заклади громади		
5.4. Сприяти науковим дослідженням спадщини	±	Поглиблення наукових знань про спадщину замку та	- матеріали наукових досліджень спадщини замку,	Управління освіти, культури, молоді та	Заклади вищої освіти, наукові установи (відповідно	-*

замку, зокрема, дослідженням історичних джерел, пов'язаних із замком, його власниками, відповідними подіями тощо		застосування їх в інтерпретації спадщини	що використовуються в інтерпретації	спорту сільської ради Пнівський ліцей	до укладених меморандумів/ договорів	
5.5. Сприяти археологічним дослідженням території замку	2023-2026	Поглиблення наукових знань про спадщину замку та застосування їх в інтерпретації спадщини	- здійснені археологічні розвідки - матеріали археологічних досліджень, що використовуються в інтерпретації	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради	Прикарпатський національний університет ім В. Стефаника, ДП "Науково-дослідний центр "Охоронна археологічна служба України" Інституту археології НАН України	30
6. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ Операційна ціль – Генерувати доходи бюджету громади та комунальних суб'єктів господарювання на основі використання спадщини замку						
6.1. Налагодити надання та реалізацію послуги огляду замку з повітряної кулі	2025	промоція замку на ринку туристичних атракцій, збільшення надходжень до бюджету громади	- налагоджений механізм реалізації послуги для клієнтів - додаткові надходження до бюджету громади від ПДФО/єдиного податку	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		-
6.2. Налагодити надання та послуги костюмованих екскурсій (перформенсів) з гідом	2024	промоція замку на ринку туристичних атракцій, збільшення надходжень до бюджету громади	- налагоджений механізм реалізації послуги для клієнтів - додаткові надходження до бюджету громади від ПДФО/єдиного податку	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради		-
6.3. Надавати торгові місця (ятки) в оренду суб'єктам господарювання на час проведення подій	2023-2026 (під час проведення подій)	збільшення надходжень до бюджету громади/доходів КП	- додаткові надходження до бюджету громади/КП від орендної плати	відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради/КП		-
6.4. Запровадити платне паркування автотранспорту на облаштованому майданчику (п. 3.8 цього Плану)	2024-2025 (після облаштування майданчика)	збільшення надходжень до бюджету громади/доходів КП	- налагоджений механізм сплавлення плати за паркування через паркомат/засоби мобільного зв'язку - додаткові надходження до бюджету громади/ від збору за місця для паркування ТЗ/додаткові доходи КП від плати за паркування	КП		-
6.5. Надавати місця для розміщення реклами (торгові ятки, мобільна аплікація для самостійних відвідувачів, друкована мапа замку)	2023-2026	збільшення надходжень до бюджету громади/доходів КП	Додаткові надходження до бюджету громади КП від плати за розміщення реклами			-
7. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ Операційна ціль – Підвищити активність / рівень залучення місцевих мешканців та інституцій громадянського суспільства до збереження та управління спадщиною замку						
7.1. Започаткувати діяльність неформального клубу прихильників спадщини Пнівського замку	2024	Об'єднання громадянського потенціалу навколо цінностей спадщини, вироблення/обговорення ідей	-створений клуб, проведені засідання клубу, акції, організовані/ ініційовані клубом	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		-

		щодо її збереження та ефективного управління нею				
7.2. Проводити щорічний форум «Об'єднані спадщиною» для обговорення актуальних тем збереження замкової спадщини	2024-2026	Об'єднання громадянського потенціалу навколо цінностей спадщини, вироблення/обговорення ідей щодо її збереження та ефективного управління нею	3 проведені форуми, мінімум 120 учасників, поширені матеріали (доповіді, презентації тощо)	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		5
7.3. Визначити серед мешканців громади активних громадян, які можуть та згодні долучатись до збереження та управління спадщиною замку	2023	Формування кола місцевих активістів, що готові у різний спосіб долучатись до збереження та управління спадщиною замку	Здійснене опитування (анкетування), проведені консультації, сформований перелік активістів із зазначенням компетенцій та потенційних форм залучення	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		-
7.4. Заснувати щорічну місцеву відзнаку (номінацію) за внесок у збереження та розвиток спадщини замку	2024-2026	поширення кращих прикладів, заохочення мешканців громади до їх наслідування або створення власних позитивних практик	Прийняття рішення сільської ради про заснування відзнаки (номінації), щорічне присвоєння відзнаки (нагородження переможців номінації),	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		-
7.5. Проводити регулярні толоки для благоустрою та впорядкування території	2023-2026 (двічі на рік)	Залучення місцевих мешканців до підтримання належного санітарного стану прилеглої території	7- проведення толок двічі на рік	КП «Лісовик», староста Пнівського старостинського округу	Надвірнянська міська рада	-
7.6. Створити та підтримувати тематичні групи прихильників спадщини Пнівського замку у соціальних мережах	2024-2026	Об'єднання громадянського потенціалу навколо цінностей спадщини, вироблення/обговорення ідей щодо її збереження та ефективного управління нею	-створені відкриті групи щонайменше у двох соцмережах, що постійно заадмініструються, залучені учасники (прихильники), поширені матеріали	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		-
7.7. Проводити регулярні (щорічні) творчі конкурси, конкурси проєктів та громадських ініціатив, дотичних до спадщини замку	2024-2026	Реалізація креативного потенціалу громади, виявлення та підтримка громадських ініціатив, що стосуються спадщини замку	Проведені конкурси, підтримані та реалізовані проєкти (громадські ініціативи)	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради		1 000
8. НАПРЯМОК МОЖЛИВОСТЕЙ - КОМУНІКАЦІЇ ТА ПРОСУВАННЯ						
Операційна ціль – Розширити коло потенційних відвідувачів та прихильників Пнівського замку						
8.1. Організувати ознайомчий візит для місцевих операторів автобусних екскурсій (після започаткування нових туристичних продуктів)	2025	Підвищення обізнаності операторів автобусних екскурсій про можливості відпочинку, пов'язані із замком, активізувати екскурсійне відвідування замку	- організований ознайомчий візит - збільшення кількості автобусних екскурсій (екскурсантів), що відвідують замок	Відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу відділ економічного розвитку, публічних закупівель та інвестиційної діяльності апарату сільської ради	ГО «Туристична Асоціація Івано-Франківщини», Управління євроінтеграції громад і туризму Івано-Франківської ОДА	10
8.2. Розміщувати релевантну інформацію про замок на вебсайтах Пасічнянської	2023-2026	Підвищення обізнаності потенційних відвідувачів про спадщину замку та можливості	- розміщені промоційні публікації на вебсайтах та в соціальних мережах	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради	Надвірнянська міська, районна ради, Надвірнянська РДА, Управління	-

територіальної громади Надвірнянської міської та районної рад, Надвірнянської РДА їх профілях у соціальних мережах, вебсайті «Івано-Франківщина туристична» тощо		відпочинку, пов'язані з нею, поживлення відвідуваності замку		відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу апарату сільської ради	євроінтеграції громад і туризму Івано-Франківської ОДА	
8.3. Розміщувати рекламу замку як об'єкту відвідування на білбордах, сітілайтах, квитках на інші атракції, в місцях масового відвідування/огляду (Буковель, Яремче, вузькоколія «Карпатський трамвай тощо) та на основних шляхах руху туристів	2023-2026	Підвищення обізнаності потенційних відвідувачів про можливості відпочинку, пов'язані із замком поживлення відвідуваності замку	Розміщена зорова реклама	Відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу апарату сільської ради	Надвірнянська, Яремчанська міська ради, Поляницька сільська рада, ГТК «Буковель», оператори відповідних атракцій	-
8.4. Створювати відео- та аудіоролики, присвячені спадщині замку, для транслявання на радіо, телебаченні, YouTube, соціальних мережа	2024-2026	Підвищення обізнаності потенційних відвідувачів про спадщину замку та можливості відпочинку, пов'язані з нею	Створені щонайменше 5 відео- та 10 аудіороликів, що розміщені на радіо, телебаченні, YouTube, соціальних мережа	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу апарату сільської ради		
8.5. Розміщувати рекламу атракцій/подій на території замку в регіональних медіа (друковані видання радіо, телебачення)	2024-2026	Підвищення обізнаності потенційних відвідувачів про атракції/події, збільшення кількості їх відвідувачів	Реклама основних атракцій/подій, розміщена в регіональних медіа			15
8.6. Розробити та виготовити презентаційні матеріали щодо спадщини замку	2024	Позиціонування та просування спадщини замку для цільових аудиторій	Виготовлені презентаційні матеріали щодо спадщини замку (листівки, брошури, цифрові презентації тощо), що поширюються представниками громади в рамках відповідних подій	Управління освіти, культури, молоді та спорту сільської ради відділ загальної, організаційної, інформаційної роботи та документообігу апарату сільської ради		5

Заступник сільського голови

Тарас ЮРЧИЛО

Додаток 2
до рішення сільської ради від 21.12.2023
№1571-38/2023
«Про затвердження цільових програм»

ПАСПОРТ
програми забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури,
підвищення стійкості до кризових ситуацій
Пасічнянської сільської територіальної громади на 2024-2026 роки

1.	Замовник програми	Пасічнянська сільська рада		
2.	Розробник програми	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами		
3.	Термін реалізації програми	2024-2025 роки		
4.	Етапи фінансування програми	щорічно з 2024 по 2026 роки.		
5.	Обсяги фінансування програми	Всього <i>тис. грн.</i>	в т.ч. за джерелами фінансування	
			Бюджет Пасічнянської територіальної громади <i>тис. грн.</i>	інші джерела <i>тис. грн.</i>
	2022-2026, в т.ч.:	-	-	-
	2024	-	-	-
	2025	-	-	-
	2026	-	-	-
6.	Очікувані результати виконання програми:	- Реалізація Програми дозволить підвищити захист об'єктів критичної інфраструктури за рахунок встановлення елементів фізичного захисту, контрольної-моніторингових систем, створить умови для її стійкості, що буде реалізовано у спроможності стабільно функціонувати, адаптуватися до умов, що постійно змінюються, протистояти та швидко відновлюватися після впливу будь-якого виду загроз		
7.	Термін проведення звітності	Щорічно		

Замовник програми:

**Відділ мобілізаційної та оборонної роботи,
цивільного захисту
та взаємодії з правоохоронними органами**

Ярослав ЗВАРИЧ

Керівник програми:

Заступник сільського голови

Тарас ЮРЧИЛО

ПРОГРАМА

забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, підвищення стійкості до кризових ситуацій на 2024-2026 роки

I. Загальні положення

Забезпечення національної безпеки сьогодні стало одним із найактуальніших питань для нашої держави. Це пов'язано не тільки із розв'язанням війни проти України, але й динамікою соціальних, економічних, політичних і навіть технологічних процесів, що відбуваються у світі. Тенденції до посилення загроз природного та техногенного характеру, підвищення рівня терористичних загроз, збільшення кількості та підвищення складності кібератак, а також пошкодження інфраструктурних об'єктів України внаслідок збройної агресії російської федерації зумовлюють актуалізацію питання захисту систем, об'єктів і ресурсів, які є критично важливими для функціонування суспільства, соціально-економічного розвитку держави та забезпечення національної безпеки.

Закон України «Про критичну інфраструктуру» визначає правові та організаційні засади створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури і є складовою законодавства у сфері національної безпеки.

Сукупність органів управління, сил та засобів центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, операторів критичної інфраструктури, складає систему захисту критичної інфраструктури.

Об'єктами критичної інфраструктури є об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам.

Стійкість критичної інфраструктури визначає стан критичної інфраструктури, за якого забезпечується її спроможність функціонувати у штатному режимі, адаптуватися до умов, що постійно змінюються, протистояти та швидко відновлюватися після впливу загроз будь-якого виду.

Особливості захисту та правового режиму об'єктів критичної інфраструктури в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану, особливого періоду регулюються законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про функціонування єдиної транспортної системи України в особливий період» та «Про оборону України».

До життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України, зокрема, для Пасічнянської територіальної громади, належать:

- 1) урядування та надання найважливіших публічних (адміністративних) послуг;
- 2) енергозабезпечення;
- 3) водопостачання та забезпечення водою;
- 4) охорона здоров'я;

- 5) інформаційні послуги;
- 6) електронні комунікації;
- 7) фінансові послуги;
- 8) оборона, державна безпека;
- 9) правопорядок;
- 10) цивільний захист населення та територій, служби порятунку.

II. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Об'єкти критичної інфраструктури надають життєво важливі функції, порушення роботи яких призводить до негативних наслідків для населення. Зокрема, відсутність електропостачання, водопостачання та забезпечення водою, медичного забезпечення, надання фінансових послуг тощо внаслідок порушення роботи об'єктів критичної інфраструктури матиме негативний вплив на життя та здоров'я населення. Тому критична інфраструктури потребує системного підходу до забезпечення власної безпеки та стійкості.

III. Мета Програми

Виходячи із вищевказаної проблематики метою Програми є:

- забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури;
- забезпечення стійкості критичної інфраструктури;
- запобігання проявам несанкціонованого втручання у функціонування критичної інфраструктури;
- прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям на об'єктах критичної інфраструктури.

IV. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування

Виконання Програми здійснюватиметься шляхом забезпечення захисту і функціонування об'єктів критичної інфраструктури на території Пасічнянської територіальної громади, забезпечення життєдіяльності населення громади.

Фінансування Програми здійснюватиметься за рахунок коштів місцевого бюджету, підприємств, та інших джерел не заборонених законодавством передбачених, зокрема для:

- 1) вжиття заходів щодо підвищення стійкості Пасічнянської територіальної громади до кризових ситуацій, викликаних припиненням надання чи погіршенням якості надання важливих для їх життєдіяльності послуг або припиненням здійснення життєво важливих функцій;
- 2) захист інтересів Пасічнянської територіальної громади щодо забезпечення всім необхідним для життя та належного існування громади;
- 3) недопущення припинення або призупинення діяльності об'єктами критичної інфраструктури на території Пасічнянської територіальної громади, здійснення ними життєво важливих функцій та завдань для забезпечення нормальних умов життєдіяльності громади.

V. Завдання та заходи Програми

Для досягнення мети Програми визначено такі заходи:

- придбання матеріалів для забезпечення фізичної безпеки об'єктів критичної інфраструктури;
- придбання матеріалів та обладнання для охорони об'єктів критичної інфраструктури;
- придбання резервних матеріалів і обладнання, залучення спеціалізованої техніки та робочої сили, спеціалізованих підприємств, необхідних для відновлення функціонування об'єктів критичної інфраструктури;
- сприяння впровадженню заходів запобігання проявам несанкціонованого втручання у функціонування критичної інфраструктури;
- розробка прогнозів та організаційних заходів запобігання кризовим ситуаціям на об'єктах критичної інфраструктури;
- навчання персоналу операторів об'єктів критичної інфраструктури щодо порядку реагування на кризові ситуації.

VI. Обсяги та джерела фінансування Програми

Джерелами фінансування є кошти бюджету Пасічнянської територіальної громади, підприємств, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Реалізація визначених завдань передбачається за рахунок коштів бюджету Пасічнянської територіальної громади в межах фінансових можливостей.

VII. Координація та контроль виконання Програми

Розробником Програми є відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Пасічнянської сільської ради.

Виконавцями Програми є структурні підрозділи виконавчого комітету міської ради, підприємства, установи, організації усіх форм власності.

Координацію та контроль виконання Програми здійснюють комісії: з питань соціально-економічного розвитку, бюджету, фінансів, податків та інвестицій; комунальної власності, промисловості, інфраструктури, житлово-комунального та лісового господарства.

VIII. Очікувані результати реалізації Програми

Реалізація Програми дозволить підвищити захист об'єктів критичної інфраструктури за рахунок встановлення елементів фізичного захисту, контрольно-моніторингових систем, створить умови для її стійкості, що буде реалізовано у спроможності стабільно функціонувати, адаптуватися до умов, що постійно змінюються, протистояти та швидко відновлюватися після впливу будь-якого виду загроз.

**Начальник відділу мобілізаційної та оборонної роботи,
цивільного захисту
та взаємодії з правоохоронними органами**

Ярослав ЗВАРИЧ

Додаток 1
до Програми забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури
Пасічнянської сільської територіальної громади на 2024 – 2026 роки

Заходи програми підвищення стійкості Пасічнянської територіальної громади до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для їх діяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій на 2024-2026 роки

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
1. Послуга виконання функцій місцевого самоврядування						
Перелік об'єктів, які забезпечують виконання функцій: виконком міської ради, старостинські округи						
Превентивні заходи	1. Підготовка виконкому, старостинських округів до функціонування в умовах тривалого відключення електроенергії	– забезпечення адміністративних приміщень виконкому, старостатів, медичних закладів резервними джерелами електропостачання	IV квартал 2023	Виконавчий комітет Пасічнянської ради	5 генераторів; 0,4 т пально-мастильних матеріалів; аксесуари для забезпечення електроживлення	Забезпечено
Заходи з реагування	1. Визначити порядок безперервного управління життєдіяльністю громади виконкомом, старостинськими округами в умовах тривалого відключення електроенергії	– розробити план дій виконкому, старостатів в умовах тривалої відсутності електроенергії	I квартал 2024	Виконавчий комітет Пасічнянської ради	не потрібні	
Заходи з відновлення	1. Відновлення безперервного управління	- забезпечення електроживлення адміністративних приміщень	протягом 2 годин після відновлення		не потрібні	

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
	життєдіяльністю громади виконкомом, старостинськими округами у штатному режимі	виконкому, старостатів від електромережі	електропостачання			
2. Реагування на надзвичайні ситуації, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, надання допомоги постраждалим						
Перелік об'єктів, які забезпечують виконання функцій: ДПРЧ-11, ДПРЧ-22, ДПК Зелена, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», виконком сільської ради, старостинські округи, комунальне підприємство						
Превентивні заходи	1. Забезпечення захисту населення громади у разі загрози ведення бойових дій на території громади, ураження звичайними засобами ураження, радіаційного, хімічного забруднення території	1.Покращення стану наявного та збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту	постійно	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами, відділ земельних відносин, екології, комунальної власності, архітектури та містобудування	місцевий бюджет, кошти суб'єктів господарювання інших форм власності	розроблено
		2. Проведення роботи з	постійно	Відділ	матеріальна	виконано

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
		населенням щодо створення індивідуальних укриттів		мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами	база навчально-консультаційних пунктів з питань цивільного захисту	
		3. Забезпечення непрацюючого населення засобами індивідуального захисту органів дихання від бойових отруйних речовин	2024-2026 роки	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами, КП «Пасічнянський НЦПМД»	місцевий бюджет	
		4. Створення запасів йодиду калію для проведення йодної профілактики населення	2024-2026 роки	КП «Пасічнянський НЦПМД»	місцевий бюджет	розроблено
		5. Створення місцевого матеріального резерву	2024-2026 роки	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з	місцевий бюджет	розроблено

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
				правоохоронними органами		
		6. Створення пунктів обігріву	на зимовий період	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами, КП «Пасічнянський НЦПМД»	обігрівальні прилади, дрова (ПММ), продовольство	забезпечено
		7. Створення пунктів незламності	IV квартал 2023	Відділ мобілізаційної та оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами, КП «Пасічнянський НЦПМД»	згідно вимог постанови КМУ від 17.12.2022 №1401	забезпечено
Заходи з реагування	1. Визначення спроможностей для реагування	1. Визначення сил і засобів для реагування на надзвичайні ситуації місцевого рівня (чисельність	IV квартал 2023	Виконавчий комітет сільської ради	1 добровільне формування цивільного захисту – 15	розроблено

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
		добровільного формування ЦЗ громади, аварійних бригад об'єктів комунальної власності, наявність та потребу техніки, інших засобів). 2. Залучення на договірних засадах додаткових сил і засобів об'єктів господарської діяльності на території громади. 3. Визначення фінансових та матеріальних можливостей щодо надання допомоги постраждалим внаслідок надзвичайної ситуації			чол.; 1 грейдер 1 колінчатий підйомник (автовишка) 2 екскаватор 1 самоскид інша техніка	
	2.Забезпечити можливість евакуації	1. Визначити порядок дій при евакуації у разі пожеж в екосистемах, загрози ведення бойових дій на території громади. 2. Забезпечити наявність ресурсів для здійснення евакуації (автобуси, човни тощо). 3. Забезпечити наявність житла для евакуйованого населення при евакуації у межах територіальної громади.	IV квартал 2023	Виконавчий комітет сільської ради, комунальні підприємства, суб'єкти господарювання інших форм власності	9 автобусів приватний та особистий транспорт населення	розроблено

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
		4. Інші				
3.Послуга з поводження з побутовими відходами						
Перелік об'єктів, які забезпечують виконання функцій:						
Превентивні заходи	1. Забезпечення безперебійного надання послуги з поводження з побутовими відходами	1. Створений резервний запас паливно-мастильних матеріалів 2. Розроблений графік вивезення ТПВ	постійно	Директор КП «Лісовик»	Сміттєвоз (СБМ)	забезпечено
Заходи з реагування	1. Визначення спроможностей щодо безперебійного надання послуги з поводження з побутовими відходами у кризовій ситуації	1.Створений резервний запас паливно-мастильних матеріалів 2.Розроблений графік вивезення ТПВ 3.Вивезення ТПВ додатковим транспортом	постійно	Директор КП «Лісовик»	Сміттєвоз (СБМ) КАМАЗ 55111	
Заходи з відновлення	1. Відновлення безперебійного надання послуги з поводження з побутовими відходами у штатному режимі	3. Створений резервний запас паливно-мастильних матеріалів 4. Розроблений графік вивезення ТПВ	постійно	Директор КП «Лісовик»	Сміттєвоз (СБМ) КАМАЗ 55111	забезпечено
7.Забезпечення надання первинної медичної допомоги						
Перелік об'єктів, які забезпечують виконання функцій: КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги»						
Превентивні заходи	1. Забезпечення безперебійного надання первинної медичної допомоги	1. Забезпечення приміщень амбулаторій загальної практики сімейної медицини резервними джерелами електропостачання		Адміністрація підприємства, виконавчий комітет сільської ради	В наявності генератори: 3 кВт –2 шт. 3,5 кВт –2 шт.	Забезпечено частково

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
		2. Забезпечення працюючого населення засобами індивідуального захисту органів дихання від бойових отруйних речовин				
Заходи з реагування	1. Визначення можливостей щодо безперебійного надання первинної медичної допомоги у кризових ситуаціях	1. Забезпечення роботи амбулаторій загальної практики сімейної медицини від наявних генераторів 2. Забезпечення безперебійної роботи систем життєзабезпечення. 3. Забезпечення безперебійної роботи медичного транспорту	В разі припинення подачі електроенергії	Завідуючі АЗПСМ	В наявності генератори: 3 кВт –2 шт. 3,5 кВт –2 шт. ПММ: бензин – 0,4 т.	1. Забезпечення роботи амбулаторій загальної практики сімейної медицини від наявних генераторів 2. Забезпечення безперебійної роботи систем життєзабезпечення. 3. Забезпечення безперебійної роботи медичного транспорту
Заходи з відновлення	1. Відновлення безперебійного надання первинної медичної	1. Перехід з аварійного електропостачання на електропостачання від	При відновленні електропоста	Завідуючі АЗПСМ	Від мережі централізованого	забезпечено

<i>Тип заходів</i>	<i>Найменування пріоритетного завдання</i>	<i>Найменування заходу, спрямованого на досягнення пріоритетних завдань</i>	<i>Строк виконання</i>	<i>Відповідальні за виконання</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Індикатори виконання</i>
	допомоги у штатному режимі	електричної мережі	чання		електропостача ння	

**Начальник відділу мобілізаційної та оборонної роботи,
цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами**

Ярослав ЗВАРИЧ

Додаток 2
до Програми забезпечення безпеки
та стійкості критичної інфраструктури
Пасічнянської територіальної громади
на 2024 – 2026 роки

**Обсяги фінансування
Програми забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури
Пасічнянської територіальної громади на 2024 – 2026 роки**

тис. грн

Найменування завдання	Джерела фінансування	Виконавці	Роки виконання, тис. грн		
			2024	2025	2026
1. Придбання матеріалів для забезпечення фізичної безпеки об'єктів критичної інфраструктури	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей		
	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання		
2. Придбання матеріалів та обладнання для охорони об'єктів критичної інфраструктури	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей		
	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання		
3. Придбання резервних матеріалів і обладнання, залучення спеціалізованої техніки та робочої сили, спеціалізованих підприємств, необхідних для відновлення	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей		

функціонування об'єктів критичної інфраструктури	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання
4. Сприяння впровадженню заходів запобігання проявам несанкціонованого втручання у функціонування критичної інфраструктури	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей
	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання
5. Розробка прогнозів та організаційних заходів запобігання кризовим ситуаціям на об'єктах критичної інфраструктури	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей
	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання
6. Навчання персоналу операторів об'єктів критичної інфраструктури щодо порядку реагування на кризові ситуації	Бюджет ТГ, інші джерела фінансування, не заборонені законодавством	Виконавчий комітет сільської ради, КП «Пасічнянський некомерційний центр первинної медичної допомоги», КП «Лісовик»	В межах фінансових можливостей
	Кошти суб'єктів господарювання	Керівники суб'єктів господарювання	Визначається потребою суб'єкта господарювання

**Начальник відділу мобілізаційної та оборонної роботи,
цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами**

Ярослав ЗВАРИЧ